

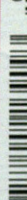
Nazioarteko hizkuntzak: Babelgo dorrearen madarikazioa

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

ARGIA

01723

Eusko USA

GURE AMERIKANUAK

Xabier Amuriza

“Euskal kulturaren tximeleten kulturaren gabiltza”

Musika *bizi!*

KONTRAIRO
Bazen Garaia
IZ-516-KD

ERESARGI TXIKI
ABESBATZA
IZ-514-KD

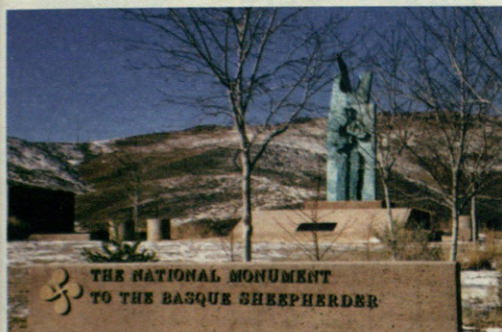
SUAN BLAI
IZ-513-KD

DISKETXEA

Argazia: Miel Anjel Elustondo
Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ Uda bat Estatu
Batuetako euskaldunen
arte

16

■ Nazioarteko hizkuntzak:
Babelgo madarikazioa

21

■ Xabier Amuriza:
«Tximeleten kulturen
gabilta»

26

■ Xabi Puerta:
«Goenkaleren xarma
gertutasuna da»

34

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. *Asisko Urmeneta* 4

Irakurleak mintzo 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6

Elkarrizketa: Victor Maeztu.

Xabier Letona 9

EKONOMIA

Europako konbergentzia Nafarroa puntakoen
pare. *Daniel Udalaiz* 12

EUSKARA

Biteriko Aberatsak: burtsan inbertitzeko modu
berezia. *Amaia Olano* 14

GIZARTEA

Uda bat Estatu Batuetako euskaldunen artean.

Miel Anjel Elustondo 16

Babelgo madarikazioa.

Xabier Zabaltza 21

Elkarrizketa: Xabier Amuriza.

Urtzi Urrutikoetxea 26

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 30

«Nazio Berria»: ameslari heldu baten amets

zaharra. Mikel Asurmendi 32

Elkarrizketa: Xabi Puerta

Beñat Doxandabaratx 34

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 38

Agenda 41

Irrati-Telebista. *Beñat Doxandabaratx* 42

Bizia 45

Ihesi 46

Denborapasak 48

IRITZIAK

Politika: *Baleren Bakaikoa* 8

Azkena: *Andoni Egaña* 50

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitarapen honen editatzeko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.

Kontseilu Editorialeko Arduraduna:
Balaren Bakaikoa.

Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena,
Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz
Zapirain.

Maketazioa: Berdaitz Goia.

Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.

Administrazioa: Marijo Aierza.

Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne
Urruzmendi.

Hedapena: Ixabel Bereziartua.

Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña
Soraluze, Bego Zuza.

Argazkiak: Alberto Elozegi.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160
Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.

Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/
943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122
Urruña. Tel.: 559 47 60 00.
Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Iratxeko Monastegia 70, 3.
ezkerra. 31011 Iruñea.
Tel.: 948 17 80 78. Faxe: 948 17 80 77.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com
Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria...15.000 pezeta.

Ipar Euskal Herria.....717 libera.

Espainia.....15.000 pezeta.

Beste atzerriak.....19.300 pezeta.

Airez.....30.225 pezeta.

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
Ametzagaiña Taldeko partaidea da

Bi kanta analfabetorentzat

«Yo... soy rebelde porque el mundo me ha hecho así...». Ni txikia nintzela, kanta espainiar hau (edo bere remake, ez dakit) modan zegoen. Ekainaren 5ean bildu zen A, G eta frantses eskolako ereduak kalte-tutako ikasleen eta ikasle ohien Biltzar Nazionalan pentsatzen egon naizela «analfabetoa naiz, eredu erdaldunek horrela egin nautelako...» atera zait bihotzetik.

«Euskalduna naiz eta harro nago!» zioen beste kanta batek ni txikia nintzela. Baina nik kanta hau ez nuen ulertzen. Bertakoa arrotza hizkuntza arrotzean ikasitako be-larrietzat! Orain dela urte batzuk arte ez nuen jakin zer galtzen nuen musikan, lite-raturan, bertsolaritzan, komikigintzan, harremanetan... Ez nuen ulertzen analfabe-toa nintzelako: «Analfabetoa naiz, harro egongo zarete!» kantaren hitz berriak esan dit.

Txikitatik gurasoek eskolaratu behar izan ninduten. Estatuak horretara behar-tzen baitu, inor analfabetoa izan omen ez dadin. Gurasoek bi aukera zituzten: Espai-niako Eskola Nazionala ala ikastola: pu-blikoia/autokudeatua/pribatua hirukotea-ren analisi eskasa; eta ustezko gurasoen erabakitzeo eskubidea zela medio, Eskola Nazionalan sartu ninduten.

Emaizta garbiak izan ziren: Espainiako probintziak, ibaiak, mendiak, historia, ohiturak, kultura, artea, hizkuntza ikasi eta mamitu nituen. Aldiz, Euskal Herriko he-rriak, eskualdeak, ibaiak, mendiak, pertso-naia historikoak, Zuberoa, Lapurdi, Nafa-rra Beherea ezagutu ere ez. Espainolez, barra barra egiten nuen. Aldiz, euskaraz

asko jota «egunon» (edozein ordutan) eta «agur» esateko gai nintzen. «Ez querric asco» idatzita daukat nonbait.

1986an euskararen legea onartu zen EAEko parlamentuan. Hezkuntza siste-matik irtetzerakoan euskalduna izan behar nintzela esaten zuen legeak. 1986an, insti-tutuan hasi nintzen. Lehenengo euskara irakasgaien azterketa oso gogorra izan zen niretzat: 0,5 puntu baino ez nuen atera. Eta puntu erdia, izena jartzeagatik.

Azterketak etxean sortutako iskanbila-ren ondorioz, akademia batean hasi nintzen euskara ikasten «para que vayas bien en el curso». Geroago, etxean arazo globalaz jabetu ziren nire gurasoak: eskolak egin ez zuena, euskaltegiek egin behar zutela. Ho-rrela, akademian 3 urte, udal euskaltegian beste 3 urte eta AEKn beste 4 urte eman nituen. Guztira, 10 urte, 3.200 bat ordu (langile baten jardetean 2 urte), 350.000 pezeta baino gehiago, nekea, nekea, nekea eta nekea. Eta oraindik falta zaidana, guztiz euskaldundu arte!

Horregatik, erdal ereduaren biktima nai-zelako, ekainaren 5ean, Bilbon burututako kaltetuen Biltzar Nazionalera joan nintzen.

**ENEKO GARTZIA
GETXO (BIZKAIA)**

Hiruko Txikian

GU, ELBARRITUOK

Hiruko hau idazten ari naizenean, Gipuzkoako Irunen ari dira Alar-deetan. Eta gaurte goizean ingu-ru hartako empresa batean zuzendaria-rekin solasean ari nintzela, bertako tele-fonistaren (berau emakumea noski) jardun suharra entzuteko parada izan dut. Alar-deei buruz. Emakumeek ba omen dute tra-dizionalen beren leku propioa. Kantine-rak. Soldaduen zerbitzuan. Hauen egarri berdintzaile, okeragile. Eta zaldiak solda-du ez diren bezalaxe, (argudio estandarra) kantinerak ere ez. Bakoitzak bere lanak. Horrela ari zela, ofizialekoak lotsagabe eta sesioiletzat jotzen zituen, goizekoan Uda-

letxeak agindu ordutegia onartzen ez ei-zutelako. Inguruan zituenak aldeko, eta horrek beroturik, laineztua ikusi dut bu-kaerako. Zuzendariaren bulegoa utzirik, bere aitzinetik igarotzean eta hauek uran-tzuarrak soilki berotu ditzaketan ekintzak direla jakitun, zeraz zuzendu natzaio: ja-rrai ezazu telefonoan, empresaren tradi-zioak ez baitio beheko almatzeneko txaku-rrari eta emakumeari lekuri egiten zuzen-daritzan. Eta aho zabalik, harriturik utzi dut epel. Izan ere, fundamentalismoak no-nahi aurki ditzakegu ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O N

TXANPONA

EUROPA SOZIALE

Helsinki burutu zen Europa Sindikatuen Konfederazioaren IX. Biltzarrean ELAk, CCOOk eta UGTk esku hartu zuten. Bertako helburu nagusia Europa Moneta eta Ekonomia Batasunean bere dimentsio soziala handitzea zen. Eta EBeko lan baldintzak bateratzea. Ordea, zentzu horretan sindikatuek egingo duten guztia gutxi izango da, bai behintzat EBean nagusi diren planteamentu ekonomikoak ikuspegi liberal-kapitalistatik sortutakoak diren artean. Alferrik dira Blair edota Schorederekin bilatzen dituzten bidezidorrak: sozialdemokraziaren izenpean ezkutatzen duten kapitalismoa, alegia. Agerian baitaude EBk iragarri dituen plan zorrotzak; Alemaniak, pentsioen erreformaren bidez, murriztuko duen gastu soziala, kasu. Hau Europa mailako eraso liberal kapitalista bat da, langile mugimenduaren borroka lortutako ongi-zate estatua dinamitatu nahi duena, eta behin behineko enplegua eta ABLEak indartzen dituena. Eraso horien guztien aurrean sindikatuak europar koordinazioa sendotzen ari dira, merkatarien Europa bihurtu den EBren erasoei fronte guztietatik erantzuteko.

♦ DANIEL UDALAITZ

CDN-K KONGRESUA URTARRILEAN

JUAN CRUZ ALLI-K gidatutako alderdiak datorren urtarrean egingo du kongresua eta bertan erabakiko dute, besteak beste, datozen martxoko —aurreratzen ez badira— Espainiako hauteskunde nagusietan CDNk parte hartuko duen ala ez. 1996ko hauteskunde orokorretan 17.000 boto lortu zituen eta urtebete lehenagoko Nafarroako Legebiltzarrekoetan 55.000 boto. Orain 20.000 boto lortu ditu baina argi ez badabil martxoko emaitzek bertan behera utz dezakete Allíren alderdia.

LURRALDE TASUNA MODU BERRIAN

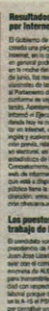
ELKARRI-K «Bake Prozesua Nafarroan» izenburupean argitara eman duen txostenean, «'Euskal Herriko lurraldetasuna' zehazten joatea komeni» dela adierazten du, eta «mankomunitate librearen printzipioa» proposatzen du, «indarrak, proiektuak edo erakundeak xede komunitarako» elkartzeara. Elkarriren ustez, kontzeptu hau erakitzaileagoa da eta, gainera, errealitatean «esparu pertsonalean eta sozialean badago» eta falta dena onarpen instituzionala da.

HAIZEAK ERAMANDAKOA

JUAN JOSE LIZARBE-K hauteskunde kanpainen zehar behin eta berriz errepikatu zuen UPNrekiko itun garaia bukatua zela. Ez da horrela izan, agi denez, baina esandakoa paperean

■ Egunkari bati Lizarbek esandakoa.

[illegible]

MOYELACALIF

grabatua geratu da, hori ezin du haizeak eraman. Gobernu eta aliantzak gauzatuta jada, noizean behin kanpainen esandakoei edo erabilitako egi-tasmoei begiratzea ez da ariketa txarra.

«BROUARD AUZIAREN» ZURRUNBILOA

MOHAND TALBI GALEko mertzenaria «Brouard auzia» argitzeko pertsona klabea izan daiteke, adituena esanetan. Talbik, «El Mundo» egunkariari egindako adierazpenetan aipatu duenez, Santi Brouarden heriotza Bilboko Ercilla Hotelean 1983ko azaroan egindako bilera ospetsuan erabaki zen, eta datu berri gisa bilera hartan Jose Barrionuevo eta Rafael Vera ere izan zirela dio. Aurreko deklarazio judizialetan aipatu izan duenez, Saenz de Santamaria generala, Amedo eta, besteak beste, Julian Sancristobal ere han izan ziren; orain Sancristobal ez zela egon zehaztu du.

В А Н Е А

- **Lola Eguren, Nafarroako Legebiltzarreko Lehendakari ohia:** «Castejonek publikoki defendatu izan du Euskal Herriak Nafarroa anexionatzea. (...) Ez da hori foru ordezkaritza gorena zuzentzen duen pertsonatik Nafarroako gizarteak espero duena».
- **«Euskaldunak ere Cristobal Colon baino askoz lehenago izan ziren Amerikan, 1400. urtearen inguruan»,** dio Thor Heyerdahl antropologo norvegiarrak.
- **Juan Mari Atutxa Jose Luis Barrios nafar parlamentari eta presoari buruz:** «Gure eskuetan

E T R O A

"JO EZAK BERRIRO SANZ"

Aurreikusi bezala, Miguel Sanzek bizkarreratu du Nafarroako Foru Komunitatearen Gobernuko lehendakaritza. Egindakoa egin ondoren, PSNk nekez esan dezake oposizioan dagoela, oposizio serioa ez bederen. Inbestidura paktuak egon badaude, EAJk eta CiUk berdintsua egin zuten PPrekin Madrilén, baina indar hauen eredu soziala PPkoengandik gertuago dago. Denborak esango du Galizian PSGri BNGren mesedetan pasatu zaiona gerta dakiokeen PSNri. Sanzen gobernuak noiz arte sostengatuko duen ikusi beharko da orain.

KONTZERTUA ARRISKUAN

HEGOALDEKO lau herrialdeek Espainia barruan duten kokapen instituzionala, Europar orain deskubritu dutela dirudi. PPK kontzertuaren defentsa antzestu zuen Bruselan, diputazioek hartutako zenbait erabaki fiskalen auzia erabakitzen ari zenean. Aurretik, ordea, berak jarri zituen helegiteak. Bai baina ez, alegia. Espainiako gobernuen leialtasun eta begirunearen beste adierazle bat. Eskumenak dauden eremuetan Europar ordezkaritza propioa ez izatearen ondorioak ikusten hasiak gara apurka. Euskal burujabetzan sinesten dutenek —horiek gutxienez— serio hasi beharko lukete pentsatzen Europaren aurrean euskal nortasun eta tresnak elkarrekin defenditzeko moduetan.

PSN BARRUKO IKA-MIKAK

PSN-K, zortzi urtez Lizarrako alkate izan den

Jose Luis Castejon izendatu zuen Nafarroako Legebiltzarreko Lehendakari kargurako. Lola Eguren espero zen kargu horretarako, gero Carlos Cristobalen izena ere entzun zen eta, azkenik, Castejon atera da. Egurenen aurkako bere mendeku txikia hartzeaz gain, alderdia bere aldekoen eskuetan utzi nahi du Lizarbek apurka.

■ Castejon, Legebiltzarreko Lehendakaria.

■ Andoni Ortuzar.

IZPIAK

Andoni Ortuzar da EITBko zuzendari nagusi berria. Ortuzarren euskara mailari buruzko ikamika ugariren ondoren, azkenean EAJ, EA eta EHren botoekin atera da aurrera bere hautagaitza. Eusko Legebiltzarrak berak zuzenean hautatutako lehen EITBko zuzendaria da.

Jose Luis Barrios euskal preso eta Nafarroako Legebiltzarreko parlamentaria, zailtasunak zailtasun. Iruñean izan zen iragan astean Legebiltzarra eratu zen egunean.

Jose Angel Cuerdak agur esan dio Gasteizko alkatezari 20 urte kargu horretan jardun ondoren, gehiengotan EAJren izenean eta EArekin ere bai alderdi honen sorreran. Euskal Herriko hiriburuetan gehien iraun duena da.

■ Jose Angel Cuerda.

egon da indarrean dagoen legea aldatzea eta ez dugu ezer egin».

● Javier Ortuzar EITBko zuzendari berria: «EITB ez da inoiz Lizarrako Itunaren zerbitzura izango, euskal gizartearen zerbitzura baizik».

● Aznar Espainiako gobernuburuak jeltzaleei, Ekuadorretik: «Ez naiz HBko arduradunekin biltzen oraindik aginka egiten jarraitzen dutelako».

● «Estatua eta Euskal Herriaren arteko itun politikoa hautsita geratuko litzateke Saggio abokatuaren tesiak aurrera aterako balira», zioen Josu Bergarak kontzertuen auziaz.

Europako Batasunetik dator notizia

Europako Batasunetik (EB) datorkio eraso Euskal Herriari. Hain zuzen, Hego Euskal Herri osoan eratuta daukagun Kontzertu Ekonomikoaren (Komenio Ekonomikoa Nafarroan) aurka altxatu da Karel Van Miert lehiarako batzordekidea eta antzeko erabakia har dezake Luxenburgeko Europako Epaitegiak. Badirudi, Olivareseko Konte-Dukeak egin zuena Flan-dria aldean mendekatu nahi duela Van Miertek, baina Espainiako estatuaren aurka egin ordez Euskal Herrian geratu da, guri ete Konte-Duke ospetsuak kalterik egin ez bazigun bezala.

Laburki esanda, Van Miertek kontzertu Ekonomikoan onartzen zaigun eskuduntza fiskala murriztu nahi digu, eta euskaldunok zuzenean ordezkapenik ez daukagunez EBko erakunde gorenetan, Espainiako estatuak defendatu behar gaitu. Eta badakigu, jakin ere, Espainiako estatuko ordezkari askoren jarrera Kontzertu Ekonomikoarekiko. Izan ere, nahikoa dugu begirada bat botatzea Kontzertu horien historiari ohar-tzeko zer-nola ikusi izan den zerga-sistema berezi hau Madriletik. Ezin dugu ahaztu Gamazo ministroak egin nahi izan zuena Nafarroako Komenio Ekonomikoarekin 1893an; lauorgeri mila nafar kalera elkarturik atera ziren Gamazori aurre egiteko, eta azkenean ministro honen nahia bertan behera geratu zen eta berehala bere postua utzi behar izan zuen.

Mende honen hogeigarren hamarkadan Calvo Sotelo Ogasun ministroari iritsi zitzaion ordua Kontzertu Ekonomikoa auzitan jartzeko, baina berak lortu ez zuena Francok 1937an burutu zuen, Bizkaiari eta Gipuzkoari kontzertua kendu baitzien zigor gisa. PSOEko batzuren jarrera ezagutu dugu azken aldi honetan. Eta abar.

Zalantzarik gabe, Kontzertu Ekonomikoaren edukina zerga-sistema bezala arreta handiarekin irakurri behar da. Nire ustez, Kontzertuaren garapena, EAEko Biltzar Nagusiek eta Nafarroako Legebiltzarrak burutu dutena, ez da batere egokia izan, arau atzerakorrak onartu baitituzte. Bestela, hor dago Pertsona Fisikoen Errentaren gaineko Zerga, zeinek aurrekor-

tasun handia galdu duen; zer esanik ez Sozietateen gaineko Zerga zeinen alde dagoen, enpresa erraldoiak txikiak baino gehiago profitatzen baitira.

Hau guztia egia da, eta arau atzerakorrak onartu badira, indar korrelazioek honela gauzatzen ahalbideratu dutelako izan da. Izan ere, alderdi ezkertiarak eta aurrerakorrak direla esan eta praxian eskuinak egiten duena gauzatzen baitute. Hor dago kakoa eta ez geure herrian dugun zerga-sisteman.

Baina beste gauza bat da kanpoko erakunde batek geurea den zerbait auzitan jartzea eta ondorioz zenbait eskuduntza murriztu nahi izatea, honela egitea geure burujabetasunaren aurkako erakunde horietan defendatzeko modurik ez baldin badugu.

Bestalde, Van Miertek edo Europako Epaitegiak badaukate zer egin ugari lehia libre eta gardena bermatu nahi badu EBan. Izan ere, edozein estatu kide modu bat baino gehiago erabiltzen du dirulaguntzak emateko enpresek inbertsioak beraien herrialdeetara egin ditzaten. Marcial Ucin Iparraldera joan zenean ez al zizkion Frantziako estatuak laguntzak eskeiniko? Edo Errioxa aldean egiten diren inbertsioek ez al dute laguntzarik jasotzen? Hor daukagu Luxenburgeren kasua non kapitalentzat paradiso fiskal den EBren erdi-erdian, agintari politikoek begirada beste aldera botatzen duten bitartean, ezer gertatuko ez balitz bezala. Janariak pozoina barruan eramatea lehia librearen esparruan kokatzen al da? Ez al zen egokiagoa izango honelako arazoak konpontzen saiatzea euskal erakunde batzuek onartu dituzten zerga-pizgarriekin gora eta behera ibiltzea

baino? Beraz, galdera ugari eta erantzun gutxi. Gainera, zerga-pizgarriak ez dira determinante garrantzitsuenak inbertsioak erakartzeko.

Lehenengo mendearen amaieran nafarrak Gamazo ministroaren aurka altxatu ziren eta kargutik kentzea lortu zuten. XX. mendea bukatzen ari den une honetan ez al litzateke egokia izango euskaldun guztiak, Europaren aurrean Van Miertek egin nahi digun maltzurkeria aitzakiatzat hartuta? Erantzun sendoak emateko garaian gaude! ●

Baleren Bakaikoa
EHUko ekonomia irakaslea

“Nafarrak Gamazo ministroaren aurka altxatu ziren eta kargutik kentzea lortu zuten. XX. mendea bukatzen ari den une honetan ez al litzateke egokia izango euskaldun guztiak, Europaren aurrean Van Miertek egin nahi digun maltzurkeria aitzakiatzat hartuta?”

V I C T O R M A E Z T U

Etsipen ukitua du Maeztuk, Convergencia Democrática de Navarrako idazkariak. Ez da gutxiagorako, Nafarroako Legebiltzarrean 10 eserleku zituzten eta orain hiru dauzkate. CDNk asko zabaltu ez duen mezua ere bada bere berbetan: «nafar nazionalistak gara».

“GURE NAFAR NAZIONALISMOA KONSTITUZIONALISTA DA”

Elkarriketari propio heldu aurretik berriketan jardun dugu iragan hurbileko kontuez eta, nola ez, UPNatera da mintzagai. Zipriztinen batzuk mahai gainean geratu ziren. Maeztuk UPN aldatzen ahalegindu zirela diosku baina ezin izan zutela).

■ **Eta zuek hori posible zela sinesten al zenuten?**

Hasieran bai. 1985ean Juan Cruz Alli alderdiaren lehendakari izendatzen saiatu ginenean hori posible ikusten genuen. Orduan ezin izan genuen eta alderdiaren organuetan sartzeari ekin genion ideia berdinarekin, baina batzuen botere goseak operazioa porrotera eraman zuen.

■ **UPN-PSN akordioa gauzatu da. Atsekabe handia hartu al duzue?**

Ez, inondik inora. Koalizio gobernua espero genuen, baina gure asmoa zen UPNren alderakoa izan beharrean, bestalde-rakoa izatea. Moderatuak izan gara kalte-tuenak hauteskunde hauetan eta, azkenean, ezin izan da gauzatu gobernu alternatiboa.

■ **Baina ba al zenuten UPNri gobernu alternatiboa ateratzeko esperantzarik?**

Bai, EH aldatzen ikusten genuen eta bere mezua UPNri gobernu alternatiboa eratzearena zen. Baina PSN erabat itxita agertu izan da gobernu alternatibo honen aurrean; PSNkoak nabarristak kopiatzen saiatu dira eta horretarako hautesleak nahiago du benetazko nabarristak bozkatzea.

■ **Baina zuek ere, kanpainen zehar zein ondoren, EHrekin itunik egitea oso zaila izango zela esan izan duzue behin eta berri.**

Bai, eta hori zaila zen; baina EHk bere botoak eskaintzea UPNren gobernu bat ez egotearen truke posible zen. Hori zen gure formula.

JOYE LACALLE

■ «Gobernuaren egiturek UGT erosia dutela esan liteke».

■ **Baina formula horrek legealdi oso-rako balio izateko, EHrekin akordioaren batera heldu beharko litzateke.**

Bai, seguruenik bai, gobernu ez dizute doan ematen eta. Dena den, EHk instituzioetan normaltasun osoz jokatzuz gero, guretzat nahikoa zen. Euskal Herriaren erakuntza nazionala eta abarrekoak instituzioen bidez eraman ditzala, bide demokratikotik, eta ez bitarteko biolentoen bidez.

■ **PSN-UPN akordioa kritikatzan duzu baina CDNk ere egin zuen bere ahalegina UPNrekin gobernu lotzeko.**

Ez, hura keinu bat besterik ez zen izan; UPNk gurekin itunik nahi ez zuela eta PSN UPNrekin akordioa lortzeko desiatzen ari zela agertarazi nahi genuen.

■ **CDNrekiko eta bere buruzagi batzue-**

kiko UPNren mendeku gosea antzema-ten da oraindik.

Ez dut uste, lau urte ondoren ez dut uste liskar pertsonalik dagoenik, areago azken legealdian gobernuarekin aurrekontuei buruzko ituna egin genuenean. Hiruko gobernuaren esperimientua berriro errepika ez zedin egin dute indar hemengo botere guztiek eta jokaldia ondo atera zaie.

■ **UPNri egin zenioten eskaintza keinu bat izan zela diozu. UPN 23. eserlekua eskuratzekotan izan zen EA-EA.Jri bere hirugarrena kenduta. Orduan ere keinu hutsa izango zen?**

UPNk alderdi sozialista zuen buruan eta oso zaila izango zen guri eskaintzaren bat egitea. Gobernuan parte hartu gabe PSNk laguntza emanez gero, UPNrentzat

ez zuen zentzu handirik koalizio gobernu bat eratzea. Gobernu alternatiboan egon nahi genuen, bestelakorik ia segurtasun osoz genekin ezin izango zela.

■ **Gobernu alternatibo horren buruan PSN izango litzateke. Zer eskaini ahalko zenukete zuek gobernu horretan?**

Emaitzen arabera izan zitezkeen. Udaletxean PSNk baino emaitza hobetoak lortu izan bagenu, guk gidatuko genuke udaletxea eta gobernua beraiek. Dena den, jadanik zentzurik ez duten hipotesiak dira, PSNk ondo lurperatu dituenak.

■ **Hipotesiak bai, baina legealdi batek lau urte dauzka.**

Egia da, bai, baina orain Alderdi Sozialista dagoen egoeran, Araban eta Nafarroan PPrekin akordio kontuetan, euskal nazionalismoarekiko edo nafar nazionalismoarekiko —hau da gure kasua— akordioak baztertuak dituzte. Beraz, UPNk lau urteak ondo lotuak ditu.

■ **«Nafar nazionalismoa» esan duzu. Zuk uste duzu horrela ikusten zaituztetela Nafarroan?**

Zaila da bai, hemen nazionalismoa euskal nazionalismoarekin lotzen delako. Arturo Kanpioni edo mende hasierako beste pertsonai batzuei lotutako nafar nazionalismoari buruz ez du ikasi jendeak eta, beraz, zailagoa da gure mezua zabaltzea. Horrez gain, alderdiaren barruan bada ikuspegi honekin adostasunik ez duen jendea. Beraz, alderdiak ez du bere burua zehazki nazionalistatzat definitzen, baina ponentzien kutsua erabat nazionalista da. Hori bai, euskal nazionalismoarekin erkatuta, gurea nazionalismoa konstituzionala da. Naziotzat dugu Nafarroa, bai bere historiagatik baina baita Konstituzioak ere horrela adierazten duelako.

■ **Euskal nazionalismoarentzat ere erreferentzia garrantzitsua da Arturo Kanpion...**

Baina Arturo Kanpion ez zen euskal nazionalista, nazionalista nafarra baizik. Arturo Kanpionen artikulak eta idazkiak aztertu dituen edonork ikusi dezake hori. Euskal kulturaren defendatzaile handia izanik ere, eta folklorea, etniarena... sakonean bere ustez nazio nagusia Nafarroa zen eta ez zuen beharrezkoa ikusten

■ «Nafar nazioaren barruan, nafar guztien integrazioa bultzatzen dugu».

beste euskal lurraldeen batasuna. Bere ustez, Nafarroak nahiko identitate zuen berzko entitate gisa eta baskongadak instituzionalki beste gauza bat ziren; honek ez du esan nahi beste gauza bat denik kulturaren, folklorea eta beste gauza askotan.

■ **Orduan euskal nazionalismoa eta na-**

■ **“Kanpionen ustez, Nafarroa nazioa zen eta ez zuen beharrezkoa ikusten beste euskal lurraldeen batasuna”**

far nazionalismoaren arteko puntu amankomun ugari egon daiteke.

Bai, badago. Sabinoren garaiko nazionalismotik gaur arteko jauzia sekulakoa izan da, edo trantsizio garaikotik hona, eta zeresanik ez EHrena. EHk asko aldatu du nazionalismoarekiko bere mezua. Nafar

NAFAR NAZIONALISTA

Victor Maeztu Esparza, 38 urteko iruindarra da, gaur egun CDNko idazkaria eta ogibidez irakaslea. Pedagogian doktorea. Alderdi barruko gora-beherez arduratzen da, eta hauteskundearen ondoren, badu zereginik. UPN-n ere ibili zen, 1982tik CDNren sorrera arte: «Hamairu urtez alderdia aldatzeko saioan». Kanpainen CDNk halako mezurik zabaldu ez badu ere, Maeztuk dio CDN nafar nazionalista dela.

roan, adibidez, EHk ez du ikurrinarik atera, ez da bere banderaren erreferentzia izan.

■ **Gutxiago baina atera, atera ditu.**

Baina gutxi. Nafarroako bere erreferentzia Nafarroako bandera da eta ikurrina gehiago beraien eraikuntza nazionalaren erreferente gisa dute, edo kultura eta hizkuntza oso baten sinbolotzat. Jakina, Arturo Kanpioni batetik eta bestetik begiratzeko modua desberdina da.

■ **Hauteskundeetara itzuliz, atzerakada handi hau gogorra izango zen.**

Bai, duela hiru urtetik jada inkestek jaitziera handia iragartzen zigten. Neurri batean espero genuen, baina kolpea ez da atseginagoa horregatik.

■ **Aste batzuk pasatuta jada, zein da galdutako gudu honen analisia.**

Batetik polarizazioa dago. Estatuko gobernuak, nazionalismo desberdinen aurkako diskurtsoa gogortu du eta horrek botoa polarizatu du, batetik nazionalismo espainiarren aldera —PP nagusiki— eta nazionalismo erradikalera bestetik, EHra batez ere, ERC, BNG... Alderdi nazionalista moderatuek —EAJ, EA, PAR, CiU, gu Nafarroan—, aldiz, botoak galdu ditugu. Bestetik, askok gure jaiotzan Juan Cruz Allik gidatuko zuen zentro-eskuineko indar berri moduan ikusi gintuen eta horregatik eman ziguten botoa; baina, noski, gu ez gara hori eta agian orduan botoa eman zigutenek ez dute berdin egin orain.

Azkenik, legealdi honen bukaeran UPNrekin egin genuen akordioak ere botoak kendu dizkigu. Nora joan ote diren botoak? Askok abstentziora, beste asko UPNra eta besteak berri alderdi desberdinetara.

■ **CDN, orain alderdi txikia eta gainera gobernu erantzukizunik gabe. Egoera oso arriskutsua alderdi berri batentzat.**

Pena da, guk nafar nazioaren barruan nafar guztien integrazio prozesu bat bultzatzen dugulako, baina hautesleek horrela erabaki dute.

■ **Nola baloratzen duzue EHren igoera Nafarroan.**

Mayor Oreja hor ari da etengabe erasoan, zaunka ia. Dioenez ez dute

bake prozesuan sinesten, su-etenarena gezurra dela... horrek tentsio handia sortzen du eta herritarrak ez dira tentelak. Badakite bake prozesua sendoa dela, EH mezua aldatzen ari dela... Jendeak EHren mezu aldatze hori saritu du.

■ Legealdi osoa iraungo al du UPN-PSN akordioak?

Ez dut uste. PSOEek bere leialtasun ezaren adierazle asko ditu: hiruko gobernuarekiko leialtasun eza, berdin Eusko Jaurlaritzan, UPNrekiko aurrekontu itunean... Beraz, une batean egungo akordioa ere apurtuko duelakoan gaude.

■ Gerta liteke denbora batera

PSNk akordioa apurtzea, oposizioiko erreferente nagusi gisa agertu nahi izateko?

Seguruenik bai. Gainera, botoemaile sozialistaren memoria historikoa oso txikia dela ikusten da, eta PSOEek egindakoak eginda ere, botoa ematen diote, berdin da dauden amarrukeriak edo buruzagi batzuk talde terrorista erahile baten kide izatea, edo lapurretan jardutea, edo eskuinarekin ez dutela itunik egungo esatea eta gero

egitea...

■ Nola egituratuko da orain oposizioa Nafarroako Legebiltzarrean?

Oso zaila da baina egingo ditugu aha-lerinak. Hamar parlamentariorekin hiru-ekin baino askoz errazago egiten da oposizioa. EAK, IU-EBk eta guk eserleku kopuru berdina dugu, EH erreferente bihurtorik gabeko alderdi gisa egituratzen den neurrian, oposizioaren dinamikan ere sar

“Hauteskunde kanpainen EHk ez du ikurrinarik atera, ez da bere bandera erreferentea izan”

liteke, eta 17 eskainuekin jardun dezakegu elkarrekin. PSOEek, kasualitatez, noizbait oposizio gogorra egiten badu, atera dezakegu zerbait aurrera; aurreko legealdian bezala badabil, orduan ez. Noizean behin egin beharko dio keinuren bat bere hautesleagoari, batez ere eremu sozialean eta abar.

■ Bada, UGT izan da akordioaren aldekoena.

Gobernuaren egiturek UGT eresia dutela esan liteke, UGTk menpekotasun han-

diak ditu, formakuntza dela eta Europatik datozkion fondoak, kurtsoak... CCOO ez da ausartuko publikoki laguntzarik ematen UPNri, baina antzera ibiliko da.

■ Goiztxo da akaso, baina zer egin behar du CDNk datozen Espainiako hauteskunde orokorretan?

Barne mailan oraindik ondo aztertu behar ditugu hauteskundeetako emaitzak eta gero 2000. urteko hasieran egingo dugun kongresua prestatu behar dugu. Hortik aterako da gure estrategia eta parte hartuko dugun edo ez hauteskunde horietan.

■ Desagerpenaren itzala ere hor daukazue, egoitzaren ganean

jiraka.

Bai, zalantza hori azaleratzen da. Batzuek argi dugu gure proiektu politikoa beharrezkoa dela Nafarroarentzat —alderdiko gehiengoa uste dut—, oraindik ez da gizartearen gehiengoarena baina 15-20 urtera izan daiteke. Pentsatzen duenak alderdiaren izakera ez dela idatzia duguna, egun garena aldatzen saiatuko da edo alde egingo du ●

◆ XABIER LETONA

Hasian hasi Gure Irratia bere Etxearen Jabe

500.000,00 libera - Gure Irratia, Zure Irratia

Mila urte gehiago euskaraz Iparraldean

106,6 FM

GYRE IRRATIA

Zure emaitza :

EUSKADIKO KUTXA, Paseo de Colon IRUN : 0590052667

Gure Irratia : P.K. 8452 F - 64184 BAIONA

Laguntzailea:

Deiadarra

Ikusiz Euskara guztiz beherakadan dela, irratia bide bakarra da gure hizkuntzaren zuzenean entzuteko egunero. Nahi baldin badugu Lapurdin euskara entzun datorren mende, premiazkoa da ditugun transmisio tresna eskasak indartzea.

HELBURUA
12.500.000 pta

Nafarroako ekonomia osasuntsu eta egoera ezin hobean dago Europako konbergentziarako. Ekonomi hazkundeak, errenta per capita eta langabezia tasak garbi erakusten dute ekonomia horren sendotasuna, eta horretan zerikusi handia izan du atzerriko inbertsioak.

EUROPAKO KONBERGENTZIAN NAFARROA PUNTAKOEN PARE

Nafarroako ekonomia Europakoarekin lehiatzeko moduan dago. Nafarroako ekonomia Espainiakoa baino gehiago hazi da, eta are Europakoa baino gehiago ere. Hazkundearen arrakastari esker, Espainiako batez bestekoa baino onizate maila hobea izan du Nafarroak. 1955etik 1993ra bitartean 3,4an biderkatu du bere errenta per capita; era horretan 1993an Espainiako batez bestekoa baino % 14 gorago jarritz. Nafarroako ekonomiak sortu duen aberastasunak Espainiako bosgarren ingurune aberatsena bihurtu du, Balearrak, Madril, Katalunia eta Errioxaren ondoren. Hauek Ezequiel Uriel eta Joaquín Maudosk BBV Fundazioarentzat egin-

NAFARROA EUROPAKO BATASUNEAN			
	Nafarroa	Espainia	Europako Batasuna
Biztanlegoa 1997an* (milioitan)	0,5	39,2	373,3
Biztanle-dentsitatea* (bizt/km)	51	77	117
Sektorekako lan banaketa. 1997an**			
Nekazaritza eta arrantza	8,7	8,4	5,5
Industria eta eraikuntza	39,7	30,0	31,3
Zerbitzuak	51,6	61,6	63,2
Langabezi tasa. 1997	10,0	20,8	10,7
BPG per capita EAPn*** (EB-15=100)			
1985	76,9	70,4	100
1996	91,3	78,6	100
Langileko BPGa EAPn***			
1985	93,9	93,4	100
1995	103,2	99,3	100
I+Gko gastuak BPGren gainean. 1995	0,9	0,9	1,9

*EB-15erako 1996. **EB-15erako 1995. ***Erosketa Ahalmenarako Parekotasuna. ITURRIA: BBV

dako txosten zabalaren ondorioak dira. 332 orriko lan hori apirilean aurkeztu zuten Nafarroako hiriburuan, «Nafarroako ekonomiaren kapitalizazioa eta hazkundea 1955-1997» izenburupean.

eta «Espainiako ekonomiarekin edo beste eskualde batzuetako ekonomiarekin alderatu ahal izatea». Lan horrek Nafarroako ekonomiari buruzko informazio estatistikoaren bilduma interesgarria ere eskain-

■ Nafarroako ekonomiaren azterketa zabala

Nafarroako ekonomiaren kapitalizazioa eta hazkundea 1955-1997» azterketa zazpi ataletan egituratzen da. Lehenengoan Nafarroako ekonomia Espainiako hazkundearen testuinguruan jartzen da eta,aldi berean, Europako konbergentzian duen bilakaera aztertzen. Bigarrenean, eskualdeko ekonomiaren bilakaeraren ezaugarri nagusiak bereiztea ahalbideratzen duten funtsezko aldagaien jarraipena egiten da: biztanleriaren bilakaera, produkzioarena eta eskualdeko errenta per capitaren aurrerakada. Horrekin batera, 1955-1997 bitartean Nafarroako produkzio egiturak izandako aldaketak aztertzen dira. Tarte horretan nekazari-

tzak garai batean zuen garrantzia neurri batean galdu egin du eta industriak garrantzi handiagoa hartu du. Geroago, zerbitzuak ere indartu dira.

Kapital fisikoak eta giza kapitalak duten hornidura maila da hirugarren atalak lantzen duen arlo nagusia. Kapital fisikoaren stocka bere oinarritzko osagaien arabera aztertzen da: kapital pribatua eta kapital publikoa. Herrialde honetako inbertsio publiko eta pribatuaren jarraipena ere aztertzen da. Laugarrenean, produktibitatea eta bere hazkundearen iturburuak aztertzen dira.

Bosgarren atalean biltzen da herrialdearen produkzio egituraren azterketa nagusia. Azterketa, lehenik, herrialde

honetako lau esparru nagusietan —nekazaritzan, industrian, eraikuntzan eta zerbitzuetan— produkzioak eta enpleguak izan duten aldaketen bidez egin da. Bertan aztertzen dira Nafarroak atzerriko herriekin dituen harremanak.

Seigarren atalaren helburu nagusia, herrialde honek mende erdiaz geroztik izan duen hazkundearen ondorioz izan dituen banaketa arazoak aztertzea da. Bertan errentaren banaketa funtzionala eta pertsonala, eta errentaren banaketa familiarra eta erregionala lantzen dira. Azkenik, zazpigarren atalean, ondorio modura, Nafarroako ekonomiaren kapitalizazio eta hazkunde prozesuaren gertakariak laburbiltzen dira ●

■ Kapitalaren metaketa prozesu bizia

Eskuratutako lorpenek XXI. mendean atarian egoera ezin hobean kokatu dute Nafarroa. Aipatzen ari garen txostenaren egileen ustez, hazkundearen zergatia kapitalaren metaketa prozesu biziari, produktibitatearen hazkunde garrantzitsuari eta biztanleriaren hazkunde txikiari zor zaio.

Nafarroako kapital pribatuaren stockak gora egin du, urteko batez besteko % 3,81eraino, Espainiako ekonomiarena (% 4,41) baino txikiagoa izanik. Hala ere, 1985etik 1994ra bitartean hazkunde hori biziagoa izan da Nafarroan, Espainiako batez bestekoa baino ia puntu bat gehiago igo baita.

Metaketa prozesuaren igoera are na-

barmenagoa da azpiegitura publikoetan, 1964tik 1994ra bitartean bere balioak 6,3 bider egin baitu gora, guztizko kapitalaren stockean zuen garrantzia bikoiztuz eta 1994an guztiaren % 22 izatera iritsiz. Kapital publikoak garrantzi berezia du Nafarroako ekonomian, 1994ean biztanleko kapital publikoaren stocka Espainiako batez bestekoa baino % 61 handiagoa baitzen. Nafarroa batez besteko horren gainetik dago (% 38) biztanleko kapital sozialari dagokionez ere.

Giza kapitalaren metaketa ere ez da apalagoa izan. Biztanleen hezkuntza mailako hobekuntzak produktibitatearen hazkunde garrantzitsua ulertzen laguntzen du. Espainiako batez bestekoarekin

alderatuz, Nafarroak biztanle kualifikatuen ehuneko handiagoa du —gutxienez erdi mailako ikasketak dituen biztanleriari dagokionez— eta, gainera, alfabetatugabeen ehuneko txikiagoa du.

Kapitalaren metaketa prozesuaren bizitasunak eta Nafarroan enpleguak izan duen hedapenak hazkunde garrantzitsua eragin du kapitala-lana erlazioari dagokionez —nahiz eta Espainiako batez bestekoaren azpitik egon—. 1993an sektore pribatuan langile bakoitzeko kapital hornidura 6,6 milioi pezetakoa (264.000 libera) zen, eta hornidura hori Espainiako ekonomiako sektore pribatukoa baino milioi eta erdi pezeta handiagoa zen ●

tzen dio irakurleari, batez ere ekonomia hazkunderi loturik.

NAFARROA EUROPAN. Nafarroa Espainiako beste autonomia erkidego gehienak baino gehiago hurbiltzen da Europara, ongizate ekonomikoa neurtezko erabiltzen diren funtsezko aldagai makroekonomikoak kontuan hartuz. Horrela, Barne Produktu Gordinaren (BPG), errenta per capita edo langabezia tasei dagokionez, Nafarroa nabarmendu egiten da Espainiako testuinguruan, eta Europaren batez bestekoa baino langabezia tasa txikiagoa du.

Integrazio ekonomikoak EBeko herrialdeei merkatu zabalago batean aritzeko eta espezializazioarako aukera handiagoa eskaintzen die. Integrazioak dakartzan abantailetakoa bat atzerriko inbertsioak erakartzearena da. 1987tik 1997ra bitartean —hau izanik datu ofizial zurrak dituen azken urtea— Nafarroan izan diren atzerriko inbertsioei buruzko datuak oso esanguratsuak dira. Nafarroak 1987 urtean zuen atzerriko inbertsioa 1.263 milioi pezetakoa (50 milioi libera) zen, eta 1997an berriz, 130.000 milioikoa. Igoera garrantzitsuena 1993-1994 urteetan gautatu zen, 84.000 eta 130.500 milioi peze-

tako inbertsioekin, hurrenez hurren. Igoera nabarmen hori, batez ere, Volkswagen multinazionalak egindako inbertsioen ondorio da. Nafarroan atzerriko inbertsioek izan duten gorakadaren adierazgarri da ondorengo datua: 1987an Espainiaren

Nafarroako ekonomiaren ezaugarri nagusiak, azterketa honen arabera, ondorengoak lirateke: herrialdearen neurri txikia, geografikoki (Espainiako azaleraren % 2 hartzen du), demografikoki (Espainiako biztanleriaren % 1,35, 1997an) eta ekon-

omikoki (% 1,50 Balio Erantsi Gordinaren ikuspegitik —ekoizpena— 1997an); biztanleriaren dentsitate txikia; egoera oso ona Espainiako ekonomian; aldagai makroekonomiko nagusietan Europarekiko antza handiagoa Espainiaren baino; espezializazio produktiboa, batetik Espainiako batez bestekoa baino industri presentzia garrantzitsuagoa izanik eta, bestetik, zerbitzuen sektorea gutxiago garaturik; eta Espainiako ekonomian gertatzen den bezalaxe, ahalegin txikia Ikerketa eta

Garapenean (I+G), EBk I+Gko gastuetarako eskaintzen duen BPGaren % 1,9aren ondoan, Nafarroakoa % 0,9 baita.

Ikerketa eta Garapenaren alderdi hori da Nafarroako ekonomiaren alderdi ahulenetakoa. Adituek diotenez, inbertsio ahalegin garrantzitsua egin beharko litzateke ikerketaren arloan, produktibitatearen eta lehiakortasunean aurrera egiteko ●

◆ DANIEL UDALAITZ

■ Volkswagenen inbertsioek on egin diote nafar ekonomiari.

% 0,17 zen, eta 1997an, berriz, % 5,4. Europako Batasunak nafar esportazio eta inportazioen geroz eta ehuneko altuagoa begeratzen du.

Espainia EBean sartu ondoren gertatutakoaren laburpen gisa, adierazgarri makroekonomiko multzo bat bildu dugu beste orrialdeko taulan, Nafarroa Espainiako eta Europako testuingurunean kokatzeko balio dutenak.

JOYE JACALE

Biteriko Aberatsak Hernanin sortu den burtsa taldea da. Finantza munduan euskara era praktiko batean sartzea dute helburu, burtsan inbertituz. Inbertitutakotik ateratako etekinen % 25 Dobera euskara elkarteari ematen diote.

BITERIKO ABERATSAK: BURTSAN INBERTITZEKO MODU BEREZIA

Egia esan, aberats-aberatsak ez dira, baina aberats edo dirudunen munduan aritzen dira, oraingoz jolas moduan badabiltza ere. «Jolas» honekin hain urrunekoa egiten zaigun burtsa gertuagotik ezagutu nahi izan dute eta horretarako sortu dute hain zuzen burtsa talde bat.

Biteriko Aberatsak izena jarri diote talde berezi honi. Taldea Hernaniko Dobera euskara elkarte kide den J.M. Eizagirrrek izan zuen ideia baten ondorioz sortu da. Ekonomia euskaraz gehiegi jorratu ga-

beko alorra dela iruditu zitzaion eta arratsalde batean bonbila piztu eta, berak lehenago mundu honetan esperintziarik bazue-nez, elkarte kide batzuei burtsa talde bat sortzea proposatu zien. Hauei, hasieran harritu baziren ere, ondo iruditu zitzaion eta horrela, pixkanaka, ideia zabaldu egin zen. *Biteriko aberats* izateko ez da sekula deialdi publikorik egin, ahoz aho lagun eta senide artean aipatu zen. Prozesu hau guztia joan den urteko uda aurretik gertatu zen, eta uda pasa ondoren, gehienek burtsari buruz ideiarik ez zutenenez, bilera informatibo bat

egin eta jendeak parte hartzea erabaki zuen.

Biteriko aberatsen helburu nagusia euskara, lehenago aipatu dugun bezala, ia batere hurbildu ez den mundu batera gerturatzea da. Nekez garatu da euskara finantza munduan eta euskaldun arruntak ere nekez ezagutzen du finantza munduko euskara. Azken arazo hau konpontzeko, burtsari buruzko euskarazko material didaktikoa prestatzeko asmoa buruan darabilte talde honetako kideek. Euskara elkarte baten eskutik sortua denez, taldeak erabat euskaraz funtzionatzen du. Honegatik eta, Madrilgo burtsako arduradunen harridurarako, taldearen estatutuak euskara hutsez bidali zituzten. Lehenago aipatu dugun Dobera euskara elkarteari laguntza ekonomikoa ematea da beste helburuetako bat, inbertitutako diruaren etekinetatik %25 emanez. Helburu hauek alde batera utziz, jendeari daukan dirua piska bat mugitzeko aukera ematen dio ekimen honek, arrisku handirik ez bada ere.

Argitu beharra dago, ideia gehien bat elkarte honetako kideen artean garatu eta bideratu den arren eta burtsa taldeko kideetako asko Doberako kide ere badiren arren, *Biteriko aberatsak* aparteko zerbait dela, Doberatik aparte funtzionatzen duena, eta bertako kide izateko ez dela Doberako bazkide izan beharrik.

Biteriko aberatsak gaur egun hogeita hamahiru lagunez osaturik dago, eta era guztietako jendea da ekimen honetan murgildurik dabilena: gazteak eta ez hain gazteak, ekonomia munduan dabiltzanak, ikasketak edo lana dela medio, eta mundu horrekin zerikusirik ez dutenak. Baina taldea guztiz irekita dago kide berriei. Gero eta kide gehiago izan, orduan eta akzio gehiago, alegia, enpresa ezberdinetako akzionisten bileratan euskararen alde egin daitezkeen proposamenek indar handiagoa izango dute. Taldeko zuzendaritzari idazkaritza lanak arintzearen, bazkide berriak

ALBERTO ELOJECI

■ Biteriko Aberatsak taldea hilean behin elkartzen da, akzioen gorabehera aztertzeko.

Euskara sailaren babeslea:

ARRASATEKO UDALA

*"Eman da
zabal zazu"*

hiru hilabetetik behin egin daitezke. Ekaineko aukera joan da, baina urria hasieran izango da aukera berria.

NOLA INBERTITU. Burtsan inbertitu ahal izateko kide bakoitzak taldean sartzen denean 50.000 pezeta (2.000 libera) jartzen ditu, eta horrela partizipazio bat lortzen du. Baina, gaur egun balioa handiagotu egin denez, zertxobait garestiagoa da. Bakoitzak gehienez bi partizipazio eduki ditzake, baina hala ere bileratan boto bakarra izango du, kide guztien iritzia balio bera izan dezan. Honetaz gain, hiru hilabetero 5.000 pezetako kuota bat ordaintzen dute. Dena den, eta taldea gehiago zabaldu dadin, diru kopuru gutxiagorekin hastea posible da, partizipazioa bakoitzak sartzen (edo inbertitzen) duen diruaren arabera izango delarik.

Diru hau inbertitzaileko garaian, burtsan ari direnez, errentagarritasuna da irizpidea, baina badira pisu handiagoa duten irizpideak, taldeak onartu duen kode etiko batean daudenak alegia. Kode etiko honi jarraiki, besteak beste, ez da armagintzan eta zentral nuklearretan akzioak dituzten enpresatan inbertitzen.

Gaur egun *Biteriko aberatsen* dirua CAF, Europistas, BBV, Bodegas Riojanas, Puleva eta Viscofan enpresetan inbertiturik dago eta hil ala bizikoa baillitza jarratzen dituzte egunero enpresa hauen akzioen gorabeherak.

Biteriko aberatsen hilabetearen behin egiten dute hitzordua Hernaniko Biteri Kultur Etxean, hortik izena. Bileran hauek diru mugimenduen berri jakiten dute, akzioek gora edo behera egin duten, erosi edo saldu egin behar diren... hau guztia aztertuta eta zerbait aldatzea erabakitzen bada, korredoreari deitu, hau ere euskalduna noski, eta honek egiten ditu egin beharreko mugimenduak. Honez gain, burtsa munduari buruzko zalantzak argitzeko behar diren azalpenak ematen dituzte. Askotan bilerak izan beharrean eskolak diruditela diote bertako kideek, baina duela hilabete gutxi «split» bat (akzio baten balioa handitu delako akzio hori bitan edo gehiagotan banatzea) zer zen ez zekiten eta orain oso normala da bileratan horrelako hitzak entzutea.

Biteriko Aberatsak taldeari buruzko informazioa eta bazkide izateko egin beharreko guztien berri Hernaniko Dobera euskara elkartearen jaso ahal izango da ●

◆ AMAIA OLANO

Arturoren kaiera

KILOMETROAK-EN "KILOKAZETA"

Azken aldian herrialde bakoitzeko ikastolen festa eguneko ospakizun baina, egitarau zabala duen fenomeno bilakatu da, ekintza sorta dezentea antolatzen baita bakoitzaren inguruan.

Hala, Kilometroak 99ko antolatzaileak hasiak dira dagoeneko udarako ekitaldiak antolatzen. Hauen berri eta urriaren 3an Errenterian ospatuko den egunaren inguruko xehetasunak izateko «Kilokazeta» izeneko agerkaria kaleratu dute. 30.000 ale inprimatu dituzte eta Gipuzkoa osora zabalduko dira. Gainera, Orereta Ikastolako lehendakari Xabier Oleagak iragarri duenez, aurki web orri bat jarriko dute sarean, nahi duenak bertatik ere Kilometroak 99ren berri izan dezan.

A EREDUAREN BEHERAKADA

Berriki ezagutarazi dituzten EAEko 1999-2000 ikasturterako aurrematrikulen datuek argi adierazten dute A ereduaren beherazko joera. Azken urteotan errepikatzen den kontua da, eta Hezkuntza Sailean hasiak dira ereduaren aldaketa hausnartzen. EAEko Legebiltzarreko alderdi gehienek ere aldatu beharrekoa dela uste dute, nahiz eta ikuspegi desberdinak izan. PP eta UA aldiz, bere horretan mantentzearen aldeko dira.

EUROKARTA SOLASGAI

Jacques Chiracek Konstituzioa aldatzearen aurka egin adierazpenek zeresan ugari ekarri dute azken asteotan. Frantziako lehen ministro Lionel Jospin aldatzearen aldeko agertu da, baina presidentek ezetza eman du, Frantziaren batasuna zalantzan jarriko duelakoan. Iragan astean frantses Alderdi Sozialistak jakinarazi zuen egoera honi aurre egiteko lege proposamen bat pausatuko duela Asanblea Nazionalean, «gure helburua Frantziak Eurokarta lehenbailehen berrestea baita».

EUSKARA BIZIBERRITZEKO PLANA AZTERGAI

Eusko Legebiltzarreko talde abertzaleek onartu dute Euskara Biziberritzeko Plan Nagusia Legebiltzarrean eztabaidatzea. EAJ, EH eta EAK komenigarritzat jo dute, «politikoki nahiz estrategikoki» eztabaida parlamentarioari bide egitea.

U r r e a

■ Leioako Udaleko Euskara Zerbitzuak euskara merkataritzara hedatzeko egitasmoa jarri du abian. Ekimen honen bidez, herriko merkataritzan euskarak duen egoeraren berri izan nahi du, hizkuntzaren erabilera indartzeko, normalizazio-prozesuan konprometitu diren merkatarien sarea antolatzeko eta hauek eskaintzen duten zerbitzua hobetzeko.

I k a t z a

■ Duela bi aste aipagai genuen orrialde honetan Realak, beste hainbat enpresak bezala, hitzarmena sinatu zuela Donostiako Euskararen Udal Patronatuarekin, euskararen erabilera areagotzeko. Ez da denbora asko, halaber, bertako kideak «Bai Euskarari» kanpainaren alde ikusi genituela. Ez dirudi, Zubietarako bidean paratu duten seinalea ikusita, oso gogoan dutenik.

UDA BAT ESTATU BATUETAN

Uda partean biltzen da Estatu Batuetako euskal komunitatea, festen abarora. Elko, Boise, Reno izan ohi dira topaleku, Euskal Herrian ere, bertatik heldu den oihartzuna medio, ezagun bihurtu diren herriak. Aurten inoiz izan den euskal jairik handiena egin asmo dute Renon, hilaren 19an hasi eta 25era bitartean; 10.000 pertsona espero dituzte bertan. Honen kariaz, EEBBetako euskaldunen bizimoldean murgildu gara, haien arrastoa segika, hemendik joandako euskaldun batek zer nola bizi duen hura azaldu nahian. Uztail-abuztuan izan ohi diren festen ibilbideari jarraiki, haiek hobeki ezagutzeko aukera luzatzen dugu. Gainera, non eta nola bizi diren, eta zein lanbidetan jarduten duten jakin nahi izan dugu. «Euskaldunen Amerika» liburuaren egile Joseba Etxarriren bizipen eta iritziak ere bildu ditugu.

■ Uztailaren 4an, EEBBen Independentzia Egunean, ospatzen da Elkon Euskal Festa.

Afaria prestatzeko ohitura nuen garai hartan. Iluntzero, EEB-Betako euskaldunen berriak heltzen zitzaizkidan Euskadi Irratiaren bidez, Joseba Etxarri kazetariaren ahotsean. Afaia konpainia ederrean prestatzeko aukera ohi nuen, bizilaguna iritsi bitartean. Sarri antxean aditu izan niotuen saio horiek, bat baino gehiago alegia. Hala ere, batek irauten du nire gogoan: Mutrikuko emakume bat dut oroimenean, Nevadako herri txiki batean —Gardner-villen, orain dakidanez—, urtean behin egiten den oturuntza bat kontatzen. Jaten dutena egin zitzaidan niri harrigarrien: aharien koxkabiloak! Zeremonia zertan den Mutrikuko emakumeari —Elvira Zenoz, orain dakidanez—, aditu eta ikara sortzen zitzaidan. Oilo ipurdia, beharbada.

Uztaila-abuztuetan EEBBetako mendebaldera abiatzen denak ez du aharien koxkabiloen oturuntzan parte hartzerik izango, festa horrek ere bere-bere sasoia baitu eta, gainera, atek itxita egin izan baita. Gehienez ere, Elvirari galdetu eta zer edo zer gehiago jakin ahal izango duzue.

Elvira mutrikuarrak kontatzeko gogorik ez badu, berriz, beti izango duzue inguruan euskaldunen bat solaserako prest. Izan ere, horixe baitu onena EEBBetako mendebaldeak: euskaldun asko, berriketarako goiak.

Garai ona da uda EEBBetara abiatzeko. Jakina, mendebaldeari buruz ari naizela, beti dira hor Grand Canyon, Yosemite, Las Vegas, San Frantzisko eta abar. Horietan denetan da zer ikusia eta zer gozatua. Baina horiek beti leku berean irauten dutela, on da asteburuak euskal festarik festa ematea, parranda eta gaupasa egiteko aukera larregirik ez baita osterantzean. Hasi, adibidez, uztailaren 4an hasiko gara.

■ Ez ezazue hara duela 20 urte joandako euskalduna euskara batuaren kontuekin izutu; ez dizute piperrik ulertzen

LEHENENGO KERA: ELKO-NEVADA, UZTAILAREN 4AN. EEB-

Betako Independentzia Egunarekin ospatzen da Elkoko Euskal Festa. Hogeitaka urte dira horretan ari direla. Nazio jaia da eta lanik egin beharrik ez dute estatubatuarrek. Hortaz, festara biltzeko aukera proposa. Eguna asko laguntzen du eta euskaldunak erruz bildu ohi dira Elkor. Urtea joan, urtea etorri, jendetza da Elkoko jaial-

KO EUSKALDUNEN ARTEAN

dian. Euskal komunitate handia bizi da herrian, bizkaitarrak eta nafarrak *fifty-fifty*, eta seguru da bi eguneko jaiaren arrakasta.

Ibiltari dabilenari komeni zaio Independentzia Egunaren bezperan Elkon izatea. Eguerdia orduko, kale agerraldia da kale nagusian. EEBBetako auto modurik ohikoenak ikurrinaz jantzirik, trikitaliak daramatzatela, aizkolariak... *parade* eginenez. Dantzariak ere ez gutxi, hainbat herriatik heldutako taldeak izango dira kale agerraldian. Horiekin batera, bertako indioak, suhiltzaileak, moto gaineko polizia eta era askotako fauna. Itsuenari ere begiak irekitzeko moduko ikuskizuna. Lehengo bertsolaria txapela daramala eta bertako konterriko sheriffa, nahas-mahas harrigarrian. Begiak zabal izan, beraz.

Futbol zelai gisako batera jotzen dute gero. Han, EEBBetako euskaldunen izpiritua azalduko da argi eta garbi. Euskal dantza, herri kirolak, bertsoak... ingelesezko oihu eta orro artean, garagardoz eta txorizo otartekoz horniturik, eskuprograma gogoangarria lagun. Bertako euskaldunekin hitzegiten hasteko tenorea da. «Non goa zara? Zenbat denborarako etorri zarete? Non izango zarete EEBBetan zaudeten bitartean? Ezagutzen duzu honako herri hau? Eta halako?». Elkarriketa behin eta berriro eta mila aldiz errepikatuko da, honen eta harekin. Hala ere, aholkua: ez ezazu hemendik hara duela 20 urte joandako euskalduna izutu euskara batuaren kontuekin, ikastola, euskaltegi, Athletic eta Real, TAU, euskaldunberri eta Lizarra-Garaziekin. Ez dizute piperrik ulertzen. Ez ahalegindu sakon hitz egiten. Sar euren munduan, jarri arreta beren hizkuntza fosilari —duela hogeitaka urte Euskal Herrian hitz egiten zen moduan hitz egiten dute, ez balitz ingelesezko hitz euskaldunak dituztelako: pikinikia (picnic), aizekrimia (ice-cream), pikapa (pick up), traka (truck)...—, bizi beraienetik, eman haria eta saia beren historia ezagutzen, Euskal Herriaren historia bizia, zeurea baita, liburuetan apenas estudiatzen den arren.

Harremana zuzen bideratuz gero, euskal ostaturen batean —Star, Biltoki...— afaltzen elkar ikusiko duzue hurrena, txurru bat egitera gonbidatuko zaituzte, «tra-

goa erosiko dizut» (to buy a drink), bata bestearen ondoan afalduko duzue eta elkarriketa surrealista xamarra izango duzue, baina beren eta yankeen mundua ezagutzen hasteko atea irekitzen ariko zara... Elkon erromeria izan ohi da afal ondoren. Bertan, euskal talderen bat —izan bertakoa edo hemendik eramandakoa— eta beste bat amerikarra, txandaka jardungo dute, arinararen ondoan country bat jotzen eta eromenean: antropologoak mestizajeaz mintzo direnean zertaz ari diren ulertuko duzu, nahiz eta aho bete hortz izango zaren, ezin

■ Pikinikia (picnic) edo aizekrimia (ice-cream) bezalako ingelesezko hitzak euren euskararekin nahasten dituzte

ulerturik: bi mundu dira, batean. EEBBetako *melting pot*: gizarte nahastea.

Hurrengo egunean, nahaste-borraste bera: meza goizean, garai bateko estilora, eta ingelesez eta euskaraz, aldarearen alde batean ikurrina eta bestean EEBBetako bandera. Kantak ere, Moisesen denborakoak, haur garaian herriko parrokiak kantatutakoak. Meza aditzen, parkean, arbolapean, jendea praka motxetan eta betaurreko beltzez... Ordurako jakina izango duzu pilota txapelketaren finalak jokatu di-

tuztela goizeko 7etan. Eskupilota, alegia, nahiz eta eskularrua ere erabili izan duen batek baino gehiagok, edo ziklista eskularrua, adibidez. Hemengoentzat demenztiala, hangoentzat baleko da. EEBBak.

Meza ondoren berriketaren tarte, jatekoa gero, herri kirolak, dantzak... bezperan ikusitakoak atzera agurtzeko azken aukera, nor bere herrira abiatu baino lehen. Ez ahaztu distantziak luze direla eta jendeak sasoiz aldegingo duela. Gogoan hartu beharrekoa: zenbait lagun ez duzu berriro behin ere ikusiko. Bizian behin ikusi dituzu, lagun egin, mahaia banatu, solasaldia... eta kitto: baliteke bizian berriro ez ikustea. Luzaro, min ematen du horrek. Kontuz, beraz.

BIGARRENA: ELKO ONDOKOAK. LOTU BIDEARI.

Euskaldunen peskizian jardutea bide egoki da estatubatuarren bizimoduaz jabetzeko. Finean, estatubatuar ere badira bertan diren euskaldunak. Estatubatuarrekin nahasian bizi dira, haiekin ezkondu dira ere, semeak estatubatuar pueroak dituzte, ingelesez bai, euskaraz ez.

Eman dezagun astean zehar ohiko leku turistiko ikusgarriak bisitatzen ditugula; mendebaldean gaudela, lehen aipaturikoak: Grand Canyon, Yosemite, Lake Ta-

■ Euskal Etxeak EEBBetako mendebaldean daude barreiaturik; argazkian Boisekoa.

MIEL ANJEL ELUSTONDO

■ Boise-Idahoko jaialdia da, Elkokoaren ondotik, Euskal Festarik nabarmenena.

hoe, San Frantzisko eta beste. Hori astegunez. Jai egunetan, euskaldunen arrastoari segitu besterik ez dago. Elkoko jaiaren hurrena Boise-Idahoko jaialdia dugu nabarmenena. Boiseran bidaia erakargarri izan liteke. Winnemuccatik abiatu, batik bat. Hara, hemendik hara denak Renora bisita egin ohi du. Bertako unibertsitatearen Basque Studies Program-ek hainbat bisitari biltzen du udan. Ikustekoa da. Isla bat amerikar itsasoan.

Eman dezagun Elkon jaia izan, turismo egin eta Renon garela. San Inazio da uztaila bukaeran, eta Boiseko bizkaitarrek —Boiseko euskaldunak bizkaitarrak baitira, denak edo ia-ia denak— egun horixe aukeratu zuten beren euskal jaia egiteko. Uztailaren hasieran Elkon, turismoa batera eta bestera hurrena, eta hilaren akaberan Boisen, Renotik abiatu. Renotik Boiseran joateko ipar-ekialdera hartu beharra dago. Hiru bat ordura dugu Winnemucca. Hemen atsegin, hilerri aurreko Burger King erraldoira sartu, burger bat eta soda freskagarria eskatu, jarri eta horman zintzilikaturik dauden euskal dantzarien argazkiak begiratu, harri-harri eginik. Euskal Herrian baino sentiberatasun handiagoa dute EEBBetako Burger King-ek.

Winnemuccatik Boiseran Paradise Valley barrera hartu Oregon aldera. Bidean, McDermittetik pasatuko zarete. Herrira sarreran, bi kale izen, euskarazkoak: Lasa bata, Albisua bestea. Oraindik ere badira

euskal jatorrikoak indio erreserba honetan. McDermittetik aurrera, «Basque» ageri du mapak. Hiruzpalau etxe eta oraindik «Basque» dioen txartela, eta «jail» (gartzela). Ez da herria, ez da gartzela. Adarra jotzeko jarritako izena, besterik ez. Pasadizoan daudenak uxatzeko, beharbada. Autoan berrira, pare bat ordu eta Jordan Valley herria, Oregonen. Garai batean euskaldun askoren bizileku. Kanposantura joan baino ez dago.

Herrira sarreran, Jim Basque Gas Station & Motel, eta, kale nagusian zertxobait aurrerago, Madariagarren beste gasolin-

Euskaldunen peskizan jardutea bide egokia da estatubatuarren bizimoduaz jabetzeko

degia. Bietan ere pozik hartuko zaituzte nagusiek. Lehena berritsuago besteak baino. Ingeleseztan lehenak, euskaraz ere bai bigarrenak. Satika da Jimen deitura. Asmatzen baduzue, bizitza kontatuko dizue: bonba nuklearrak Nevadako desertuan lehertarazten zituztenean ikusten zuten euri distiragarriaz hizketan liluratuko zaituzte. 1913an bere ama EEBBetara etortzean zekarren Biblian gordetako Sabino Aranaren zapiak barrena irauliko dizue... Jimen kamioiei argazkiak egingo dizkiezue: Basque Gas Station!

Pilotalekua ere bada Jordan Valley, eta «Basque» omen jabetzea. Izena bai,

izanik ez... Jordan Valley ez da nolanahiko herria euskaldunentzat. Bertan sortu ziren, adibidez, Joe Eguren, Boiseko komunitatean eragin handiko euskalduna, euskal gaiak jorratuz idazle ere izan zena, euskarra-ingeles hiztegia ere ondu zuena, euskarazko eskolak Boisen bertan eman zituen. John Elorriaga ere Jordan Valley sortua da. Elorriaga US Bank-eko buru da. Eta abar eta abar. Jordan Valley.

Boise pare bat ordura dago autoz. Bacon (polizia) usainik ez badago azkarrago ere helduko zarete batzuk. Baina heltzea da kontua. Boisen ere handia da oso euskaldunen presentzia. Finean, aurreko ezaugarri berak ditu bertako euskal jaiak, baina kaletarrago da festa, alegia, zitudade da Boise, eta horrek bestelako ukitua ematen dio bertako komunitatearen jokabideari. Jo bertara, eta ikus. San Inazioan, Oñatiko Korputz dantza ikusiko duzue bertako eliza nagusian. Etxe bloke jakin bat jo gabe ere ez zarete libratuko: Euskal Etxea, Museoa eta Gernika taberna, euskaldunen lurra. Ez zarete alferrik galduko.

HIRUGARRENA: ABUZZUAN, LEHENA BERRIZ ERE.

Abuztuan ere ez dago plana aldatu beharrik. Herriak baino ez. Turismoa batetik, euskaldunen jaiak bestetik. Abuztuko amabirjinarekin batera Euskal Kantari Eguna zer edo zer desberdina da Gardnervillen, Nevadan. Eta bertako zenbait kale izen ere ez dira nolanahikoak: Burrakia Street, Zezena, Zaldia, Oloa, Laborantcha... Kantua da bertako jaiaren protagonista. Gainerakoan, lehena berriz ere. Abantaila, Elkon eta Boisen ikusitako bat baino gehiago ikusiko duzuela bertan. Azkeneko, lagun.

Gardnervilleko jaiaren ondoren Renokoa dator, astebete gero. Eta Elkon egindako lagunak, Boisekoen bat, Gardnervillekoak... Renon. Eta meza, eta dantzak, eta herri kirolak, eta... betikoa, ezer ez eta festa. Uda pasatzeko modu surrealista samarra aukeran, baina ez ahanzteko modukoa, jendearekin nahasiz gero. Hortxe dago koxka!

Azken aholku bat ematekotan, hara aurretik irakurri Joseba Etxarriren liburua. «Euskaldunen Amerika». Askoz etekin handiagoa aterako diozue bidaiari, nahiz eta derrigorrezkoa den EEBBetako euskaldunen mundua nork bere erara deskubritzea ●

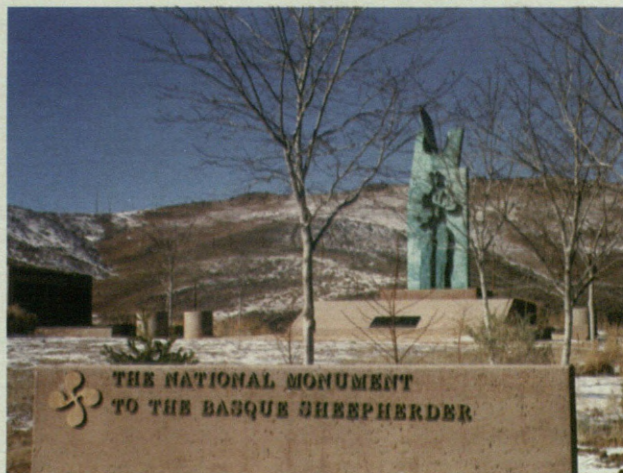
◆ MIEL ANJEL ELUSTONDO

ATZERRIAN ERE INDARTSU

Mendebaldeko artzain trebeak eta sukaldari ospetsuak ziren heldu zirenean. Emigrante haien oinordekoek, bestelako lanbideak hautatu dituzte. Gaur egun abokatu lanetan, politikagintzan eta baita kazetaritzan ere nabarmentzen dira.

Nornahik galdegiten duenari, euskalduna naizela erraiten dut», Mike Bidart Claremont-eko abokatuak esandako hitzak dira. Estatu Batuetako biztanle guztiak amerikarrak dira, baina zerbait gehiago ere; batzuk txinatarak, italiarrak besteak... Estatu Batuetako euskaldunak ez dira salbuespena. Zinez amerikarrak dira, baina «Zazpiak Bat» ikurra esanguratsua eta naturala da beraiantzat. Zazpi probintzia dituzte gogoan eta zazpien batasuna kutsu politikotik at ulertzen dute.

Euskaldun identitate horrek

■ Nestor Basterretxeak duela 10 urte paratu zuen «Euskal Artzaina» izeneko eskultura-lana Renon.

ordea, ez du orain arteko belau-naldi guztietan berdina iraun. Oraingo belaunaldien ezaugarri euskalduna kultur ekintzekin lotzen dute; dantza eta musika, esaterako. Dena den, euskara ikas-teko eta Euskal Herria ezagutze-ko gogoz direnak ere badira.

Estatu Batuetarako bidea hartuta Kalifornia izan zen lehen helmuga. Estatu honetan abiatu eta hortik mendebalde osoan hedatu ziren. Alde honetako beste bi estatu garrantzitsuenak Idaho eta Nevada dira. Kalifornian dago euskaldun kopuru handiena eta baita elkarte, ostatu, jatetxe eta

JOKIN ZAITEGI

XIII. Itzulpen laburren sariketa

GAIA: "LIBREA"

EPEA: 1999ko urriaren 29a baino lehen

SARIAK: 1. Saria....200.000pta
2. Saria....100.000pta

INFORMAZIOA: AED Elkartea
"Jokin Zaitegi" sariketa
Pablo Uranga, 4 behea
20.500 ARRASATE (Gipuzkoa)
Tel.: 943 77 12 28

Zuk ere parte har dezakezu

Antolatzailea:

Laguntzaileak:

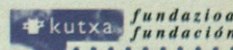
ARRASATEKO
UDALA

EUSKO
JAURLARITZA

Gipuzkoako
Foru Aldundia

Arrasate 99

■ Renoko Aste Nagusia & NABO Convention

Renoko aste nagusia & NABO Convention du izena uztailaren 19tik 25a bitarte EEBBetako Reno hirian ospatuko den euskaldunen jai handiak. Antolatzaileen ustez, EEBBetan inoiz egin den Euskal Jairik handiena izango da; 10.000 pertsona inguru espero dituzte egun horietan.

EEBBetako euskaldunek urtero egiten dituzte era honetako jaiak, baina aurtengoa berezia da. Berrogei urte dira *Basque western festival* egin zela; orain arte egin den festarik handiena izan zen eta bertako euskaldunentzat ahaztezina. Bestetik, hamar urte betetzen dira Reno eta Donostia hiriak senidetu zirenetik eta Nestor Basterretxea eskultoreak Renoko «Euskal Artzaina» omenduz eskultura jarri zuenetik.

Aste nagusi honen antolaketa lanean Renoko Zazpiak Bat Basque Club-a

eta NABO (EEBBetako Euskal Etxeen Elkarte) ari dira. Egitarau zabala prestatu dute egun horietarako: uztailaren 19an Renoko Unibertsitateko Euskal Mintegiak ateak zabalduko ditu. Uztailaren 21ean Euskal Emakumearen eguna izango da eta, hitzaldiez gain, jatorri euskalduneko hiru emakumek osatzen duten *Noka* musika taldeak bere aurkezpena egingo du. Hurrengo egunean, Bertsolari eguna ospatuko dute, eta bertan izango dira Oihane Enbeita, Zihara Enbeita eta Estitxu Arozena bertsolariak. Azkenik, uztailaren 23tik 25erako asteburuan EEBBetako Euskal Etxeek bilera egingo dute eta Euskal Jaialdia ospatuko dute.

Egun hauetan «40 urteko bidea» diaporama aurkeztuko da eta hemendik Donostiako Ereski abesbatza eta Urruñako Kuxkuxtu txaranga joango dira ●

kultur ekintza gehiena ere. Idahoko euskaldun-amerikarrek ordea lortu dute ospe handiena Estatu Batuetan. Ekialdeko itsasertzerak bidaiatuz gero euskal komunitateak New York, Washington DC, Florida eta Terranovako St. Pierre-n aurkituko ditugu. Oro har Estatu Batuetara abiatu ziren

gehienak Iparraldekoak, Nafarroakoak eta Bizkaikoak ziren. Hainbat bizkaitarren artean Meltxor Renteria bakiotarrak Euskal Herria uzteko erabakia hartu zuen, beste askok bezala. 16 urterekin makutoa eta 30 zentimo poltsikoan hartu, untzian bidaiatu eta Filadelfian azaldu zen. New Yorke-

rantz abiatu nahi zuen, han baitzituen lagun euskaldunak. Urte gutxien buruan jatetxe batzuen jabe egin zen. Hasieran Harlem auzoan aritu zen eta geroago Madison Avenue-n.

ARTZAINAK ETA ABELTZAINAK, POLITIKARI ETA ABOKATU. XXI.

mendearen atarian Estatu Batuetako euskaldunak artzain eta abeltzain direnik ezin pentsa dezakegu. Abereekin hasi ez zirenek jatetxeak eta ostatuak eraiki zituzten euskaldun etorri berriei harrera egiteko asmoz. Oraindik ere mantentzen dira, ostatuak, jatetxeak baino gutxiago. Azken hauek euskal sukaldearen kutsua mantentzen saiatzen dira.

Artzain arrastoak badira, ugariagoak dira abeltzainak, baina belaunaldi berriek unibertsitatean ikasi dute eta harrobi horretatik, politikariak, abokatuak eta kazetariak sortu dira. Paul Laxat da Estatu Batuetako politikagintzan urrats handienak eman dituenak. Abokatua izanik, fiskal generala izendatu zuten, Nevadako bizgobernadorea hurrengo eta azkenik gobernadore postua eskuratu zuen. Gero Washingtongo senadore izan zen eta Ronald Reaganen kanpainetan zuzendari lanak bete zituen. Reaganen «begiak eta belarriak» zirela esan ohi zuen Washingtongo prentsa politikoa ●

◆ O.I./E.Z./A.O.

■ Joseba Etxarri: “Renokoa erakuslehio handi bat izango da”

Zer nola gauzatzen dituzte EEBBetako euskaldunek euren arteko harremanak?

Euskal klubak dauden eremuetan elkarren arteko lotura estua da; euskal klubik ez dagoen eremuetan zailagoa da harreman hori gauzatzea. Haurrak tartean badira, horrek lotura erantsi bat ekartzen du; beti ere jendeak askoz ere gehiago egiten du lan hurrei begira. Inguruan euskal klubik ez bada, NABOK urtero banatzen du bere egutegia eta bertan azaltzen dira urtean zehar dauden festak eta ospakizunak. Udan, batez ere, badira euskal jatorrizko amerikarrak beren alde hori biziberritu nahi dutenak, euskal arnasaren bila kultur aste hauetara hurbiltzen direnak.

■ Nola bizi dute euskaldun izate hori eguneroko bizitzan?

Bistan da testuinguruak baldintzatzen duela, eta bertako moldeak hartzen dituztela, nahiz eta bere barnean euskaldun sentitu, euskararekin eta bere kulturarekin harremana izan. Belaunaldi kontua ere bada: garai batean, mende hasieran, eta baita duela 30 urte ere, normala zen hainbat giroan haurrak lehenik euskara ikastea, eta ingelesa eskolara joatean ikastea. Politikariak ere badira euskara dakitenak eta, gainera, euskara ama hizkuntza izan dutenak. Idahoko estatu idazkariak euskaraz egiten du izugarri ongi. Sozialki euskaldunek badute euren pisua. Nevadan, esaterako, ez dago turismo libururik euskaldunak aipatzen ez dituenik.

■ Euskal Herriaren eta EEBBetako euskaldunen arteko loturak gero eta handiagoak direla dirudi.

Garaiak ere aldatu dira, eta orain errazagoa da batetik bestera joatea. Ikasle amerikarrak sarri etortzen dira hona. Unibertsitate aldetik bada erlaziorik hemengo eta hangoaren artean. Eta gero eta gehiago dira jatorri euskalduneko hango gazteak hona etorri nahi dutenak, beren arbasoen lurra ezagutzera. Gainera, urrats handiak eman dira munduko euskal etxeen —internet bidez eta— arteko harremanetan.

■ Renoko euskal astea inoiz izan den handiena izango omen da.

Gure bokazioa hori da. Mende honean EEBBetan egin den euskal kultur aste handiena izango da. Duela 40 urtekoa oroitzuz, beste urrats bat eman nahi izan dugu, eta kulturaren aldeko apustua egin dugu. Renokoa erakuslehio handi bat izango da ●

BABELGO MADARIKAZIOA

*Munduan 4.000
hizkuntza inguru hitz
egiten dira. Horietatik at
beste 400 bat mintzaira
artifizial sortu dira.
Babelgo dorreko
madarikazioak
konponbidea behar
duela-eta, nazioartean
jaun eta jabe izan beharko
lukeen hizkuntzaren
proposamenak asko izan
dira. Latinaren eta
grekoaren aldekoak
batzuk. XVIII. mendean
irlandar baten baitan
agertu zen ingelesa
nazioarteko hizkuntza
izateko lehen saiakera.
Leninek herrien
homogeneizazioa
defendatu eta langileriak
garaipena lortuta,
errusierak nagusitasuna
eskuratu behar zuela
aldarrikatu zuen.
Agustin Xaho
atharratzearrak euskara
gomendatu zuen 1856an
mintzaira komun gisa.
Proposamenak asko dira,
baina elkar ulertzeko
hizkuntza bakarra
hautatu behar al da? Ala
gizateriak eleaniztuna
behar du izan?*

■ Babelgo dorrekoa konpontzeko gizateri eleaniztuna litzateke irtenbidea.

Gaur egun lau mila bat hizkuntza mintzatzen dira munduan. Batzuen batzuek baizik ez dakite, baina, lau mila horietatik aparte badirela beste lauhun mintzaira artifizia, ameslariak laboratorioetan asmatu dituztenak. Izan ere, Yahweh-k gizateriaren hizkuntz batasuna Babelen txikitu zuenetik lauhun saio egin ditugu gizakiok batasun hori berreskuratzeko asmoz, horrekin batean galduriko paradisua ere berreskura litekeelako esperantzan agian. Esperantza horietatik doakio izena esperantoari, dudarik gabe, lauhun horietarik ezagunena denari.

Europar ehun mintzaira inguru ditugu bizirik. Europako Batasunean hamabi hizkuntza dira ofizial: aleman garaia, frantsesa, ingelesa, italiara, gaztelania, aleman beherea (neerlandera), galego-portuguesa, grekoa, suediera, daniera, suomiera eta gaelikoa. 1980an Europako Parlamentuko aurrekontuetako ehun pezetatik berrogeita hamabost itzulpenetan erabiltzen ziren. Pentsatzekoa da ehuneko hori nabarmenki ge-

hituko zela, 1999an Europako Batasunak sei kide gehiago baititu 1980an baino. Nazio Batuen Erakundean, bestalde, sei lan hizkuntza daude: txinera (mandarina), ingelesa, gaztelania, errusiera, frantsesa eta arabiera.

XVI. mendea arte erlijio bezainbat «kultur hizkuntza» eduki genituen Ama Lurreko seme-alabok. Izan ere, ordurarte, gizakiak erlijioaren arabera antolatzen ziren eta batzuk besteengandik bereizten. Nazionalitateak ez zuen soberako garrantzirik. Analfabetoak gehien-gehienak ziren gizarte guztietan eta gizon-emakume ikasiek kultur hizkuntza horietan izkiritzen zuten, ez nork bere ama hizkuntzan. Esaterako, latina katolikoen kultur hiz-

kuntza zen, grekoa eta eslavonikoa ortodoxoenak ziren bezala. Sanskrito hinduisten mintzaira sakratua zen (jainistek, budistek eta sikhek haren adar bana jauresten dute) eta txinera klasikoa (wenyan) konfuzianistena, taoistena eta, nolabait, sintoistena ere bai. Zer esanik ez, arabiera, persiera (pahlavia) eta hebreera musulmanen, mazdeisten eta juduen jainkozko hizkuntza ziren,

■ **1980an
Europako
Parlamentuko
aurrekontuetako
100
pezetatik
55 itzulpenetan
erabiltzen ziren**

■ Leninek errusiera gailendu nahi zuen herrialde sozialistetan.

hurrenez hurren. Hori horrela, Euskal Herrian sorturiko judu bat, dirudienez ama hizkuntza Nafarroako erdara zuena, Binyamin bar Yonah (Benjamin Tuterakoa), Mesopotamiaraino ailegatu zen eta israeldarrak bizi zireneko toki guztietan egon, haiekin hebreeraz, *lingua franca* moduan, harremanak izateko sobera oztopo handirik eduki ez zuelarik, antza.

Hain garrantzi handia ematen zitzaion kultur hizkuntzari ezen populu bakoitzak segitzen baitzuen bere alfabetoan izkiriatzen, batzuetan jatorrizko mintzaira inork hitz egiten ez bazuen ere: Asia Txikiko «grekoek» (ortodoxoek, alegia) iraun zuten beren idazkera ibiltzen aspaldidanik turkiera hitz egiteko gai ziren berbeta bakarra zen arren. Halaber, Kretako «turkiarren» (irakur bedi «musulmanen») hizkuntza grekoa izaten zen, arabiarren letrekin izkiriatzen zutena. Juduen mintzaira guztiak (judu-espainola, judu-alemana, judu-arabiera...) hebrear alfabetoan idatzi dira beti. Bestaldetik, mende luzeetan barrena, «persiarra» Zarathustraren erlijioari zerraiona zen, haren nazionalitatea zein zen inolako muntarik ez zuelarik. (Derradan, orobat, «hindua» Krishnaren erlijioari darraiona dela, delarik indiarra, nepaldarra edo singaliarra).

Europari dagokionez, Erreforma protestanteak, Printzeen Erromarekiko menpekotasunaren akabera izan zenak, batetik, eta jendearen alfabetatzeak bestetik, emeki-emeki hizkuntz nazionalismoak piztu zituzten XVI. mendetik

aurrera. Horrek latinak Mendebaldeko eta Erdialdeko Europari 1.500 urtez eman zion batasunaren haustura ekarriko zuen. Dena dela, egitez, latinaren dialekto bat, frantseza, jarraiki zitzaion hari Hizkuntzen Tro-noan. Ia-ia Lehen Mundu Gerra arte erreinatatu zuen Molière-n hizkuntzak.

LEHEN HIZKUNTZA ARTIFIZIALA.

Ez ziren gutti altxatu latindarren nagusi-goaren aurka. Jadanik 1641ean, Txekiako seme batek, Jan Amos Komensky-k (Comenius-ek) dazagudan lehenbiziko hizkuntza artifiziale lantzeari ekin zion. Mintzaira filosofikoa izanzen zen, arras sinplea, berezko hizkuntzekin inolako harremanik ez zuena. Ustekabean, Comenius-ek hizkuntza asmatuen leinuaren bidea urratu zuen, seniderik ospetsuena esperantoa izanzen zuena.

Ingelesa «latin berria» izateko lehenbiziko saioak XVIII. mendeko irlandar ospetsu baten baitan agertu dira, Jonathan Swift, «Gulliverren bidaiak» liburuaren egilea izan zenaren baitan hain zuzen ere (1711). Ingeles hori, baina, ez zen gaur darabilguna izanzen, haren moldaketa erraztua baizik. Zena zela, Swift-en gogoetak Charles Kay Ogden-enei zuzenean loturik daude. Ogden 850 hitz besterik ez zeuzkan «Basic English»-aren sustatzailea izan zen (1935). Beste hizkuntza batzuk errazteko antzeko saioak ere izan ziren, inolako arrakastarik gabe, XIX. mendean, hala nola: frantsesa (Schipfer, 1839), alemana (Lichtenstein, 1853), italiera (Bernhard, 1888) eta gaztelania (Puchner, 1897).

Atharratzeko seme bikainak, Agosti Xahok, adierazi zuen, 1856an, euskarak izan beharko lukeela gizateriaren hizkun-

■ W. Shakespeareren hizkuntzak ere nagusi izan nahi du nazioartean.

tza komuna. Ez zuen argudiorik falta zu-berotar gureak Aitorren eta Amagoiaren mintzaira maila horretara jasotzeko: haren logika, maileguak beretzeko gaitasun handia, haren zahartasuna eta haren noblezia eta, ingelesa ez bezala, izkiriatzen den moduan irakurtzen dela.

Poloniako judu batek, Lejzer Ludwik (Lazaro Ludoviko) Zamenhof-ek, asmatu zuen esperantoa, 1887an. Dirudienez, Zamenhof gai zen Europako hamabi bat hizkuntzatan hitz egiteko. Guttik dakite, baina, gaztaroan Hibbat Zion erakunde sionistako kidea izan zela eta esperantoz mintzatuko ziren mundu osoko juduez beterik imajinatu zuela bere Palestina. Beste judu askenazi batek, Eliezer (Perelman) Ben Yehuda-k, suntsitu zuen haren ametsa, hebreeraren pizkundea bultzatu zuelarik (1890az geroztik). Egile batzuen arabera, oso nabarmena da yiddish edo judu-alema-

naren eragina esperantoan, baina, egia esan, Zamenhof-en ama hizkuntza errusiera zen.

Zamenhof, lehenengo eta behin, bakezalea zen: uste osoa zuen gudak gizakiek elkar gaizki entelagatzen dutelako sortzen direla eta, hortakotz, hizkuntza eta erlijio komunak haien konponbidea izan litezkeela. Homaranismoa (1901), haren gogoan, erlijio deista bat izan zen, erriturik gabea, *Esperantujo*-ko, alegia, «esperantodunen herriko» gizaki guztien haurridetasuna aldarrikatu zuena. *Esperantujo*, zer esanik ez, Ama Lur osoa zen. Lydia Zamenhof-ek,

■ Txinatarrek, asko izan arren, nazioarteko hizkuntza edukitzearen ohorea ez dute eskatu.

Lejzer Ludwik-en alabak, geroago naziek Treblinkan hilen zutenak, bahaismoarekin identifikatu zuen bere aitaren fedea. Izan ere, Mirza Husayn-ek 1863an sorturiko erlijioak, herri guztien arteko adiskidetzeari predikatzen duenak, esperantoaren aldeko jarrera izan du ia hasieratik.

Harrigarria bada ere, britainiar batek, George Henderson-ek, proposatu zuen, 1890ean, latina izan zedila, berriro ere, nazioarteko hizkuntza, ingelesaren gainetik. Ahalegin handiak egin zituen Henderson-ek latina gaurko bizitzara egokitzeko, hitz berri anitz asmatu zituelarik. Giuseppe Peano, Italiako matematikari ospetsuak, «Latino sine flexione» (1903) prestatu zuen. Latin erraztua zen hori, deklinaziorik gabekoa eta aditz joko bakarrekoa. Gaur egun, latina, oraindik ere, adituen nazioarteko bileretan lagungarri

izaten da (pentsa bedi animalien eta landareen zientzi izenez) eta Vatikanoko Hiriko hizkuntza ofiziala da. Berriki jakin dugu Vatikanok 15.000 neologismo onartu dituela ofizialki bere latinean, Carlo Egger abadeak zuzendurik (1997) eta Antonio Peral-ek Cervantesen «Kixote» latineratu duela (1998). Hildakotzat jotzen ziren hiz-

hizkuntza klasiko bakarra. Lorrenako etnologo batek, Gustave d'Eichthal-ek, adierazi zuen, 1854an, grekoak izan beharko lukeela herriarteko mintzaira. Greko klasikoa Estatu Batuetako hizkuntza ofiziala izendatu izan balute, independentziaren guraso batzuek nahi zuten bezala, d'Eichthal-en asmoak gauzatuko ziratekeen seguraski. Hale ere, d'Eichthal-en aldekoak guttienez ere, bi eragozpenekin topatuko ziratekeen. Izan ere, alde batetik, grekoak zailtasun handiak ditu atzerriko hitzak transkribatzeko, ez

baita erromatarren idazkeran gauzatzen. Bestaldetik, greko modernoa bi estatutan (Grezian eta Txipren) ez bestetan mintzatzen da nagusiki, latinetik hizkuntzak hamaika estatutan mintzatzen diren bizkitartean. Gaineratuko dut, uste denaren aurka, «Europa» ez dela, dirudienez, grekozko

Eskarmentuak erakutsi digu, Zamenhof-ek uste ez bezala, hizkuntza komuna ez dela bakearen bermea

kuntza batzuen «birpizteak» (manxarenak, kornikoarenak, koptoarenak eta, batik bat, hebreerarenak) arrazoi ematen die latinak hamabost mendez eduki zuen eragina berreskuratu beharko lukeela diotenei.

Latina ez da nazioartean jaun (edo andre) eta jabe izateko birpiztu nahi izan den

Aitor Arana: Ne plu pensu kaj... lernu! (Ez gehiago pentsatu eta ... ikasi!)

Horixe da zinez (izenburukoa) nire gogoeta laburbiltzen duena norbait nazio arteko hizkuntzaz berau ikasi gabe mintzatzen zaidanean. Denetik entzuten dut: oso jende gutxiak hitz egiten duela, ez duela ezertarako bali, ingelesa hor dagoela jaun eta jabe eta abar. Berdin-berdin mintzatzen zaizkit Euskal Herrian bizi eta euskara ikasteko batere asmorik ez daukatenak: zertarako euskara, axola duena denok (gazteleraz edo frantsesez) elkar ulertzea bada? Gainera, %25ak soilik omen daki. Zertarako ikasi «beraiek diotenez» hiltzorian dagoen zorioneko euskara?

Nazioarteko hizkuntzaren inguruko gogoeta zaharra da, Xabier Zabaltzak zuzen dioskun bezala, baina aspaldi dago konponduta eta Esperanto du izena. Mendeetan barrena saio anitz egin ondoren, esperantoa da mende bat baino gehiago irautea lortu duen hizkuntza artifizial, logiko eta ikasterraz bakarra. Ez zuten porrot egin bere aurreko ahaleginek bakarrik; beraren ondoren egin direnak ere hala moduz dabilta. Esperantoak literatura originala du, klasiko eza-gun gehienak esperantoz irakur daitezke, komikigintza txukuna du eta, nola ez, diskoak eta aldizkariak ere argitaratzen dira. Hiru hilabete nahikoa dira esperantoa ongi ikasteko eta hizkuntza hau da-

kigunok ulermen arazorik gabeko harremanak dauzkagu edozein naziotako lagunekin. Berriro diot, hortaz, ezer asmatu beharrik ez dagoela (aspaldi asmatu zen) eta esperantoak hamaika aldiz erakutsi duela zeregin honetarako duen gaitasuna.

Zein da orduan arazoa? Erantzunak luze joko luke arazo eta interes bat baino gehiago dagoelako, baina orohar esan daiteke historian zehar boterea (militarra, ekonomikoa...) izan duen nazio hedatzaile orok bere hizkuntza besteen gainetik jartzeko joera azaldu duela beti, lekuan lekuko jatorrizko kultura eta hizkuntza denak suntsituz edo kolokan ipi-

niz. Gizakion heldutasun eza ote?

Munduan nork bere hizkuntza (txiki nahiz handi) erabili eta denok esperantoa esaten digute esperantista sutsuek eta esperantoz ez dakitenek irri egin eta horiek ametsak direla diote. Neure ustez amets handiagoa da mundu mailarako arazo hau duintasunez konpondu nahi izatea herriek lauzpabost hizkuntza ikasiko dituztela pentsatuz. Gure ikastetxeetara joan eta galdetu ikasleei zer irizten dioten ingelesa ikasi beharri. Munduko hizkuntza guztiak ortografia bateratuan jartzeak, berriz, agian hizkuntzak errazago irakurtzea ekarriko luke, baina horrek ez du ikasketa-erraztasuna inondik inora bermatzen: ama-hizkuntzaz gain alfabeto latinoan idazten den beste hizkuntzaren bat ikasi dugunok (are gehiago inguruko hizkuntza familetakoa ez bada), badakigu zein zaila den mintzaira hori ongi ikastea. Eta, azkenik, oso tipikoa izaten da nazioarterako nork bere hizkuntza proposatzea: greziarrak grekera, euskaldunak euskara eta ijitoak kailoa; hori norberaren alaba edo semea munduko ederrena dela esatea bezalakoa da. Honek guztiak nahikoa arrazoi izan behar luke xumeki onartzeko hizkuntza naturalak ez direla jende denarentzat eta nazioarterako egokiak. Arestian esan dut: esperantoa da giltza ●

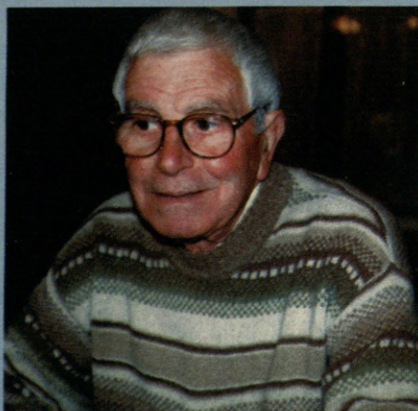
■ Bittor Kapanaga: «Munduari latindar alfabetoa harreraztea, gehiegi deritzot»

Lan jakingarria eskaini digu Xabier Zabaltzak, hizkuntza internazionalari buruzko bere artikuluan. Harrigarria da jakitea xede horrekin asmatutako hizkuntzen kopurua ia laurehuneko delarik eta izango da, berak hori dioenean. Ageri da bai, azterketa zabala egin duela arlo horretan.

Laurehun asmatizkera horien artean, Zamenhof-en esperantoa dugu gailentzen zaiguna. Xabierrek dioenez, esperantoaren aldeko jarrera izan du hasieratik Baha'i-tarren mugimenduak. Egia da baha'i-tarrek esperantoarenganako joera ona erakusten dutela, baina hizkuntz arazoez duten benetako xedea honako hau da: herri bakotxak bere hizkuntzan bizi behar luke, eta herri guztien (munduko herri guztien) arteko lotura egiteko, herri guzti horien artean egindako batzar batean aukeratu beharko litzateke hizkuntza bakar bat, esperantoa edo besteren bat.

Euskara ere ez dute arbuizitzen Baha'i-tarrek. Beraiek eskatuta, neuk ere itzuli diet zenbait liburuxka gure euskara, eta gehiago egiten ez badute, dirurik ezagatik izaten da.

Erljio bakotxari dagokion «Kultur hizkuntzari» buruz dioena egi santua da, baina orain arte horrela izan bada ere,

dirudienek hemendik aurrerantz bide hori agortzen joan ditek. Baha'i-tarrek mirari bat lortuko balute, agian... Lortuko al dute.

Xaho atarraztarrak esaten zuena oso jakingarria dugu. Berak aipatzen zituen onurez gain, badu gure euskarak beste zelakotasun bitxi bat ere: ez dagoela kokatua inongo hizkuntz-familiatan, ez germaniar, latindar, eslaviar, altaiar... Europari dagokionez, geratzen zaion antzinako hizkuntza bakarra, beraz estatuen artean liskarrik sortarazi behar ez lukeena. Aspaldi egin nuen neronek ere eskaintza hori, Europako hizkuntza amankomuna izan zedinkeoa, «Jakin» en edo, ahaztu xamarra dut non.

Baina ondo pentsatuz gero, arrisku-tsua deritzot bide horri. Zeregin hori emateko, hizkuntza sinple eta ahul bat egin beharko genuke gure euskara oinarri hartuz. Eta gero, geuk ere sinplekeria horixe erabiliko genuke, geure buruak arras pobretuz. Begira euskara batua egitean zelako larri zatiak galdu dituen gure hizkuntzak, batez ere mendeabaldetan.

Beraz, hobe dugu zuhur ibili eta esperantoari edo beste asmatizkera bati uztea herrien arteko lotura egite zeregin hori, eta geurea geure artean erabili, aberastu eta egokitu, oraingo zabarkeria modak hau noizbait atertuko duen esperantzan.

Eta ez dadila grekoa edo latina inoiz izan munduko hizkuntza loturagina, horiek «norbaitsuentzat» «kultur hizkuntzak» baitira. Honela izango balitz, ondo «joratuak» izango ginake.

Mosterin bizkaitarrak dioenarekin ados bada Xabier Zabaltza, ni ere ez naiz aurka, iradokizunaren erdiari dagokionez: latindar alfabetoa darabiltenek erabaki dezatela ahotsizki egokidura bakarra. Aurreradura itzela izango litzateke. Baina mundu osoari latindar alfabetoa harreraztea, hori, gehiegitxo iruditzen zait ●

hitza, semitikoakoa baizik ('ereb, «mendeabaldia», «Magreb»-ekin zerikusia duena).

Ez da sobera ezaguna Lenin-ek nazioarteko hizkuntzaz zuen jarrera. Teorikoki beti nazioen autodeterminazio eskubidearen alde agertu bazen ere, 1912an egin lan batean argi eta garbi adierazi zuen sozialismoak herrien homogenizaziorantz jotzen zuela eta, langileriak mundu osoan garaipena lortu eta gero, hizkuntza bakarra izanen zela beharrezkoa. Zer esanik ez, errusiera izanen zen hizkuntza hori. Hasiera batean, Stalin-ek oso gogor salatu zuen hizkuntza bakarraren aldeko jarrera, baina, 30eko hamarkadaz geroztik iritzi aldatu zen. Nahiko aldaketa bitxia, zeren eta, denok dakigun bezala, Stalin-en ama hizkuntza ez baitzen errusiera, georgiera baizik.

Ia atzo goizean (1978an) Letoniako ijito batek, Vania de Gila-Kochanowski-k, hizkuntzalari ezaguna denak, proposatu du *rromanó*-a (Indiatik heldu den hizkuntza,

munduko ijitorik gehienek darabiltena) har diezaioala lekukoa esperantoari. Izan ere, nazien garaiko judu sarraskien eta Israelen sorkuntzaren ondoren, errumantxelak dira munduko etnia herrigabe bakarra: mundutarrak ez badira, ezin uka paneuroparrak behintzat badirela. *Rromanestan*, ijitoen herrialdea, *Esperantujo* bezala, Lur osoa da.

Eskarmentuak erakutsi digu, Zamenhof-ek eta bestek uste ez bezala, hizkuntza komuna ez dela bakearen bermea: gogoan eduki Bosnia-Herzegovina, non lehiakide guztiek hizkuntza berean hitz egiten baitzuten (alfabeto ezberdinetan idazten badute ere: zirilikoa serbiarrek, ortodoxoak baitira, eta latindarrean kroaziarrek, katolikoak baitira, eta musulmanik gehienek ere bai). Bestalde, hizkuntz aniztasuna elkarrenganako errespetuaren eta elkarbizitzaren euskarri izan daiteke, Suitzan kasu.

Begi bistakoa da ingelesa nagusi dela

munduan, baina ikusteke dago European ere nagusi izanen ote den, hemengo Estatu batzuek, neronek uste, behin ere ez baitute nagusigo hori onartuko. Engels-ek zioenez, kosmopolita batzuek mundu guztiak beren hizkuntzan hitz egin beharko lukeela pentsatzen dute. European ingelesak lehian aritu beharko du errusierarekin, alemanarekin eta frantsesarekin.

Neroni anitz interesatzen zaidan galdera da gure planetan gehien mintzatzen den hizkuntza, txinera alegia, inoiz izan litekeen nazioarteko mintzaira. Erantzuna, oraingoz behintzat, ezetz da. Lehenbizi, txinerak, Europako hizkuntza batzuek ez bezala, ohore hori inoiz eskatu ez duelako berarendako. Bigarren, txinerak ez darabilako latindar idazkera eta horrek buruhauste anitz ere anitz eragiten dizkio transliteratzerakoan. Eta hirugarren, mendeabaldarrok «txinera» deritzogunak egitez zortzi hizkuntza biltzen dituelako (guoyu

■ Agustín Xahok 1856an euskara defendatu zuen hizkuntza nagusi gisa.

edo mandarina, wu, yue edo kantonera, minnan, xiang, kejia, gan eta minbei) tokian tokiko dialekto eta hizkeretatik aparte. Idazkera logografikoak ematen die batasuna denei. Latindar alfabetoan transliteratuko balira (saioak eginak dira: pinyin sistema, 1958), hizkera horiek denak, idaztean, ulertzein izanen litzaizkioke elkarri, jadanik mintzatzean zaizkion bezain ulertzein, hain zuzen ere.

Hizkuntza komuna lortzerik ez badago, neroni ez zait batere zentzugabe iruditzen Jesús Mosterín bizkaitar filosofo eta hizkuntzalariak berriki (1993) proposatu duena: hizkuntza guztiak ortografia berarekin idatz daitezela. Ortografia horrek bi baldintza bete behar lituzke: latindar alfabetoan gauzatzea eta hitz bakoitza ahoskatu bezala izkiriatzea. Horrek guztiz erraztuko luke hizkuntzen ikaskuntza (berez, ingelese bi hizkuntza baitira, bata idaztekoa eta bestea hitz egitekoa). Horrela denok, soberra kezkatu gabe, dozena erdi bana hizkuntza ikas genitzake gure bizitzan. Horixe izan liteke konponbidea Babelgo madarikazioaren kontra: ez nazioarteko hizkuntza bat, gizateria eleaniztuna baizik ●

◆ XABIER ZABALTZA

HARRIGARRIA!

TUNEZ

pertsonako **54.500** Pezetatik aurrera
 Uztaila 8 egun-7gau, hegazkina
 Hotela ***gosaria barne. **327'55** EUROS €

PINEDA DE MAR

Uztaila, Hotela*
 pertsonako eta eguneko **3.800** Pezetatik aurrera
22'83 EUROS €

XACOBEO 99

Sanxenxo, Uztaila, Hotela**
 gosaria barne
 pertsonako eta gaueko **3.400** Pezetatik aurrera
20'43 EUROS €

SALOU

Uztaila, Hotela***
 pertsonako eta gaueko **4.450** Pezetatik aurrera
26'74 EUROS €

BENIDORM

Uztaila, Hotela**
 pertsonako eta gaueko **4.075** Pezetatik aurrera
24'49 EUROS €

EGIPTO

Abuztua, 11 egun-10 gau
 3 gau Kairon, ostatua eta gosaria,
 7 gau itsasbidaian pentsio osoa, Hotela****
 pertsonako **133.200** Pezetatik aurrera
800'54 EUROS €

Ba al zatoz?

1
Euskal Herriko Agentzia

VIAJES EROSKI

BIDAIAK

► **Prezio Onak baino gehiago**

LARUNBATETAN, 22:00AK ARTE EROSKI HIPERMERKATUETAKO BULEGOETAN

X A B I E R A M U R I Z A

“TXIMELETEN KULTURAN GABILTZA”

Egitasmo askotan dabil Xabier Amuriza. «Gara» egunkarian egiten duen zutabetik militantzia politikoa baztertu barik, hainbat gauzaz mintzatu zaigu Berrizko bere etxean. Bertso proiektuez, azken urteei begirada bat eman die eta bakarrik landu ditzakeen bideak jorratu nahi ditu, inori tiraka ibiltzeaz damu.

Azken aldiko lana Xalbadorren bat-bateko bertsoekin egindako muntaia izan da. Bat-bateko kalitatezko bertsoak haizeak eramaten dituela dio.

Tximeletarena egiten ari omen gara kulturen eta arranoaren hegada ere ederra da bere aburuz.

Egoera politikoan bestelakoa da ilusioa eta iraila aldean argitaratuko duen autobiografia ere prest dauka etxanoarrak.

MONIKA DEL VALLE

■ «Kultura landu edo sakonagoaren baliabideak oso astiro dabilta hemen».

Xalbadorren bat-bateko bertsoekin eginda-ko muntaia izan da azken aldiko kontuetako bat. Zertan da hori guztia?

Hegoaldean askorik ere ez dugu egin, emanaldi batzuk bai, Zaldibian, Usurbilen, udan UEUn egingo dut, baina oraingoz arrakasta handirik ez du izan. Nik ere, ez dut presarik zabaltzen. Zinta bat grabatzeko esperantza badaukat, eta hori egiten denean ikusiko dugu. Xalbadorrena entzun gura duenak entzungo du, hor dago, baina ni ez noa bururik apurtzen. Hor beharra eginda dago, eta iragarrita ere badago, baina ez du oraindik dei handirik.

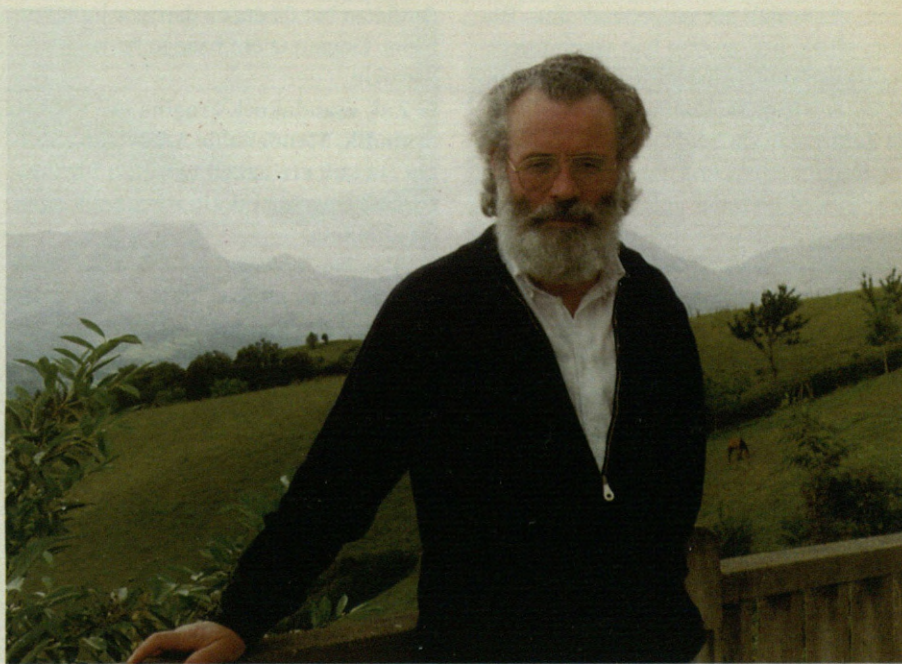
■ Zabalpen kontua ote da?

Ez, beharbada izango da hemen gauzek oso astiro eta efektu atzeratuekin funtzionatzan dutela. Kultura landu edo sakonagoaren baliabideak oso astiro dabilta hemen, bizkorra behar da, bat-bateko halako zerbait egiten bada, Euskal Herri guztian berehala zabaltzen da, baina alde horretatik Xalbadorrenak, gainera Iparraldekoa izanik, ez du arrakasta handiegirik izan. Gertatzen dena da, jendeak interesik ez duen gauzetan enteratu ere ez dela egiten, bada-ki, baina ahora eman arte edo zinta bat atera arte ez da mugitzen. Bitxikeria bat zabaltzen bada, erraz kontsumitzen dena, aurrera. Apur bat sakonagoaz edo arreta pixka bat gehiago daukanagaz jendea ez da enteratzen.

■ Ideia hutsetik hartu duzu ala beste nonbaiten daukazu iturria?

Nik ikusten dut bertsolaritza bertso jarrien tradizioa badagoela, jendeari helarazten zaizkiola, baina bat-batekotasunean sortzen den gauza onari ez zaio jarraipenik ematen. Azken batean adibiderik argiena da, oso azalekoa dela bat-bateko bertso-gintzako altxorrari buruzko lotura. Euskal Herriko bertsolari txapelketako finalean egon diren gehienek Xalbadorren bat-bateko bertso bakar bat ere ez dakite. Horrek zer esan gura du? Bada, ez dugula mantentzen bat-bateko bertsoetan sortzen diren kalitatezko gauzen hautapenik, hori haizeak eroaten du.

Hau da, nahiz eta oraingo kultura honetan esan memoriari ez zaiola hainbeste garrantzi ematen, eta lehenagokoek memoria gordetzen zutela, ez da hori analfabetoen eta alfabetatuen arteko kontua. Tradizio batean sortzen den kalitateari ez bazaio

■ «Gogaituta ere banago bertso kontu horrekin».

jarraipen eta biltze bat ematen, eta hori nonbait jasotzeko modurik ez badago, alferrik egin dugu.

Ez da sakontzen, Xalbadorren kasuan jendeak dakiena da, txistuak jo zizkiotela. Eta? Anekdotak horrek zertarako balio du? Ezertarako ere ez. Hori ez da kultura. Balio du bertsozaleen jarrera nahiko brutal baten ezaugarri legez, baina bat-bateko tradizio edo kalitate baten gorabeherarako, txistuak jo zizkieten ala ez, ez du balio. Zerk balio du? Txistuak jo zizkieten egun horretan kantatu zituenak. Eta horiek nork dakizki?

■ “Zerk balio du? Txistuak jo zizkiotenean kantatu zituenak. Eta horiek nork dakizki? Inork ere ez”

Inork ere ez.

■ Hala ere, antzeko proiekturen bat baduzu.

Bai, Lazkao-Txikiren antologia eginda daukat. Xalbadorregaz bezala, Lazkao-Txikirekin ere ikusi dut hor balore inkonkretu bat dagoela, denok baloratzen dugu, baina azkenean zer dakigu berari buruz? Txikia zela... bada, ezer ez dakizu. Lazkao-Txiki edonork ezagutzen du. Baina bere bertsoak zenbatek ezagutzen ditu? Bai, haren pasadizoak, ironiak... baina zenbat bertso? Bat ere ez. Orduan ez du balio ezertarako Lazkao Txikiren irudia izateak. Obra jakin behar da eta bat-batekoan obra bertsoak dira. Ikusten nuen Laz-

kao-Txikirengan estilo, estetika eta arte handi bat dagoela eta bilduma batean ordu eta erdian entzuteko moduan jendeari helarazteko egin dut. Koño, hau zelan egon gaituk orain artean erabili barik eta jakin barik! Entzun eta erabiltzen bada, kalitatea eta estiloa ere, ez ezertarako balio ez duten ideia teoriko orokorrak, kalitatea gehitu egiten da, eta kalitateak kalitatea egiten du. Baina horretarako atera egin behar dira bat-batean irteten diren perlak. Bat-batekoan irtendako gehienak, haizeak eroatekoak dira, baina ez denak, eta gordetzekoak onenak izango dira. Gorde buruan egin behar da, kantatu eta jakin egin behar dira. Alfer-alferrik da liburuan egotea. Lazkao-Txikirenean aukeraketa eginda daukat, orain gidoia bakarrik egin behar

dut.

■ Bizkaiko bertsoak aurkezteko ere jendaurreko emanaldiak egin dituzu.

Dena liburu batean jarrita egoteak ezertarako ez du balio. Antologia entzunarazi egin behar da. Zelan? Jendaurrean kantatzen, eta disko batean ere ipini, gaur gatxa baita disko baten bidez izan ezik jendeak buruz kantatzea. Orain arte nik bakarrik eta Joseba Tapia eta Leturiagaz pare bat jaialdi egin ditugu.

■ Eta jendearen harrera?

Ona, ona. Hor egonik, jendea harrituta gelditzen da. Zelan gagoz hau entzun barik? Alpujarretako eta Kubako bertsolariek buruz asko kantatzen zutela konturatu nin-

tzen, eta horiek ere modernoak dira. Badute altxor bat, artxibo bat, euren erreferentzietan kalitate bat lortu zuten saioekin. Hori da guk galdu duguna.

■ **Zelan izan da hori?**

Bada, bat-batekoa azkarra izan beharra. Euskal kultura apur bat tximeleten kultura gabilta. Tximeletak politak dira, hara eta hona arin ibiltzen dira. Baina arranoaren hegada ere ederra da. Ez da dena arineketa, eta hori egiteko ez bagara gai, oso azalekoa izango da.

■ **Arranoaren hegada horrekin ez al duzu zure burua beti pauso bat aurrerago ikusi? Hau da, ez duzu sentitu beti pipermin ibili zarela?**

Ez dakit ba... Ni garai batean gehiago ibili nintzen pipermin, orain apur bat utzita daukat. Orain nik badakit zer nahi dudana, Lazkao-Txiki, Xalbador... eta hori egiten dut. Beste batzuk konbentzitzen ibiltzea, hau egizue, bestea egizue... hortik apur bat erreta nabil. Gura duenak hartu dezala eta gura ez duenak hartu dezala popatik. Beste batzuekin kontatu beharreko gauzak, beste batzuri tiraka ibili beharreko gauzak, nekatu baino oker ibili naizela uste dut. Maila pertsonalean ideia asko dut, kolektiboan nituen erronkak ez dira hainbeste. Bertsolaritzarekin identifikatzen nau gehien jendeak, baina nire al-

derdietan bat da eta ez derrigor inportantea. Gogaituta ere banago bertso kontu horrekin.

■ **Zuk esandakoek eragina ere badute oraindik. Mendebalde Alkartean zabilta eta zuk ere azken urteetan bizkaierarekiko arreta eskatu duzunetik egon da aldaketa.**

Bai, bai. Urrunegi joan gara Bizkaian. Bai bertsotan eta bai euskaraz idazterakoan euskalkia ia-ia sasira bota dugu, eta beste gauza askotan legez, bagatoz zentzu

■ **“Orain artekoak denak galdu ditugu historian, baina orain huts egiten badugu ez dugu zereginik”**

batera. Ahozkoan dauka inon izatekotan lekua bizkaierak eta beraz, bertsolaritzan. Batua egiteke dago oraindik, arau minimo batzuk daude, asko dira, baina egiteko dago, batua batu egin behar da. Eta nondik batu behar da? Euskalkietatik noski. Eta horretan bizkaitarrok kokoloak izan gara.

■ **Akonplejatu berba ere erabili duzu zuk.**

Euskaldunok erdaren aurrean beti izan dugu konplejua, baina euskaldunon barruan bizkaitarrok egin duguna ez du inork egin. Bertsotan indar gehiago ala gutxiago izan, esan nork utzi duen bere euskalkia?

Guk bakarrik. Eta bagoaz apur bat buelta ematen, ez da hain gauza gaxa. Mentalitate batzuk ez dakit nora joan diren eta badirudi printzipio batzuren kontra gaudela. Eta ez da hori. Irakasleen artean ere ondo ez ote gabiltzan kontzientzia sortu da. Umea eskolara eroan eta etxeko hizkuntzatik zeharo klabe ezberdinetara ezin da aldatu. Amamagaz asteko egunei buruz eztabaidan. Eztabaida hori ezin da etxera ekarri, ze etxekoak egiten du atzera. Debatea piztu da, baina gauza elementalak dira azken finean.

■ **«Gara» egunkarian egiten duzun idatzitik ilusio berezia antzematen dizut egoera berri honekin. Tentaziorik bai politikan gehiago murgiltzeko?**

Ni betidanik militantea naiz, dudarik ez horretaz. Karguduna ere izan naiz, baina ez politiko profesionala. Ezker-abetzaleko militantea naiz buru eta bihotz, bestelako karguak gurago izan ditut saihestu eta orain ere ez dut tentaziorik. Gainera, ez dut uste nire beharra denik, horretarako badago beste jende bat, oso ona, baina Xalbadorrena egiteko agian ez, eta hori nik egin dezaket. Hortik aparte, militante bezala ere egingo dut lan.

■ **Eta militante lan hori aldatu da azken hilabeteotan?**

Bai, orain arteko politika erresisten-

T a n t o a

■ **Joxin Iturrioz**
Bizkaiko Bertsozale
Elkarteko kidea

Jabier eta Xabier Amuriza ezagutzen ditut

Amuriza bertsolaria da, ezaguna, Euskal Herriko txapelduna birritan. Idazlea. Zutabelaria. Jende askok du bere ezagutua, eta denek aitortzen diote miresmena.

Xabier hurbilagoa da, bertso munduan bere proposamenak luzatzerakoan harritzen duena. Denek aitortzen diote jenio bat dela, bere proposamenak ez onartzeko aitzakia lez, jenioak ez baitira ulertuak. Baina aintzindaria da, eta zaila da dioena kontuan hartu gabe jarraitzea.

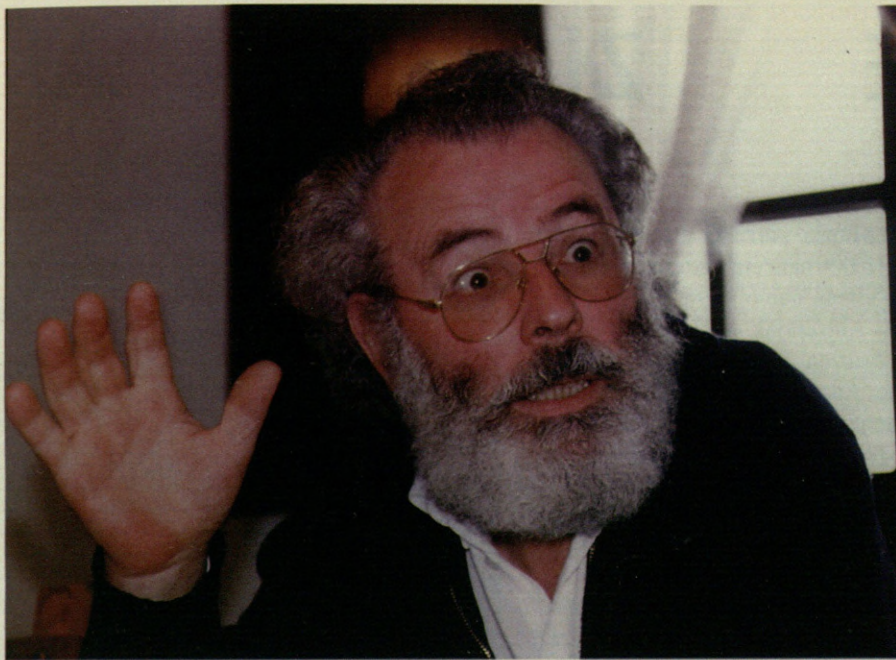
Jabier senarra eta aita da, Arantxaren senarra eta Mirenen aita. Etxeko gizona. Goxo eta atseгина izaten dakiena.

Amuriza ezagutzen nuen. Gai-jartzaile egitea ere tokatu zitzaidan berarekin. Ez du saioa aurrera atera bitarteko onik izaten.

Bertsozale Elkartean sartu ahala, Xa-

bier ezagutzen joan nintzen. Geldiezina da. Zentzuduna. Hasieran harrigarria iruditzen zaizuna arrazoiz eta logikaz beteko du. Bertso munduan daukan esperientzia luzeaz konturatzen zara. Baina beti uzten du zure iritzirako tartea, eta ez du azken erabakia bakarrik hartzen. Gerora ezagutu nuen Jabier. Laguntza emateko prest, eta eman ere bai. Hurbila, arrazoizkoa, zertan dabilen dakiena. Diziplinatua. Duen lan kapazitatea ikaragarria da. Baina aldi berean hurbila da, etxekoa sentiarazten zaituena.

Harro esan dezaket jenio famatu gutxi horietakoa ezagutzen dudala. Harroago esan dezaket lagun egin dudala. Nire ingurukoak aspertu egin zaizkit nire bertso munduko aurkikuntza handiena Xabier Amuriza dela entzuten. Baina egia da ●

MONIKA DEL VALLE

■ «Ni garai batean gehiago ibili nintzen pipermin, orain apur bat utzita daukat».

tziakoa izan da, eta geure burua eskaini dugu. Eta gaur aro berria dator, eta militanteak behar dira. Karguak baditugu eta oso onak. Ni ere hor nabil, militante edo bertsolari-militante. Ilusio honekin guztiarekin, daukaguna orain eman ezean noiz emango dugu ba? Sakatu egin behar zaio honi, harri handia da, mugitu egin behar dena. Orain arte erresistentzia izan da, orain agian ez da gogorragoa, baina gatzagoa bai. Orain asmatu egin behar da, erakutsi ez gabiltzala etekin baten bila, proiektu baten alde baizik. Beste marko batera joan arte, olatua gora dator eta sakatu egin behar zaio. Lehen «Egin»en eta orain «Gara»n asko idatzi dut gai politikoei buruz. Lehen gogorra zen, ez naiz atzo jaiotakoa, eta orain errazago egiten zait. Baina hil ala bizikoa da orain, orain artekoak denak galdu ditugu historian, baina orain huts egiten badugu ez dugu zerreginik.

■ **Luzera begira egon behar ote da?**

Hau kontu luzea da. Arerioa, etsaia gogorra da, estatu bi dira, Europa, NATO... Ilusioak ez du esan gura gutxietsi egin behar denik aurkaria. Estatu sendo bi daude eta gure norabideaz guztiz bestera doan Europako egitura orokorra mugitu behar da. Esaten da Europako haizea herri txikien alde dagoela, baina neoliberalismoaren

baitan, oso haize minoritarioa da hori. Kementa eta argitasuna behar dira, erresistentzi garaian kementa garrantzitsuagoa da, gogorragoa da, baina errazagoa, badakizu zeri eutsi, baina eraikuntzan biak behar dira. Pare bat-hiru urtetan definitiboa izan behar du honek, alde batek irabaziko du hau, eta irabazi ezean mende oso baterako gal genezake.

■ «Enaz Banaz» liburuaz (autobiografia aukeratu duzu) ez duzu berba askorik egin gura ateratean, baina galdetzea ere derrigorrezkoa da.

■ **«Urrunegi joan gara Bizkaian. Bai bertsoan eta bai euskaraz idazterakoan euskalkia ia-iasasira bota dugu»**

Pentsamenduak badituz, baina bizitza ere aurrera atera behar da, eta niri zirkunstanziaz kontra etorri zaizkit bizitzan, ezker abertzalekooi maukarik ez zaigu etorri. Ni lan barik ere egon izan naiz, hemendik aurrera hobetu liteke, baina niretzat berandu da. Ez dut esan nahi damututa nagoenik. Denborarik ez, ideiak aportatu litezke, baina lana da, nobela

batek denbora handia kentzen du eta hamar mila hogorleko lortzeko agian. «Enaz Banaz» liburuak denbora luzea eroan dit. Ez da autobiografia hutsa, bertsolaritza ikusi dudaren hausnarketa da gehiago. Bizkaiko Bertsozale Elkarte eta AEKren edizio pribatua izango da, baina horrekin bizitzetik ezin da pentsatu

◆ URTZI URRUTIKOETXEA

Hamarrekoa

XALBADOR

«Bat-bateko mirakulua. Harrigarria»

UNAI ITURRIAGA

«Bertsolaria gainditu duen idazlea, hasi besterik egin ez dena»

JOSERRA ETXEBARRIA

«Inkonbustiblea. Zaila da bere moduko asko egotea, baina batzuk behar dira»

JOSEBA TAPIA

«Apoari edertasuna eman diona»

KEPA JUNKERA

«Trikitiari arrakasta unibertsala eman diona»

ANJE DUHALDE

«Nire bertsolaritza zati garrantzitsuenetako baten edertzailea»

ABEL MUNIATEGI

«Nire lehenengo bertso-eskola isilpekoaren erdia. Biok bakarrik ginen!»

LAZKAO TXIKI

«Bat-bateko sorgina. Inspirazio marka ezina»

JON IDIGORAS

«Neure 'paisano' maitagarria. Ezker abertzaleak erakutsi duen aurpegiarik karismatikoenetakoa»

ARNALDO OTEGI

«Irribarre konbintzente bat. Aro historiko bat markatu duen buruzagia»

E Z P A

PRINTZA

EUSKALDUNAREN
HITZA ONARTUZ

Arnaldo Otegi EHko bozeramaileak EITBko zuzendari nagusiaren izendapenari baietza ematearen arrazoia honela azaldu zituen «Euskaldunon Egunkaria»n:

«Bere garaian planteatu genuen sinboloa den instituzio batean zuzendari nagusiak euskalduna izan behar zuela eta hori guretzat printzipio politiko bat zela. Eta gaur esan dezakegu zuzendari berria euskalduna izango dela hemendik hilabete batzuetara (...) Guk euskaldunaren hitza onartzen dugu eta konpromiso zehatza dago Andoni Ortuzarren aldetik euskara ikasi eta lantzeko eta hilabete batzuk barru euskaraz naturaltasunez aritzeko (...) Guretzat lehenengo oztopoa hori zen eta oztopo hori gainditu bidean dago momentu honetan (...) Euskal Herri osorako tresna komunikatiboa da Euskal Irrati Telebista, ez Araba, Bizkaia eta Gipuzkoarako bakarrik. Hitzartutako oinarrietan jasotzen da hori (...)

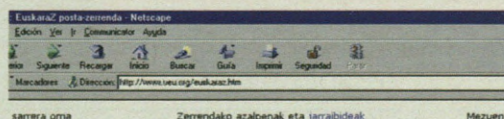
ETBren lehenengo katea izan behar da ardatza euskararen errekupeazioan eta euskararen lanketan. Gure apostua lehenengo katea indartzea da, eta ez dadila izan, orainarte bezala, bigarren katearen subsidiarioa (...) Uste dugu baldintza nahikorik badaudela esateko beste eredu batera goazela, eta Euskal Herri osorako eredu batera goazela».

18.000 HAUR ETA GAZTE ANTZERKIAN

DEUSTUKO Mitusu antzerki aretoak iaz 78 ikastetxetako 18.000 haur eta gazteren bisita jaso zuen, aurreko urtean baino % 96 gehiago, hain zuzen. Paraiso Antzerkiak eta Julio Perugorria ekoiztetxeak osatzen duten Mitusu Haur eta Gazteentzako Antzerki Aretoak, ekainaren 24ean egin zuen iragan den denboraldiko balantzea. Orotara, 60 antzespen inguru egin dira denboraldi honetan, horietatik 43 euskaraz eta 12 gaztelaniaz.

EUSKARAZKO EZTABAIDAK SAREAN

UDAKO Euskal Unibertsitateak EuskaraZ posta zerrendaren ardura hartu du berriki. EuskaraZ posta-zerrenda Interneteko euskara hutsezko lehen eztabaida foroa da. 1996ko udazkenean sortu zuen Euskal Kulturaren Batzarreak, Eusnet zerbitzariaren baliabideak erabiliz. Aurten EKB de-egin egin da, baina bertako Kitapen Batzordeak eta UEUK EuskaraZ-en jarduerarekin aurrera egitea erabaki dute. Zerrenda hau bizitzeko, web orri bat ezarri da: «<http://www.ueu.org/euskaraz.htm>». Izena emateko bi aukera eskaintzen dituzte: web orri horretara jotzea edota mezu hutsa bidaltzea (titulu eta testurik gabea) helbide honetara «euskaraz-suscribe@groups.com».

EuskaraZ posta-zerrenda

Euskarazko eta euskarari buruzko eztabaidagunea

Nola hartzen da parte?

Harpidetu egin behar duzu, izena eman. Horretarako...

Bidali mezu hutsa helbide honetara: (mezu hutsa: ez izenburunik, ez testurik.)	euskaraz-suscribe@groups.com
Edu bertatik hasi: hau bete eta botila sakatu:	Euskaraz zerrendan izena emateko Idatzi hor zure e-posta helbidea: Jutu e-posta helbidea Jutu Group

■ Jada 240 harpidedun ditu EuskaraZ-k.

KULTUR99 PROGRAMA ABIAN
JARTZEKO AKORDIOA NAFARROAN

NAFARROAKO Gobernuak eta kultur eta turismo arloko hamalau taldek Kultur99 egitaraua antolatzeko hitzarmena sinatu zuten Iruñean ekainaren 28an. Ekitaldiak 42 herritara iritsiko dira, uztailaren 23tik abuztuaren 31 bitartean. Kultur programa duela hiru urte antolatu zen lehen aldiz, kultura eta turismoa uztartu asmoz.

LUHUSO, EUSKAL DANTZAREN GUNEA

LUHUSOKO Udalak eta Euskal Dantzarien Biltzarrak animazioak sustatzeko aretoa eraikitzeko bat egin dute. Hamar urteko gogoetaren ondotik, Luhusoko Udalak (Lapurdi) obrak martxan jarri ditu ikusgarri gela berezia eraikitzeko. Euskal Dantzaren biltzarrak hitzarmena izenpetu du, aretoa urtean ehun egunez erabiltzeko. Gainera Biltzarrak bertan izango du bere egoitza.

HITZ BITAN

- Eneko Olasagastik kataluniako antzerkiari buruz honela zioen: «Beharbada ez dugu katalanek bezain beste produzitzen, baina egiten denak badu kalitatea (...) katalanarekiko ezberdintasuna beraiek duten Antzerki-tradizio ikaragarria da, hemen ez daukaguna».
- Jose Luis Padronek: «Poetak iraultzaile behar du izan beti (...) Mundua hobetzeko modu ederrena kultura da. Poesia egiten dudanean irtenbide politiko bat proposatzen ari naiz».

L A K

URRUÑAN IKASTOLA MARTXAN

Ekainaren 21tik haurrez beterik daude Urruñako Ikastolako gelak. Ikastola eraikitzeko lurra lortu zenetik, sinbolikoki harriak erosiz, dirua lortzeko kanpaina bati ekin zioten. Ondoren joan den urteko irailean hasi ziren bertan eraikitzen, eta aurtengo ekainean amaitu dute. Bukatu bezain pronto sartu dira ikasleak, ikasturtea bertan amaitzeko asmoz. Ekainaren 26an ikastolako ateak ireki zituzten, edonork, haurren gurasoek bereziki, bisita zezaten. Baina inaugurazio ofiziala datorren irailaren 5ean egingo da. Bertara gonbidatuko dituzte ikastolako harriak erosi zituzten guztiak, eta baita eraikitzen lagundu zutenak ere. Egun Urruñako ama-ikastolan 2 eta 6 urte bitarteko 24 haur daude. Eta euskara da ama-ikastolan hitzegiten den hizkuntza bakarra. Behin adin horretara helduz gero, Donibane edo Hendaiako ikastolara joan behar izaten dute lehenengo maila euskaraz egin ahal izateko. Urruñako ikastolak bi gela handi eta psikomotrizitate, eskulanak eta lo egiteko hiru gela txiki ditu.

eta hori da lan honen xedea hain zuzen. Guztira 144 aktore agertzen dira bertan eta Euskal Herriko eta Espainiako produktoreen artean banatuko da, aktoreak kontratatzeko baliabide egokia izango delakoan.

■ Bideo «casting»a aktoreak ezagutzeko tresna.

ZORTZI OPERA EUSKALDUNAN

OLBEk, Operaren Lagunen Bilboko Elkartek, denboraldiko berrikuntza nagusiak aurkeztu zituen ekainaren 25ean. Zortzi opera eszenaratuko ditu eta guztira 24 emanaldi eskainiko dira, irailaren 11tik aurrera. Verdi, Rossini eta Straussen opera klasikoekin batera, opera ezezagunagoek ere lekua izango dute egitarauan. Bestalde, aurtengo emanaldiak egoitza berria izango dute: Euskalduna jauregia.

EUSKAL AKTOREAK EZAGUTARAZTEKO BIDEO CASTING-A

EUSKAL Aktoreen Batasunak bigarren bideo casting lana aurkeztu zuen Donostian ekainaren 29an. Lehenengo bideo castinga duela bi urte banatu zuten, eta arrakasta handia izan zuen. Euskal Aktoreen Batasunaren helburuetako bat euskal aktoreak gero eta ezagunagoak izatea da

■ Xabier Markiegi.

IZENAK

Xabier Markiegi Arartekoak euskaldunek Administrazioarekin harremanetan jartzen direnean izaten dituzten arazoak gutxitu behar direla dioen txosten bat kaleratu du. Euskaraz egiteak ekartzen dituen zailtasunengatik, biztanlegoak hau erabiltzeari uko egitea gerta litekeelakoan. **Oscar Muñoz** musikari iruindarrak «Julian Gayarre. Como el de casa ninguno» liburuak aurkeztu zuen ekainaren 28an Iruñean, Julian Gaiarre Fundazioaren eskutik. Bertan, Erronkariko tenorearen bizitza eta bitxikeriak bildu ditu. **Jon Kortazarrek** duela bi urte argitaratutako «Luma eta lurra» liburuaren gaztelarazko itzulpen laburtua kaleratu du. Bertan Bernardo Atxaga, Joseba Sarrionandia, Felipe Juaristi, Koldo Izagirre eta Tere Irastortza-ren inguruko azterlanak bildu ditu.

■ Jon Kortazar.

● Mikel Elorzak euskalduntze erakundeen inguruan dio: «Euskalduntze erakunde eta elkarteek kontuan hartu beharko lukete, didaktika alorrean, azken aldian Euskal Herrian dugun euskalduntze metodo eraginkorra politikagintzako goi kargu bat hartzea dela».

● Jon Kortazar bizkaitar idazlea euskal literaturaren inguruan honela mintzatu zen: «Eleberriaren garaian bizi bizi gara, eta poesia haren anaia txiroa da (...) Egun ez direlako albisteak alderatzen, ez da erreflexio kazetaritzarik egiten. Azken finean, gogoeta egiten duten bakarrak iritzigileak dira».

Eneko Labegerie kantariak bakarkako lehen diskoa publikatua du: «Nazio berria». Sustapen kanpainaren ondoren, ostatu eta txoko tipietan hasia da kantu berriak abesten. Diskoa garai berri baten zedarri gisa ulertu behar da; zedarria da baita ere Guk taldearen ibilbidean.

“NAZIO BERRIA”: AMESLARI HELDU BATEN AMETS ZAHARRA

Eneko Labegerie Mixel Labegerie miriku, politikari eta kantari ospetsuaren semea dugu. Labegerie aita Uztartizeko karrikarra zen, ama berriz Apezarena etxaldekoa. Eneko, bost anaien arteko bigarrena, 1954ean sortu zen eta Apezarenan bizi da egun bere bikote-laguna eta lau alabekin. Berotegiko barazkiak ekoizten ditu: «Merkataritza ikasi nian, eta artean Spar saltoki horietako nagusi batek ea berarekin lan egin nahi ote nuen galdetu zidan. Ene kontura bizitzeko gogoia izanik, lanari gogotsu lotu nintzaion». Enekok urte gutxian aldatu behar izan zuen zen bere ofizioa ordea: «Amatxik txitoak hazten zitian etxean, baina itsutzen hasia zenez, uda oso bat hari laguntzen eman nian, eta etxaldeko segida hartu ere».

JOANES BORDA BARATZEKARI. Iparraldean txita hazle gutti izaki, Landetako merkatuan lehiatzen zen Eneko, Guk taldeko Joanek Borda baratzeakaria ezagutu zuen arte: «Urte asko dituk. Joanesen etxera joan, eta berotegi sistema berrian entsaladak egiten zituela ikusita, xoraturik gelditu ninduan —Eñaut Etxamendik ere

■ **“Hamazortzi urte inguruko ene garaiko gazteek oraingoek baino amets eta erokeria gehiago genituen”**

bazitian halako berotegiak. Eustakio Mendizabal eta Txomin Iturbe ere han ari zitian—. ‘Zein gauza polita!’ erran nioan emazteari. Erran eta ekin!». Letxuga, tomate, piper eta hainbat barazkiren mozkinan trebatu zen, eta oilategiak kendu ahala

berotegiak ezarri zituen baratzeakaria bilakatu arte. Ofiziook musika afizioarekin uztarturik eramanez Enekok: «Aitak arratsero jotzen zituen organoa edo kitarra. Bere lehen diskoa etxean grabatu zian Ximun Haranen magnetofon».

Burgoseko prozesu garaian hasi zen Eneko kantari, aitarengandik jasotako tirria asetu nahiz-edo; eta 1972an ezagutzera eman kantari gisa: «Hiru abesti grabatu nitian, ‘Gau iluna’, ‘Nafarra’ eta ‘Parisen eta Madrilan’. Aitaren kantuak lehen biak. Azkena, bere laguntzaz egin, iheslarien gose greba baten karietara konposaturiko ene lehen airea duk. Aitak erran zidan: ‘Egizak musika eta lagunduko diat hitzak idatzen’», dio amultsuki Enekok.

GAZTE AMESLARIEN GARAIA.

Amultsuki eta amini bat sutsuki oroitzen ditu garai haiek Enekok. Aitaren itzalak zenbateraino markatu zuen galdetu diogu: «15 bat urte bitartean, aitaren itzala baitzupadakoa duk. Gero, hire gisara hasten haiz. Gibelerat so eta orduz geroztik zer egin dugun gogoetatzen dudalarik, bada, musikan gure alea jarri dugula uste diat. Politikan berriz, orduko iturrira itzultzen ari garela uste diat. Hots, Herrien Europa egitea zuan gure xedea, eta hogeita hamar urte iraganik horretantxe segitzen diagu. Ametsa baduk, amets zahar bat, Antso Azkarraren Nafarroa erresumaren ideiarekin sortua». «Nazio Berria» diskoan hain zuzen, aitak famatu zuen «Nafarra» kantua sartu du, aitarekiko gorazarre eta bakarlari gisa plazaratu zen garaia eta oraingoa uztartuz. Ameslari segitzen du Enekok 45 urterekin ere: «Ene irudiko, ene garaiko gazteek oraingoek baino amets gehiago genian. Amets franko genian, eta egun es-

ALBERTO ELOSEGI

■ «Angel Valdesi biziki eskertzen diot eskaini didan laguntza eta errespetua».

kas antzematen diat erokeri puntu hura. Gazteek kantaldiak antolatzen dituztela ikusirik, erokeri eskas antzematen diat. Izpiritu aldetik ez gara aitzinatu, beste sailetan bai, bistan da».

GUK-EN ABARORA. «Guk taldea 15 bat urte nituela sortu zuan. Enetako Guk iraultza zian. Nik adin hartan aitaren musika eta mundua ezagutzen nitian, baina hura ez zuan iraultza. Guk-ek, berri, langile eta laborari mundua aldarrikatzen eta kantatzen zian, eguneroko bizia, gizon eta emakumeen arazoak. Enetako kristorena; nazioaz haratago zihoan Guk». 1983an bildu zen Eneko Guk taldera. Artean, IK-ko Txomin eta Ramuntxo, eta ETako Joxe Martin Usurbil Sagardiaren heriotzek markatu zuten: «Joanes Borda jin zitzaidan —herria kantatzeko gogoz beti hura— eta haiekin batera kantatzera animatu ninduan. Panpi, Joanes, Beñat eta nihaur desberdinak gaituk. Gure kalapitak izan ditiagu, baina politikari buruz gutti. Hamabost urtez

aritu gaituk elkarrekin eta segitzen diagu elkarrekin, eh!». Guk-ek ez du publiko edota bilgune handietan kantatu komunzki. Ikuskizun ponpoxoetatik kanpo aritu izan da. Azken hogeita hamar urteotan Iparraldean eraman izan diren borroka ausarten aldarrikatzailea izan da Guk: «Ekintzei eman zieagu balore bat. Abesteko tokiak eta moldeak izan dira garrantzizkoak guretzat. Inguruak erranahi bat izan dik guretzat, toki tipietan eta herriari hurbil. Geure filosofia duk eta hori gabe, ez genian iraunen». Une gogorak ere pasa dituztela aitortzen du Enekok. Euskaldunok lurralde bakar batean biltzeko ametsa abertzale guztion nahia bada ere, lekuan lekuko lanari lotzeko moldeak eztabaidak sortarazi ditu: «Guk Iparraldeko herriaren parte bat borrokatzeko prest ikusi diagu, eta hori kantatu diagu; ez diagu herriak egin ez duen deus kantatu. Garai batean, Euskadi ideia nagusitu zuan, eta gu ados gintuan, baina hemen deus ez zela egiten ikusten genian. 'Bestaldean lehenik egin, gero hemen egitea' lema hura ez zuan gurea». IK-ko eleduen gisara ekarriak izan zi-

■ «Beñatekin lan egiteko gogoa badut, baina Joanes eta Panpirekin ere; Guk-en ibilbidea ez da bukatu oraindik».

rela gogoratu diogu: «Ez naiz beldur ene sinpatiak aitortzeko, ezta ene eginkizunak ere. Ez gintuan IKren bozeramaleak haatik. Gure izaitea eguneroko bizia lotua zian, eta horregatik IKren ekintzetatik hurbil gintuan, izpirituz eta filosofiaz». Hori baino gehiago izan da Guk taldea edozein gisara: «Guk ez da politika edota sindikatu talde bat izan, musika talde bat baizik. Ordea, ausartzen naiz erraitera

□ «Guk taldekoek ekintzei eman diegu balore bat; abesteko genituen moldeak eta tokiak biziki garrantzizkoak izaki»

ELB sindikatuaren izpirituaren lehen biltzarra Guk-ek erein zituela. 'Aita-seme laborari' delako ikusgarri hura lekuko. Han biltzen ziren egungo ELBko buruak».

NAZIO ZAHAR BERRIA. Enekoren diskoaren aurkezpen publikoa eta Guk-en desegitea batera izateak askoren harridura eragin du: «Orain urtebete eginak ziren disko honentzako hainbat abesti; artean Guk taldea zegoela, Beñat Sarasolarekin

landuak taldean abesteko. Une batez, ordea, Beñatek deliberatu dik gelditzea. 'Akitua nauk' erran zidan. 'Ene laguntza ukanen duk, baina uneon hire esku uztea nahiago'. Erabaki horien arrazoiak sinple bezain konplexuak izaten dira. Kantuak Guk taldeak emateko gisan sortuak ziren ordea: «Hasi nauk grabatzen, eta taldekideen bozen falta antzeman diat, ene ahotsarekin dudak ukan ditiat. Ahots gutti, teknikaren bitartez moldatu behar izan diat ene ahotsa; lau ahots ezberdin landuz. Lana enea zenik ez nian sinisten ere. Asko sofritu diat. Azkenik ene izenez sinatu diat eta bakarkako ene lehen diskoa plazaratu». Bisaian bihozkada gisako bat antzematen zaio Eneko-ri. «Nazio Berria» diskoaren izpiritua eta filosofia Guk taldearena da, baina... «Beñatekin lan egiteko gogoa badiat, baina Panpi eta Joanesekin ere. Noiz ez dakiat, baina geroan zerbait egingen diagu elkarrekin. Beñatekin badiat pare bat kantu eginik guttienez. Guk taldearen osotasuna maite izan diat, horrek aberastu gaitik, eta ene irudiko ez diagu bukatu, hil artean ez duk Guk bukatua izanen». Bestalde, diskoaren izenburuaz galdeturik, horra: «Euskal Herrian amesten diat, baina frantsesek eta espainolek egin duten nazioa baino hobeagoa egitea duk ene ametsa. Nazio berri bat egiten badugu ez diat, konparazione, gure inguruko nazioek onartzen duten tortura nahi».

ERRESPETUZ EGINDAKO

LANA. Ernest Hirigoienek laguntzarekin etxean maketa bat egin zuen eta Elkarlanean disketxera eraman gero: «Xaby Peryren estudioan grabatu ondoren, Anjel

Valdesen laguntza izan diat. Gutxitan izan diat bizitzan nik egin lan ttiki batentzako honenbeste errespetu. Urrats eta aldaketa nimitio bakoitzean Anjelek galdetu zidak 'kantu honek beste erritmo bat behar du beharbada; hemen bibolina agian?' Beti ere inposatu gabe. Guk taldeak bazian bere kolorea eta Anjelek lagundu zidak enea aurkitzen. Bere laguntza izugarria izan duk, benetan» ●

◆ MIKEL ASURMENDI

Gure artean Xabi Puerta bezalako gutxi dago, ekuazio, antzerki eta gidoi artean dotore egiten baitu igeri. Bere unibertsoan, hauen arteko muga ikustezina da, Irungoa izaki. Egun, Pausoka ekoiztetxeko garapen eta proiektu zuzendaria da; Goenkaleren sortzea ere berari zor diogu.

“GOENKALEREN XARMA ISTORIOEN GERTUTASUNA DA”

■ «Sormenak beti erakarri izan nau, dela kohete bat edo ikus-entzunezko gidoi bat».

Astronauta izan nahi zuen txikitatik; ez da harritzekoa, betaurreko handi horien atzean, argiño bat beti pizturik duen estralurtarra baitugu. Sormen mundura heldu aitzin, Bartzelonan urte luzez bizi izandakoa da, telekomunikazio ingeniariaritzaren ikasten lehenik, Kataluniako Eraikuntzaren Teknologia Institutuan lanean gero. Barruko har artistikoa asetzeko Hospitalet-eko Radio Corcó eratu zuen. Euskal Herriratzean, antzerki eta telebistarako idazteari heldu zion, Geroa, Tarima eta Eolo antzerki konpainientzat enkarguzko obrak taxutuz. Goenkalez aparte, telebistarako bere egitasmoak ezagunak dira, ha-

la nola: «Benta Berri», «Nire familia eta beste piztia batzuk», «Entre dos fuegos». Dagoeneko hasiak dira «El señorío de Larrea» ETB-2ko hurrengo telesaila grabatzen. Hori gutxi balitz, berak bideratu di-

■ **“Katalunian, antzerkian diharduten aktore asko, filmik egin gabe, izarrrak dira; hemen, hori oso zaila da”**

tuen bi proiektu, «Clara» eta «Pleno al 15» FORTAK hautatu ditu «TV movie» bihurtzeko).

■ Zer egiten du telekomunikazio ingeniari batek antzerki eta telebista munduan murgildurik?

Betidanik interesgune zabalak izan ditut. Unibertsitatara joaterakoan ez nekien zer aukeratu, filosofia, zientziak edo arkitektura. Azkenean ingeniariaritzara hautatu nuen, astronauta izan nahi nuelako. Baina bista ona ez nuenez, amets hori alboratu eta ikerketa espaziala hartu nuen helburutzat. Sormenak beti erakarri izan nau, nola gauzatu zure irudimenean baino ez dagoen hori. Dela kohete bat edo ikus-entzunezko gidoi bat, niretzat muienean gauza bera dira. Sei urte teknologia eta ikerketa munduan murgilduta eman ondoren, urteen poderioz, neukana eta nahi nukenearen arteko leizea gero eta handiagoa zen. Barruko harra esnatu eta Hospitaletoko irrati libre sortu genuen, Baix Llobregat osorako. Ekologismo, okupa eta gazte mugimenduak biltzen zituen. Oso ondo pasa banuen ere, denbora asko kentzen zidan

emisora kudeatu eta emankizunak egiteak. Gero, Basauriko Tarima antzerki taldeak deitu eta, aitzakia horrekin, Teknologia Institutua utzi eta etxera bueltatu nintzen.

■ **Kataluniako antzerkigintza ongi eza-gutzen duzu; haien ondoan zertan gabilta gu hankamotz?**

Gure ondoan askoz garatuagoak daude, antzerkia egiten mendeak daramatzate eta hori nabaritu egiten da. Burgesia ilustratua izan

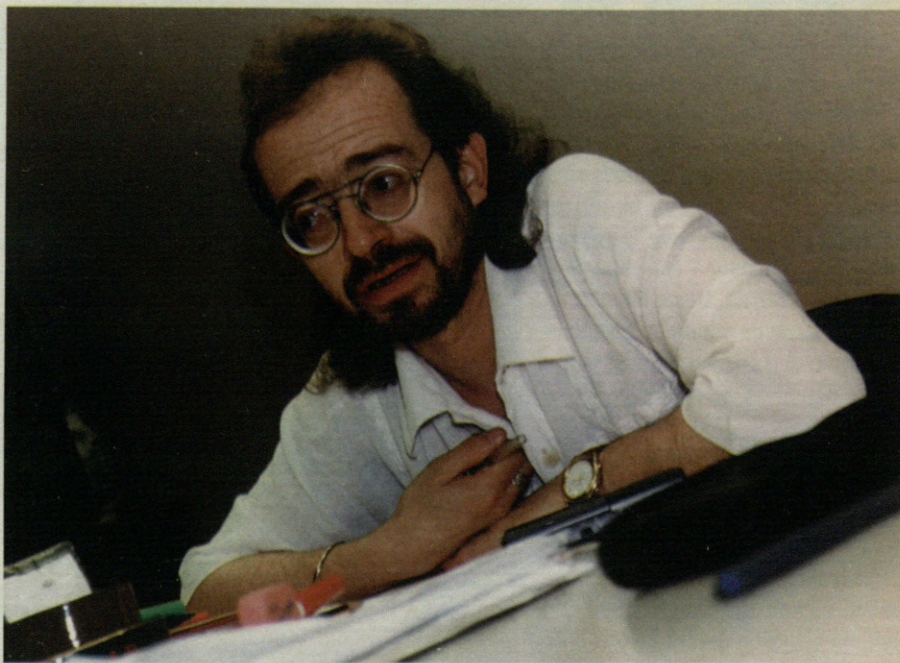
dute, bere kulturaren maitale sutsuak. Errealitate soziologiko horretan haien izarrrak dituzte, Flotats, Ana Lizaran... Nahiz eta film gutxi egin, entzute handiko aktoreak dira. Hemen berriz, arras zaila da antzerkian diharduen aktore bat izar bihurtu

MONIKA DEL VALLE

tzea. Mota guztietako produktuak dituzte, komertzialak, urratzaileak, esperimentatzaileak... Els Comedians edo Els Joglars sek urte piloa daramate, une oro ari dira gauzak birplanteatzen. Antzerki eskola nazionalaz gain, Teatre Neu bezalako areto alternatiboak dituzte. Hain baratz handi batean, aktoreak ez ezik, zuzendari eta eszenografoak ere aukeran daude. Euskal Herriko antzerki garaikideak aldiz, berrogei urte eskaseko eskarmentua baino ez du. Neurri handi batean jende autodidakta dugu. Ene ustez, formazio hutsune hori nabari da; eskerrak Basauri edo Getxoko zentroek gabezia hori orekatu duten. Bilboko Juan de Antxieta zentroa ere hor dugu, komertzialagoa zentzu onean. Baita Zornotza edo Elorrioko kultur aretoak ere, deus gutxirekin programazioan aurrerapen nabarmenak egin dituztenak, herri mailan oihartzuna lortuz. Erakundeen utzikeria ere oso kaltegarria izan da, sustengu falta hori. Orain, esan beharra dago hasiak direla gauzak taxuz egiten. Bestalde, askok kontrakoa dioten arren, ETBren etorrera oso lagungarria izan da; azken batean antzerki eta telebistarako aktoreak berberak dira. Telebista antzerkiaren aliatua da gurean, aktore gehienek ogibidea, bolada baterako lan egin eta trebatzeko. Halaber, antzerki eta ikus-entzunezkoentzat idazten duena idazle hobe da, eszenatik pertsonaien sarakontasuna lantzen dakielako. Ikus-entzunezkoetatik berriz, zehaztasuna, abiadura, erritmoa, alderdi bisuala eta adierazpen ez-ahozkoa ematen ahal dio antzezlan bati.

■ **Zure irudiko zein da antzerkiaren betekizun soziala?**

Antzerkia beti egon da krisian, ez baita gehiengo batentzako artea. Nire ustez antzerkiaren betekizuna hauspo lana egitea da, bai sormenerako, bai hausnarketarako; aldi berean bilatzaile eta gure kontzientziaren xaxatzaile izan daiteke. Baina gauzen atzetik joan beharrean, aurretik ere joan daiteke. Hain zuzen, ikus-entzunezkoen munduan merkatuak erabat mugatzen zaituen bitartean, antzerkiak gure kontzientzia akuilatzeke balio dezake, xeheki eta sakonki. Antzerkirako idaztean beraz, arnasa hartzen ahal dut. Ez dakidan horretaz idazten saiatzen naiz, erantzunak aurkitu ahal izateko. Helburua ez da bi milioi ikusle lortzea, bizirik iraungo duten testuak idaztea baizik. Enkarguz idazten dudanean, auto-sedukzioa da niretzat, kezkatzen nauen zerbait bihurtuz.

AMONIKA DEL VALLE

■ «'Perros de la lluvia' nire azken antzezlan bilaketa-bidaia bat da».

■ **Berriki argitaratu den «Perros de la lluvia» zure antzezlanak zer du kontagai?**

Bilaketa-bidaia bat da; bere emaztearengandik banandu den idazle bat trena hartu eta bere buruaren bila joango da. Irungoa izanik, muga oso present daukat nire baitan; nire bizia ere mugen artean mugitzen da. Barne eta kanpo bidaia, alde batetik trena higitzen doa, eta bestetik bera ere hala doa trenaren barruan. Sarraski zalea da idazlea, besteen bizipen eta miseriez elikatzen den gizakia. Horretan dabilela, pertsonaia batzuekin egingo du topo, besteak beste: erakunde armatuko kide ohia, bere pistola aldean duela bidaiatzen duena, naturaren legea desafiatuz bere semea gal-

duten mundu arrotz horretan geratuko dira. Existentialista baina baikorra. Dena den, gauzen amaiera zoriontsua aldarrikatzen dut, baina ez zentzu komertzialean; porrotaren ondoren beti dagoelako zerbait, niriñoa izanda ere, biziari zentzua ematen diona, begirada, irribarre bat, gizakion leize ilunetan argitasun zirrikitu bat, gizakian sinesten jarraitzeko. Zalantzak zalantza, aski kontent geratu naiz irakurri dutenek ondo dagoela esan didatenean.

■ **Goenkaleko sortzaile eta gidoi zuzendaria zaitugu. Zertan oinarritu zinen hain molde iraunkorrak dituen telesail bat taxutzeko?**

Gure asmoa Ingalaterrako telebistan klasiko bihurtu diren «Coronation Street» edo «Eastenders» bezalako telesaila egitea zen, urteen poderioz biziberritzen eta goiari eusten joango zena. Oso erronka polita izan da hainbeste jenderengana iritsi den zerbait egitea, nahiz eta askok azpi-genero gisa hartu, Garcia Marquezek kasu, foiletoiak idatzi izan ditu. Gure kasuan, hiltun komunitatea hain txikia izanda, erronka are handiagoa zen: gure ikuspuntu, pentsamolde, errealitate soziologikoaren islada izango zen telesaila. Ekoizpen sistema konplexua du, gainera. Esaten ziguten 'hemen ez daude hainbeste profesional halakorik egiteko, ez idazleak, ez aktoreak'. Beste erronka identifikazio efektua izan da. Saiatu nintzen telesailari ahal zen molde iraunkorrenak ematen, bost elemen-

■ **“Telebistan merkatuak erabat mugatzen zaitu; antzerkiak aldiz, gure kontzientzia akuilatzeke balio dezake”**

du duen agure bat, Tigre Ibar boxeolari ospetsu ohia (Urtainen omenez), orain galbidean dagoena. Denek dute zerbait amankomunean, patuaren eraginez baztertuak geratu baitira, mundutik at eta iparra galduta. Boxeolaria da idazleari behar duen ikasbidea emango diona, bere aingeru jagolea bilakatuz. Izenburua metafora bat da, alegia, etxe burgesetan heziak izan diren zakurkumeak, halako batean, kalean galdu, euriak oinatzak ezabatu eta ezagutzen ez

tu kontuan hartuz: lehenengoa, egitura dramatiko da, hots, pertsonaiak, sinesgarriak izan zitezela, tabernaria, etxeoandrea, galdua dabilen gaztetxea... Bigarrena, istorioen gertutatsuna; puri-purian dauden gai eta egoerak ukitu, oinordetza kontuak, droga, zeloak, inbidiak, maitasuna eta abar. Hor dago bere xarma. Beste elementua denborarena da: ahal den gaurkoena izan dadila, sasoian sasoiko gertakizun eta ospakizunak hariaren barruan txirikordatzuz. Zehaztasun hori ordea, galdu égin da. Izan ere, kirol emanaldia egonda Goenkale 23:00etatik aurrera ematen zenean, ikusi zuten audientzia dezente jaisten zela. Hurrengo gakoa lekuarena da. Arralde herri fiktizioa bada ere, mundu guztiak ezagutzen du, batzuentzat Ondarroa da, Getaria edo Orio besteentzat. Azkenik, hizkuntzaren tratamendua dago. Euskara aberatsa darabilte pertsonaiek, euskalkiak erabiliz, neologismoak sartuz, Goenkaleri esker euskaltzietan finkatu diren hitz mordoa dago. Ongi atera den apustua da. Arrakastak, hala ere, ezinitsu gaitzake, gerora mar txan jarri diren beste telesail batzuk ez baitute harrera onik izan, «Nire familia»k edo «Entre dos fuegos»ek kasu. «Benta Berri»k kale egin zuenean, birdiseinatu egin nuen, *sitcom* delakoa ahaztu eta tankera komikoa har zezan, atal batetik bestera korapiloa estutzen joan zedin. 105 atalera iritsi zen. Beraz, ezin da beti asmatu.

■ **ETB-2an oraindik ez da sortu Madrilgo telesail itzalik egingo dion telesailik. Horren haritik, Pausokaren hurrengo egitasmoa «El señorío de La-**

■ «El Señorío de Larrea» telesailak «Dallas» edo «Falcon Crest»en iturri beretik edango du».

rra» apustu ausarta da.

Ez dugu lortu, jakina. Baina ez da saiatu ez garelako izan. Esaterako, «Periodistas» delako telesail arrakastatsua egin baino lehen, «Los ojos de la ciudad» infodramaren atal pilotua egin genuen, telebistako kazetarien bizitza pertsonala osagai informatiboekin nahasiz. Tamalez, ez zen telesail bihurtu. Madril aldean «El super» melodrama gordina, «Compañeros» eta

■ «Goenkaleren asmoa, Ingalaterran klasiko bihurtu den «Eastenders» bezalako telesaila egitea zen»

hain familia kutsua duen «Medico de familia» *dramedy*ak dira jaun eta jabe. Ez dakit lortuko dugun, baina gure asmoa behintzat zerbait ezberdina eskaintzea izango da. «Dallas», «Dynasty» edo «Falcon Crest» telesailen iturri beretik edango du «El Señorío de Larrea»k, gure ikuspuntutik baina. Anbizioa, handinahia izango dira

istorioaren funtsa. Hari narratiboa oso azkar joango da. Hasteko ordubeteko hiru atal egingo dira, horren ondotik ordu erdiko atalak egunero emango dira, guztiak lokalizazio naturaletan, Labastida, Haro eta Oion inguruan. Agertuko diren arandegi eta barrualdeak ere bertakoak dira. Iñaki Elizalde zine zuzendariak hartuko du lehen atalen ardura. Aktoreak, besteak beste, Xabier Elorriaga, Isidoro Fernandez, Martxelo Rubio, Carlos Sobera, Leire Zuazua eta Euskadiko missak izango dira. Teleberriaren aurretik emango da.

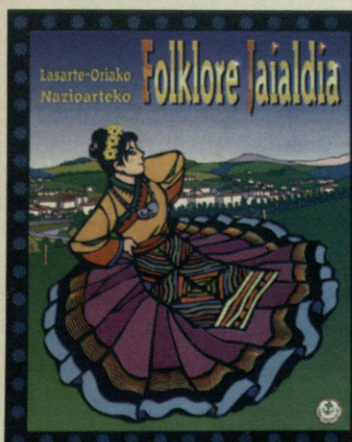
■ **Europar gero eta gehiago, estatubatuarren itzala gainetik kentzaurren, telebistak berezko ekoizpenak ari dira bultzatzen; «El Conde de Montecristo» edo «Rex» bezalako ekoizpenek arrakasta handia lortu dute.**

Gauzak aldatzen hasiak badira ere, oso urruti gaude oraindik. Babesa dago europar produktuak ekoiztu eta eskaintzeko, baina amerikarrek dute kirtena eskutik. Industria kontua da, oker ez banago ikus-entzunezko

merkatua Estatu Batuetako barne produktu gordinaren bigarren irabazi iturria da, autogintzaren gainetik. Armarik gabeko gerra da. Beraz, monopolioa haustearren, «europudding» zokoratu

beharra dago, afera honetan ez baitago ezer okerragorik leku guztietakoa zarela sines-taraztea baino. Herrialde bakoitzaren bereizgarriak pantailaratzea ordea, ez da nahikoa. Banaketa eta emanaldi sareak nahitaez indartzean egongo da koska. Bestela, alferrik izango da gehiago ekoiztea ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

XIX LASARTE-ORIAKO NAZIOARTEKO FOLKLORE JAIALDIA

99-07-24

Laguntzailea: ARGIA

Ordua: 22:30etan - Lekua: Udal Polikiroldegia (Piszinak)

GEORGIA-MEXIKO-HUNGARIA-EUSKAL HERRIA

UDAN TXISTEEKIN GOZATZEKO

*Liburudendetan salgai
edo ARGIAra deituz*

943 37 15 45

Astia Hartuta

L I B U R U A K

PUTZU

Txillardegia

Elkarlanean
385 orrialde
2.900 pta.

MENDE LAURDENEAN

Josemari Velez de Mendizabal

Arabako Foru Aldundia
270 orrialde
1.000 pta.

Hamaika urte pasa dira dagoeneko Txillardegik «Exkixu», bere azken nobela, idatzi zuenetik. Orain «Putzu» izeneko eleberri historiko bat dakarkigu, bigarren gerrate karlistan girotutako eleberri historiko bat. 1873. urtea da eta ezizenez «Putzu» den 22 urteko gazte bat Foruen defentsan karlistekin bat egin eta Euskal Herrian barrena ibiliko da «El Cuartel Real» aldizkariako erredaktore gisa eta baita borrokan ere. Xehetasun historiko eta geografikoz ongi hornitu eta dokumentaturikoa da nobela hau.

Txillardegik ohikoa duen bezala, pertsonaiaren barne-mundu urduria eta Euskal Herriaren askatasunarekiko konpromisoa eta amodioa azalduko dira hemen ere ●

Azken 25 urtetan Josemari Velez de Mendizabalek egunkari eta aldizkari ezberdinetan argitaraturiko ehun bat artikulu biltzen dira liburu honetan. Artikulu hauek barrena politika, ekologia, mitoak, burujabetasuna... hartu ditu gaitzat egileak.

Liburuan artikuluez gain Arantza Cuesta eta Ekain Velez de Mendizabalek eginiko argazkiak azaltzen dira.

Liburuaren azken zatian artikuluen aurkibide bat daukagu, bertan Josemari Velez de Mendizabalen artikuluen berri ematen da, liburuan bilduta daudenena, baina baita ez daudenena ere. Aurkibide honetan artikulua urte sailkatu eta bakoitza non, noiz argitaratu ziren eta zeri buruzkoak diren esaten zaigu ●

MENDIA, GIZARTEA ETA KULTURA

Hainbaten artean

Eusko ikaskuntza
288 orrialde
2.300 pta

MINIATURAS

Pablo Antoñana

Txalaparta
152 orrialde
1.700 pta.

Liburu hau Eusko Ikaskuntzak argitaratu ematen duen «Zainak» saileko 17. zenbakia da. Sail honetako «Mendiko komunitateak» izenburua daraman 14. alearen osagarria da. Eta 1997. urtean Eusko Ikaskuntzako Antropologia eta Etnografia Sailak antolatutako zituen Basoaren eta mendiko gizarte antropologiaz III. jardunaldietan azalduko txostenetan oinarritzen da.

Euskal Herriko mendiko komunitateen bizitza soziokulturalari buruzko monografia bat izan arren, ale honetan bilduriko zenbait ekarpenek Europako mendialdeetan kokaturiko gizarte eta kultura egituratze moldeak ematen dituzte ezagutzera ●

Txalaparta argitaletxearen eskutik dator lan hau. Bertan 1996 eta 1999 bitartean Pablo Antoñanak «Egin» egunkarian argitaraturiko artikulua dago.

Artikulu hauek garai jakin honetako oroitzapenak, amorruak, galderak... agertzen dira, unean uneko egoerari erantzunez, egunkariak ematen duen freskotasunarekin idatzia.

Pablo Antoñana, batez ere Pamiela argitaletxearen eskutik argitaratu eman dituen, lan ugariren egilea da. Lan hauen artean daude esaterako «No estamos solos», «Textos y pretextos» eta «Tierraestella». Antoñanak jasotzen sariak ere ez dira gutxi, hauen artean dago 1996an jasotzen Principe de Viana saria ●

**FELIPE ARRESE
TA BEITIA:
IDAZLAN GUZTIAK**
*Itziar Urrutia
Zorrozuia*
**Hainbaten artean
1.234 orrialde
4.000 pta.**

Felipe Arrese Beitiari buruzko lan hau bi alez osaturik dago eta Bizkaiko Foru Aldundia eta Arrese Beitiaren jaioterri den Otxandioko Udalak eman dute argitara.

Liburuak Arrese Beitiaren bizitza, jarrera politikoa eta halakoei buruzko zenbait datu eman ondoren berak idatzi zituen poesiak, euskarari, foruei, erlijioari... buruzkoak eta prosazko zenbait

lan, gutunak batez ere, biltzen ditu egi-leak.

Prosazko lanetan grafia orijinala mantentzen saiatu da egilea, baina poesian aldatu edo, hobe esan, bideratu egin du. Felipe Arrese Beitiaren lanak, poesiakoak batez ere, d'Abaddiek Hegoaldean bultzatu zituen Lore Jokoen giroan ulertu behar dira. Lore Joko hauetan saritu baitzituzten bere olerki asko ●

■ *Itziar Urrutia*

*Felipe Arrese Beitiari
buruzko lanaren egilea*

«XIX. mendeko herri olerkaria zen»

Felipe Arrese Beitiari buruzko bilduma lan bat egin duzu baina nor zen Felipe Arrese Beitia?

Felipe Arrese Beitia XIX. mendeko olerkari eta santugina zen, biak batera. Baina herri olerkaria zen, ez zen gaur egun egon daitezkeen poeta landuak bezalakoa.

■ **Gehien bat poesia idatzi zuen Arrese Beitiak, nola definituko zenuke bere poesia?**

Lehenengo Lore Jokoa 1879an irabazi zuen Elizondon, orduan ikusi zuen Foruak galdu zirela eta, euskara ere galtzeko arriskuan zegoela uste zuenez, hasieran euskara eta Foruak izan ziren bere gaiak. Honen inguruan liburuan sail bat dago, nik «Euskara eta Foru kantuan» deitu dudana. Gerora beste gai landuago batzurekin hasi zen lanean, lirikan, kantuetan...

■ **Prosazko lan batzuk ere bildu dituzu liburuan, zer esan daiteke prosari buruz?**

Bere lanaren oinarria olerkiak dira, prosa testigantza bakan batzuk dira, bat historiari buruzkoa, beste bat olerki baten bertsioa

prosaz... baina ezin dezakegu esan prosa gehiegi landu zuenik. Hauek orain arte ez direlako ezagunak eta bitxikeria moduan sartu ditut.

■ **Prosazko lanak grafia orijinalan mantendu dituzu eta poesiaren grafia moldatu egin duzu, zergatik?**

Olerkietan egungo irakurlearentzat irakurterrazagoa izan dadin grafia aldatu dut, baina fonemak bere horretan utzi ditut. Gutunetan berriz bere grafia utzi dut literatura aldetik garrantzi handirik ez zuelako eta berak nola idazten zuen ikusi ahal izateko.

■ **Lore Jokoak askotan agertzen dira, Zer ziren Lore Jokoak eta zer garrantzi dute Arrese Beitiarentzat?**

Esan dugu lehenengo olerkia Lore Jokoetan saritua izan zela eta d'Abbadie buru zutela Lore jokoetan biltzen ziren garai hartako euskaltzale, idazle... guztiak. Arrese Beitia askotan izan zen saritua, giro horretan sartuta zegoen eta Lore Jokoetan ezagutu zituen Duvoisin, d'Abaddie... eta agian Euskal Herrian prestigio bat edo eman zion ●

LENTE PROGRESIBOAK

3 punturen arteko distantziarik erosoena

urruti

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziara ongi ikus dezazun, MULTIOPTICAsen irtenbiderik onena dugu. INDO betaurreko progresiboak. Erosoak eta eraginkorrak. Ikusmen nekatua ahantz dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAs txartelarekin ordainketa hiru hilabete erosotan egin ahal izango duzu inolako gaitargurik gabe. Eta Travel Club puntuak lortu ahal izango dituzu. Dei ezazu 900 34 35 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu. INDO DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

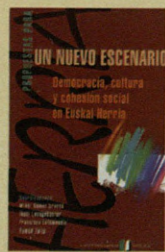
ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

UN NUEVO ESCENARIO

Hainbaten artean

M. Robles-Arangiz
534 orrialde
1.900 pta.

Izenburu osoa «Propuesta para un nuevo escenario: Democracia, cultura y cohesión social en Euskal Herria» da. Lan honen egileak asko dira, pentsamolde eta ikuspegi anitzeko unibertsitate irakasleak. Baina egileak irakasleak diren arren, liburua publiko edo irakurlego zabalarari eskainia da.

Liburuaren aurkezpenean esaten denez: «Eztabaidarako irekitako proposamenak dira, noski, liburuan aurkezten direnak. Hausnarketa eta eztabaida sortu nahi dute: ideien, estrategien eta proposamenen eztabaida» izatea nahi dute liburuaren egileek ●

SU TA GAR 1987-89

Su ta gar

Gaztelupeko hotsak
1.575 pta.

Su ta gar taldea osatzen duten Aitor Gorosabel, Asier Osoro, Xabier Bastida eta Borxa Arrillagak (orain Iban Zugarramurdi da taldeko baterajolea) 1987an ekin zioten euren ibilbideari. Ordutik hamabi urte igaro dira eta denbora horretan bizi izandako bizipen triste eta pozgarrien arten bost disko («Jaiotza basatia» 1990ean, «Hortzak estuturik» 1992, «Munstro hilak» 1993, «Sentimenak jarraituz» 1996 eta «Agur jauna gizon txuriari» 1997) eta zuzeneko kontzertu baten

bideoa («More volumen tour» en azken kontzertua) argitaratu dira. Orain dakartena lehenengo bi urteetan kaleratu zituzten maketetako abestiak dira, aipatu bost disko horietan agertu ez direnak. Lan hauek nahiko ahaztuta gelditu direla eta, taldekiek urte haietako majia berreskuratu eta abesti zaharrak entzun nahi izan dituzte. Bide batez kalean eta kontzertuetan maketa zaharreatatik galdetzen dutenei erantzuteko aukera paregabea izan dute lan honekin.

Soraluzeko Gaztelupeko Hotsak disketxearen eskutik datorren diska hau sei abestiz osaturik dago. Baina abesti hauetaz gain ordenagailuan ikusi eta entzuteko gairai hartan «Jo ta ke» abestiarekin eginiko bideo bat azaltzen da.

Taldekieen ustez lan hau taldearen ibilbidearen atal garrantzitsu bat osatzen duen dokumentu berezia da, beraientzat esanahi handikoa eta jarraitzaileentzat interesgarria ●

Herri Irratia
RADIO POPULAR
www.herri-irratia.com

URTEETAN EUSKAL HERRIA GURE UHINETAN

GETXO uztailak 8

Berto saioa
Algortako Bertsolari Eskolara Zerbitzuak antolatuta, A. Egaña, I. Elortza, S. Lizaso, A. Lopategi, J. Sarasua eta Maialen Lujanbio arituko dira bertsotan.
Algortako Biotz
Alai plaza
21:00

LEKEITIO uztailak 9, 10 eta 11

10. Nazioarteko Kale-Antzerki Jaialdia
Hiru egunetan zehar hainbat ekitaldi izango da: dantza, poesia, trapezioa, malabareak, hankapaluak, dragqueenak, ipuinak... eta noski, antzerkia, nazioarteko makina bat talderekin.

XVII. Tene Mujika

Narratio Laburren Literatur Saria

DEBA azaroaren 26a arte

"Tene Mujika"
Narratio Laburren Literatur Sariaren 17. Deialdia egin du Debako Udalak. Lanak bertara igorri behar dira.

BIDARRAI uztailak 10

Joxe Ripiau
Karibeko doinu "martxosoak" entzuteko aukera polita larunbatean.

MARKINA-XEMEIN uztailak 10

"Kobaz-koba sorginen bideetatik"
Karmen Jaien berrua, hainbat koba bisitatuko dituzte eta azkenekoan, Xpen, antzerkia, sagardoa txotxean, erromeria eta sorpresak izango dira.
Arkupe
16:30

GASTEIZ uztailaren 10etik 16ra

Jazz Jaialdia
Getxokoaren ostean, Gasteizkoa heldu da. Larunbatean hasita, hainbat artista ikusteko aukera izango da, argazkiko Chick Corea kasu.
Hainbat aretotan

GASTEIZ uztailak 14 eta 15

Astronomia ikastaroa
Bagare euskal tokiak astronomiari buruzko ikastaroa antolatu du. Izenematea uztailaren 10a baino lehen.
Telefonoa: 945 25 10 84.
Bagare euskal tokiak

ZARAUTZ uztailak 8, 9 eta 10

Nazioarteko VI. Kale Antzerki Topaketak
Asteburuan antzerkia ikusteko aukera ugari dago Euskal Herrian. Zaratuzeko kaleetan Kataluniako, Holandako, EEBetako eta Euskal Herriko hainbat talde izango da.

IRUNEA abuztuaren 1a arte

Lehiaketa
Nafarroako Antzerki Eskolak Umeentzako Antzerki Testuen 8. Lehiaketa antolatu du. Lanak eskolara bidali behar dira.

Agendarako deialdiak hogeiei egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

Ttipi ttapa eta zaratarik atera gabe, bazkalorduko pipermina bihurtu da «Bai zera!», Kike Amonarriz eta Jasone Osororen eskutik. Irailean jarraituko ote duen oraindik ikuskizun badago ere, frogatu da berrien alde ezkutua eta ironia ongi ezkontzen direla, inor iraindu gabe, gainera.

ALBISTEEN ZUKU FRESKOA

ALBERTO ELOSEGI

■ Irudian Ikuskineko lantaldea, gonbidatuekin batera «Bai zera!» saioa posible egin duena.

Apustu polita izan da albisteen gibelaldea egunero erakustea. Ez baita erraza orijinala izatea hain bitarteko gutxi edukita. Ordainetan, lantaldeak irudimena eta ofizioa agerian utzi du, premia dagoenean nonahitik ateratzen baitira ideiak. Halaxe, «Bai zera!»n agertu diren kontu eta albisteen esanahi ezkutuk jendearen ahotan ibili dira maiz. Horietako batzuk gogoraztea baino ez dago. Hala nola: duela gutxi arte Nafarroako zenbait lekutan egon diren debekuak: «galarazia arrazoirik gabe biraoka aritzea», «debekatua dago emakumeek bakarrik dantzatzea, eta gizonekin dantzatzeari uko egiten diotenak kanporatuak izanen dira», «galarazia karrikan ur handi eta txikiak

egitea; harrapatuz gero, erdia ordaindu beharko du». Zeren erdia? galdetu beharko litzateke, noski. Oharkabea pasatzen zaizkigun kontu mordoska ere izan dituzte mintzagai. «Konspirazio teoria» kasu: susmagarria da Estatu mailan Euskal Herria eta Kataluniako autopistak

■ **«Erronka bat izan da hasieratik, bai formatoa, bai ordutegia, baita tonuarengatik ere»**

garestienak izatea, gainontzeko lekuetan oso merkeak edo doanekoak diren bitartean. Zergatik ote halako bereizkeria? Gaizki pentsatu eta asmatuko duzue seguruenera. Mapa argigarri bat erabili zuten kontu hori azaltzeko.

BI ABIADURAKO TRENA. Lehen aldia izan da Kike Amonarriz zuzendari gisa aritzen dena, eguneroko programa batean gainera, planifikazio eta koordinazio zorrotza eskatzen duena. «Pozik nago, saioa txukun atera delako. Erronka bat izan da hasiera hasieratik, bai formatoa, bai ordutegia, baita tonuarengatik ere. Egunero izanda, gai ahal den zuku gehien ateratzen ahalagindu gara. Oztoporik handiena berezko irudirik ezin lortzea izan da, alegia, nahiz eta artxibo irudi franko erabili diren, hainbat gai alboratu behar izan dugu irudi faltagatik. Gai mamitsu bat baldin bagenuen baina irudirik gabe, saiatu gara beste euskarri bisualak sartzen, liburuak, afitxak edo guk egindako mapak direla» azaltzen digu Amonarrizek. Berez, nahikoa formula irekia izan da ere, dextenteko aurreikuspena behar dute gai eskasien ez egoteko. Kikeren esanetan «aktualitatearen

errepassoa egitean beti ateratzen dira gai interesgarriak. Horren arabera hasten gara gaiaren inguruko informazioa biltzen eta artxibo irudiak lortzen». Behin hori daukatela, azken orduan gertatu diren gauzak erantsi behar zaizkio. Egunak eman duena aintzat hartu, beti ere albisteen alde ezkutua bilatuz edo nabarmendu gabe pasa arren, kontatzea merezi duten bitxikeriak plazaratuz. «Beraz, bi abiadura ditugu gure saioan: aurreikuspenak eta azken orduko gertakariak».

Hiru gidoilarien aniztasuna erabakigarria izan da orijinaltasun hori lortzen. Aurkezteaz gain, Jasone Osoro gidoilari lanetan aritu da. Bere irudiko «era naturalean egin dugu gidoiaren banaketa, baikoitzaren gustuen arabera, hirurok estilo

ezberdinak baititugu». Kikek dioskunez «Rafa Castellano izan da nolabait eskarmentuaren ahotsa, pentsamendu eta ideia aldetik jakinduria eman duena. Ikerketa lanetan ohitua dago, gainera. Andres Gostin berriz, kazetari txingurria da, ttipi-ttapa, gauza guztiei zukua oso modu azkarrean ateratzen dakiena. Hortaz, estilo osagarriak dira Jasonek lantzen duen kazetaritza sozialagoaren ondoan. Horrek ekarri du ikuslea egunero ezustean harpatzea, ez baitu inoiz igertzen nondik-nora joango garen». Era berean, saioa finkatu den neurrian, zenbait apaingarri sartu izan dituzte, adibidez, terraza txiki bat San Ferminteko entzierroa ikusteko. «Azken batean, gidoia eta eszenifikazioa bereizi egiten ditugu. Bietan ahalegindu gara ikuslea harritzen, eszenifikazioa oso lagungarria baita saioa girotu eta begietatik sartzeko».

Bestalde, «Punto eta koma» atalean kolaboratzaileen inplikazioa ere uste baina handiagoa izan da, buru-belarri murgildu baitira programan, gaiak proposatuz eta taxuz landuz. Horren haritik, saioaren arabera aldeak egon dira emaitzari dagokionez. «Batzutan gaiak berak ekarri du zalaparta; beste hainbatetan berriz, gonbidatuen ikuspegia izan da gailendu dena. Gero egin kontu programa bakoitzari bere tonua eman nahi izan diogula, zirika-tzailea edo serioagoa».

KAZETARI «GAIXTOA». Idazle moduan ezaguna zen Jasone elgoibartarra, «Tentazioak» liburuak izan duen oihartzunari esker. Kamera aurrean aldiz, aritu gabe zegoen. «Oso esperientzia positiboa izan da niretzat, orain arte prentsa idatzia baino ez nuen ezagutzen-eta. Telebistan irudia da erregea, edozein albiste daukazula

■ Nahiz zuzenean dela dirudien, goizean grabatzen da saioa, etenik egin gabe baina.

pantailan nola ikusiko den neurtu behar duzu. Ideia bikain bat edukita ere, ezin bestekoa da euskarri bisuala, bestela indar

egunero izatean derrigor ikasten duzu. Laguntzailerik onena jarduna da-eta, egia esanda, kamerarekin duzun jolas horretan disfrutatzen ere hasia naiz. Behin hori lortuz gero, zailena eginda dago. Dena den, oraindik zer hobetu asko daukat». Jasone ongi moldatuko zela jakin arren, Kikerentzako ere sorpresa atsegina izan

da. «Jasonerengandik talde lana kamera aurrean eta atzean uztartzen ikasi dut. Elkar ulertze bat lortu dugu, ikuspegi gazteago bat eman dio, gainera. Bestalde, kazetari «gaixto» batekin lan egiteak antena ondo jartzera behartzen zaitu beti; bere zorroztasunak nire planteamenduak ere zorroztera eraman nau» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

■ Kolaboratzaileen inplikazioa uste baina handiagoa izan da, buru-belarri murgildu baitira programan

guztia gal dezake». Kikerengandik ere ikasi duela aitortzen du Osorok: «Kikeren umorea nabarmenduko nuke, konplexuak baztertu eta bere buruari barre egiten daki. Eta horrek asko laguntzen du gauzak ikuspegi positibo batetik ikusten».

Zailena Jasonerentzat kamera aurrean jarri eta natural hitz egiten ikastea izan da, «errespetua ematen dizulako. Baina tira,

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ ETB-1EN BERPIZKUNDEA GERTU DAGO

Iurreta eta Miramongo estudioak eguratu egingo ditu Andoni Ortuzar EIT-Bko zuzendari nagusi berriak. Datozen lau urteotarako plan estrategikoan begiratzea baino ez dago. Lehentasuna ETB-1en indartzea izango da, ETB-2 bezain lehiakor bihurtzeko. Euskarak teknologia berrietan ere presentzia handia izango duela agindu du ●

■ PAUSOKAREN «TV MOVIE»AK MARTXAN

Telesailen ondotik, telebistarako egindako filmen moda dator orain. Halaxe, Pausoka Bilboko ekoiztetxeak bi egingo ditu Forta-rentzat, bakoitzak 75 milioi pezetako aurrekontua duelarik. Lehenengoa Sevillan grabatuko den «Pleno al 15» izango da. Bigarrena, «Clara» thriller-a, jazarpenak, tiroak eta amnesia ardatz izango dituen ●

■ ZEZEN BASATIA «ZINE ORO»N HILAREN 18AN

Beste kateetan maiz eman badute ere, bitxia izango da Martin Scorsese-ren maisulana euskaraz ikustea. Bikoiztea zaila gertatuko zitzaien, dialogo azkarak madarikazioz beteak baitaude (Joe Pesci-renak kasu). Jack la Mota (Robert de Niro) boxeolariaren bizia gordinki kontatzen du, garaipena, amodioa, porrota eta infernurako gainbehera ●

Udako berrikuntzen artean bi magazin nabarmentzen dira: asteguneko «Goiz Berri» eta «Aldarte onean» asteburuetan. Abuztuan berriz, bazkalosteko «Leroli Leire», eta «Maria gora».

HAIZEGAILUA PIZTUTA

Eguteran edo itzalpean lasaiki entzuteko moduko programazioa taxutu dute udaldirako. Halaxe, goizeko ordúei dago kienez, bi aldakuntza dira azpimarratzekoak: batetik, Pilar Goia kazetaria arduratuko da «Goiz kronika» informazio-magazinaren zuzendaritza eta aurkezpenaz. Bestetik, hiru ordu t'erdiko «Goiz berri» magazinak beteko du eguerdira artekoa, Garikoitz Udabek gidatuko duen lantaldearen eskutik. Arratsaldeak hiru alderdi edo berrikuntza aipagarri ditu. Abuztura arte iraungo duen «Salako leihoa»-ren lekua Leire Zorrozuaren «Leroli Leire» saioak beteko du irailera bitarte. Abuztuan ere, «Kostaldeko tren» eta Tourraren lekukoa Kaïttin Allende eta Ainara Zuzabeitia kazetari gazteek hartuko dute «Maria Gora» saioari heltzeko. Halaber, eskolameekin batera «Maritxu berritsu»k oporrak hartu eta haren lekuan

■ Udako programazioan aukera gehiago izaten da irratsaioen tonu eta mamian esperimentatzeko.

Onintza Seguiolaren «Uda musika» eman-kizuna izango dugu udaldi osoan. Ilunabarrean, hiru kontu. Zortzietako «Solasean», batik bat etxeko jendeak egindako elkarriketez osatuko da. Ordu berean, Filgi Claverieren «Iparraldeko kalaka» eta J.

Agirretxearen «Irudien doi-nuak» astelehen eta ostiraletan aieratuko dira hurrenez hurren. Bestenaz, «Klasikoak gaur» eta «Kantaita»k jai hartuko dute uztailearen hondarrean, aparteko musika eskaintzari toki eginez: abuztuaren 2tik aitzin Donostiako Musika Hamabostaldia. Grabaturiko kontzertuak, zuzenekoak... Asteburuetako «Bide batez» saioak ere atseden hartuko du eta, bere ordez, larunbat eta igande goizetan, Maider Oiarbidek zuzenduko duen «Aldarte onean» irratsaioak iraileko bigarren astera arte eramango gaitu.

Azkenik, oroitarazi udako zenbait kultur eta kirol ekitaldiri eskainiko zaion arreta berezia, hala nola: udako ikastaroak, jaiak, San Ferminetako entzierroak, estropadak eta abar ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

A u r p e g i a

■ Inñaki Rodrigo

«Hiriko gazteen ahotza gara»

«Hitza eta ekintza» saioa egiten du Gasteizko Hala Bedi Irratian.

Irratsaio gazte hau urtarrilean abiarazi zuen Inñakik, astelehenetan arratsaldeko sei etatik zortziak inguru bitarte. «Besteak beste, gonbidatu gazteak ekartzen ditugu, lan baldintzen berri eman, kultur arloa jorratu, gazte ikuspegitik beti ere. Taberna batean buzo bat daukagu jendeak iritziak eman ditzan, baita berriematea ere Aiaran» azaltzen digu 26 urteko gazteizarrak. Aurretik ere «Gaua eta ni»

eta «Auzoka» emankizunak egin ditu. «Gasteiz hiri erdalduna izatean, alde batetik mugatuak gaude entzule gehiagorengana iristeko. Baina astean behin bakarrik izatean ez dugu arazorik euskaldunak topatzeko. Bestetik, kristoren poza ematen dit euskalduntzen ari den jende mordoak saioa entzuteak» ●

B a g a k

■ GARRAXI IRRATIAREN BIGARREN URTEMUGA

Altsasu eta Sakana osoko gazteen ahotza eta hatsa bilakatu da Garraxi, beti ere 101,9 FM-n. Irrati librea izanik, bi urteotan gorabeherak izan ditu programazioan, jendea joan-etorrian ibili baita. Hastapenean, emankizun anitz egiten ziren, hain handia zen irrika gauzak egiteko. Gaur egun berriz, hasierako «sukar» hori baretu egin da, programazio xumeago bati bide emanez. Iraun dutenak ordea, saio alternatiboak izateaz batera, duinak dira oso. Orobat, ohiko emisioa eteten denean Gasteizko Hala Bedi irrati entzuten ahal da. Gisa honetan, Araban pil-pilean dagoena Sakanara hedatzen da ●

L A N D A R E A K

Gaztainondoa ia erabat akabatuta dago Euskal Herrian. Lapurdin aurki daitezke gaztainondoaren landaketan Europa osoan trebatuenak diren mintegiak.

LOREA LOREAREN GAINEAN

Aspalditxo hasi ginen aurtengo lorealdiak aitatzen eta urteak aurrera ahala lore batzuk zimeldu eta beste batzuk ernaldurako hurrengoarenak zabaldu dira. Udaberria dugu lore garai nagusiztat, baina urteko egun guztietan aurkituko genuke, gorritza, laru, zuri edo berdosta loreen bat, ezkutuan edo begi-bistan, harro, zabalik.

Toki bero eta eguteratan dagoenerako zimelduta izango du, baina mendi goietara eta erreka-zulo ospeletara joateko giro hobe dagenez, han bete-betean aurkituko dugun usain zakardun lorealdia duen gaztainondoaz arituko naiz.

Gaztainondoa ia erabat akabatua dago Euskal Herrian. Lurpean, zainetako gai-

tzak eragiten dituzten ontto batzuk hemen go hezetasunean ederki asko asentatu dira eta gaztainondoak ezin heldu, ezin zahartu.

Honexegatik gaztainadi edo gaztainagaren bat landatu nahi baduzu txertatutako barietateak erabili beste aukerarik ez dago. Lapurdi aldean ditugu Europa osoan langintza honetan trebatuenetakoak direnaren fama duten mintegiak.

Gaztainondoak gogoko dituen lurrak arinak, freskoak eta aberatsak dira. Buztin eta tupaki-lur itoak landare batzuentzako. Hala ere lurraren aukeraketan ezer kontuan hartzez gero karrerik ez duenarengatik egin apustu. Txilarra eta garro edo ira arrunta txukun antzera bizi diren lurrean landa ezazu eta noizbait joan beharko duzu hagarata ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

O S A S U N A

Txagorritxu ospitaleko ikerketa talde batek oraindik komertzializatu gabeko botikek gizakiengan probatuz hauek eduki ditzaketan ondorioak aztertzen ditu.

GIZA AKURIAK

Ez larritu! Ez dago inolako manipulazio genetikorik irakurri berri duzuen tituluaren azpian. Kontua oso bestelakoa da. Izan ere 200 pertsona ingururekin, gazteak gehienak eta unibertsitateko ikasleak asko, iazko urtearen amaieran osatu zen Gasteizko Txagorritxu Ospitalean martxan jarritako talde berri baten datu-basea.

Euskal Herriko Unibertsitateko Farmazia Fakultateak, Osakidetza eta Leia Fundazioak elkarlanean martxan jarritako ikerketa-talde honetan esperimentatu egingen da botika berriekin, pertsonen gain eduki ditzaketan eraginak eta portaera-erreak ezagutu eta ebaluatzeko, botika ho-

riek merkatuan komertzializatuak izan aurretik.

Eta zer-nolako baldintzak bete behar

ditu giza akuri batek, talde horretan sartu ahal izateko? Aurreneko eta ezinbesteko baldintza borondatea da. Boluntarioek 18-30 urte bitartekoak izan behar dute, alergia gabekoak izan behar dute, bizi-aztura osasuntsu eta lasaiak eduki, ez erre eta edan ere neurritz egin behar dute. Baldintza horiek betez gero, proba analitiko batzuk egingo zaizkie eta behin bere osasun-egoera egiaztatu ondoren, hautagai egokiak izango dira esperimentu medikotik sartzeko. Oraingoz martxan dauden bi entseguak antibiotiko baten eta hipertentsioaren kontrako botika baten eraginak neurtu eta egiaztatzerantz bideratzen dira ●

◆ JABIER AGIRRE

■ Santa Engrazi ermita gainak itsasoraino ikusten utziko digu.

Ibilbideari hasiera San Joango ermitan emango diogu, Zestoako herriaren irteeran. Akuako bideari ekiterakoan, Zaharren Egoitza alboan dago San Joango ermita. Ibilbidean zehar dagoen maldarik gogorrenarekin hasiz ondorengo guztiak arinagoak irudituko zaizkigu. (500 m) Akuako haranean sartzean, kare-harriaren hondoraketaren ondorioz sorturiko haranari ere ermita batek ematen dio ongi etorrria. Bidegurutzean ezkerreko galtzada jarraituko dugu. Kare-harria euriak disolbatzen duenean karst egiturak sortzen dira eta ezkerrean dugun Ertxinako mendian uraren arrastoak beha daitezke. Landareek ere, ezkaia (*Thymus praecox*), endalahar (*Smilax aspera*), aihen zuri (*Clematis vitalba*) eta abarrek, kare-harritan agertu ohi

■ Gora igotzeko azken txanpan ahuntzak begirale dira.

Santa Engraziko baseliza kare-harriaren behatoki

Erljioak utziriko eraikuntzarik kuttunenetariakoak, baselizak eta ermitak, ugari dira Gipuzkoan eta aste honetako txangoan baselizatik baselizara ibiliko gara.

Santa Engraziko ermita, Zestoa eta Aia artean, kare-harritzko muino batean altxatzen da eta garai bateko erromeriak gogoan ditu; trikiti, algara eta parrandak, usaintzen dira, baina orain entzuten ez dituenek baselizak triste begiratzen ditu inguruko haran hustuak.

den baso motaren berri ematen digute: artadia. Lurzoru urritasunak eta etxabereen presioak baso honen garapena eragozten du. Hala ere aurrerago, arte (*Quercus ilex*), erramu (*Laurus nobilis*), txorbeltz (*Rhamnus alaternus*) eta gurbitz (*Arbutus unedo*) batzuk bidea estutzen dute, baso nimino bat osatuz. Berehala, Kontzezioko ermita aurkituko dugu, garai batean Aizarnatik joan-etorrian zebiltzanen atsedeneku. Maldan gora jarraituz, bidea estutu egiten da, oroilore (*Myosotis lamotiana*) eta apomahatsen (*Tamus communis*) artean bidegurutzerantz helduz. Hemen ezkerreko bidea jarraituz pagadian barrena Aginako gainera iristen gara (2 km). Ikusizunak paradatxo bat merezi du. Eginiko bidea ikusteaz gain, inguruko mendien artean Izarraizko gailurra altxatzen da eta iparraldera Zestoako herria.

Aurrera jarraitu eta porlanezko bidean gora egingo dugu baserri artean. Hurrengo bidegurutzerantz helduko gara eta bertan, zutoin adierazgailuen bidez, nabarmena da zein den Santa Engrazirako bidea. Zelai, larre eta sega larreen artean Ipintza baserriarekin egingo dugu topo, zakur etxezain zaratatsuen mehatxupean, beti ere bide nagusia jarraituz, Santa Engrazi tarteka agertuko zaigu, tinko, bere muinoan. Martxoaren bukaeraz geroztik enarek (*Hirundo rustica*) gure zeruak apaintzen dituzte beraien hegaldaldi akrobatikoekin. Afrikatik datozte kumatzerantz baina beste batzuk Siberiaraino joaten dira. Hiru kumaldi izatera heldu daitezke, katilu modu-

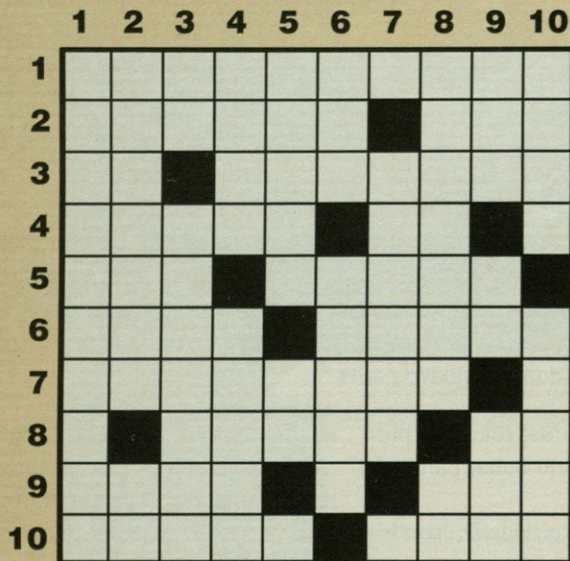

■ Endalaharra izeneko igokaria bere fruituekin.

ko habian. Helduek buru, papar, hego eta bizkaraldea beltza dute eta sabela zuria, baina gaztetxoek moko inguruan ezpainak ere zuriz margotuak izaten dituzte.

Ondoren pinudi kaotikoaren ertzean ametz bakan batzuk igaro ondoren, errepidea hartu eta laugarren ermitaren ezkeraldea dagoen bidea jarraituz, Santa Engrazira igoko gara (5 km). Hemendik ezin hobeki ikusten dira kare-harria disolbatzean sortu zen depresioaren ondorioak.

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

- 1.- Galdeketak. 2.- Aldea. Hamabi. 3.- Gar. Arituak.
- 4.- Beharbada. Artsenikoa. Lehenengoa. 5.- Sartu aditzaren infinitiboa. Abesti. 6.- Pluralean, urtaro beroa. Lepoa. 7.- Alferra. Bostehun. 8.- Tona. Emakume izena. Garen hauek. 9.- Ohorezko hitz ematea. Bokala. Irentsi. 10.- Izatasuna duen zernahi. Biba!

GOITIK BEHERA

- 1.- Itsasoetan dabilen garraio-mota. 2.- Bihotzaren mugimendua. Aurizkia. 3.- Ez eme. Igarotakoa. 4.- Ut! Adarren muturrak.
- 5.- Anaiak. Herri hizkeran, eta. Bat. 6.- Portu. Aisialdia.
- 7.- Bokala. Jorratua. Kontsonantea. 8.- Musika-tresna. Jipoitu.
- 9.- Gipuzkoako herria. Non atzizkia. Su.
- 10.- Haur hizkeran, hortza. Gipuzkoako herria.

Kikeren Umorea

KOIOTEAK

Arizonan artzai ibilitako Manuel lesakara itzuli da:

-Nire onetik ateratzen ninduen gauza bat besterik ez zegoen han - kontatzen zien bere lagunei- eguzkia ezkutatzen zenetik berriro atera arte koioteen garrasi etengabea entzuten zela.

-Eta zer dituk bada koiote horiek?

-Zakur basatien antzekoak.

-Eta zergatik egiten dute garrasi gau guztian?

-Zuk pentsa ezazu animalia horiek berez basatiak diren zakurrak bezalakoak direla eta gainera, zuhaitz bakar bat ere ez dagoen paraje batean bizi direla; beno, kaktusak ezik!

ISILA

Mutil hau ez zen hitz-jario handikoa eta andregaia zen normalean hitz egiten zuena.

-Esaidazu Mikel, ez al zaizu iruditzen nire begiak perla zuriak direnik?

-Mmmmm... bai.

-Eta nire adatsa ez al da hego hai-zearen antzekoa?

-Mmmmm... bai.

-Eta nire larruazala ez al da zetazko jazkiak baino leunagoa?

-Mmmmm... bai.

-Aiii Mikel; zenbat maite zaitudan horrelako gauzak esaten dizkazu zunean.

Letra Zopa

P	U	A	L	A	I	R	A	L	I	K	Z	A	G	R	A
A	T	K	R	A	N	B	N	E	R	K	O	E	N	Z	T
H	A	A	H	G	A	M	R	A	O	A	F	E	E	R	R
S	L	R	R	E	A	N	G	A	R	B	G	N	E	E	I
A	E	A	R	G	A	Z	K	I	M	A	K	I	N	A	P
L	B	A	K	L	E	T	K	U	T	D	Z	E	O	R	O
F	E	U	R	I	K	A	N	I	B	O	B	O	A	K	D
T	R	E	A	T	N	O	B	H	A	U	T	K	E	I	E
A	R	X	N	E	P	O	S	I	T	I	B	O	A	O	A
D	E	A	R	G	A	Z	K	I	D	E	N	D	A	R	P

Aurki itzazu letra zopa honetan argazki-gintzarekin zerikusia duten 10 hitz. Hitzak ezker-eskuin, goitik-behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

Gurutzegrama

Esker-eskuin: 1. Egusentia. 2. Zirauna. Ke. 3. Irria. Ziak. 4. Noiz. Aker. 5. Tar. Oka. Ab. 6. A. II. Agota. 7. Sakontasun. 8. Ut! Haur. Ta. 9. N. Bizarrak. 10. Arrai. Ir. A.

Goitik-behera: 1. Ezintasuna. 2. Giroa. At. R. 3. Urririk. Br. 4. Naiz. Lohia. 5. Sua. O. Nazi. 6. En. Akatus. 7. Nazkagarri. 8. T. Ie. Os. Rr. 9. Ikarututa. 10. AEK. Banaka.

★	S	★	L	★	E	★	B	★	L	★	E
H	E	D	A	T	Z	A	I	L	E	A	K
★	N	E	R	E	A	★	Z	I	R	I	A
I	D	I	★	A	R	G	I	Z	A	R	I
★	A	T	E	★	R	I	A	U	★	E	N
★	I	★	I	★	A	G	U	R	A	I	★
A	T	A	B	A	L	A	R	I	★	A	★
★	S	U	A	★	A	I	A	★	A	K	★
Z	A	T	I	K	I	A	★	A	R	★	P
★	D	O	A	★	G	★	E	Z	★	S	A
G	O	R	★	T	A	N	T	A	I	★	B
★	N	E	U	R	R	I	★	L	A	K	U
U	D	A	L	E	R	R	I	A	★	E	R
★	O	K	★	N	I	E	N	★	I	N	U

X	I	B	A	L	M	O	K	E	U	I	O	G	E	B
O	A	E	H	E	O	T	U	N	M	E	N	M	U	A
K	T	I	D	S	T	E	S	D	K	A	S	E	L	A
E	R	R	G	O	R	L	O	J	A	R	U	G	A	D
D	U	S	E	R	R	O	M	A	N	I	A	T	E	K
A	S	E	U	N	O	S	K	I	F	R	T	I	S	P
J	A	S	P	A	E	E	O	S	I	M	H	L	N	K
M	I	D	N	Z	E	J	G	A	O	R	T	I	P	A
A	N	U	L	L	T	O	N	E	U	A	I	P	E	T
O	E	E	A	I	K	R	U	T	E	N	L	I	D	O

Hitz Gezidunak

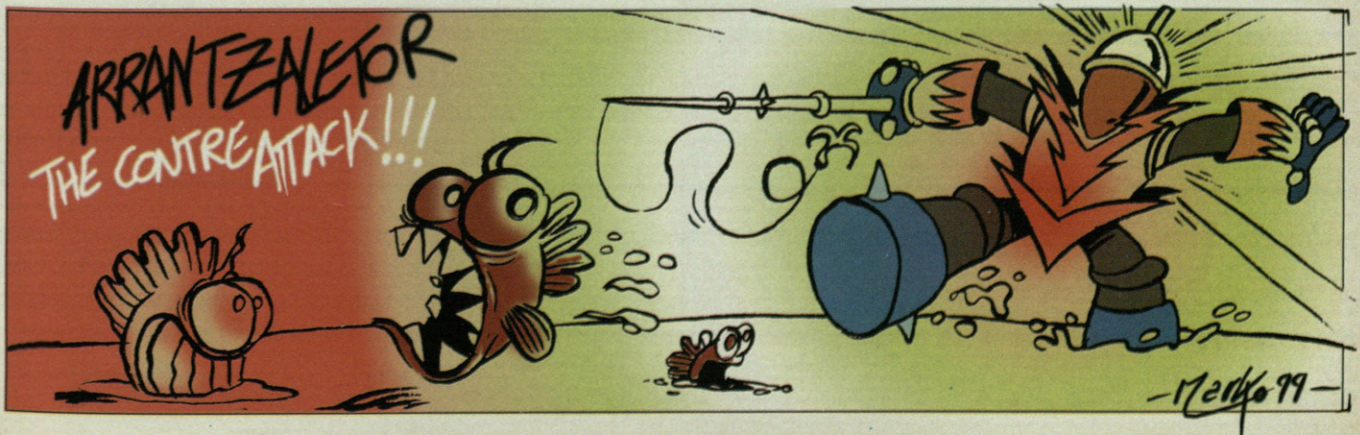
	Mingostu	Arrantza-tresna	Deialdia	Egile atzizkia	Alemania-ko dirua	Hegazti-mota
	Agerkari-mota	Gizon izena	Batzarra	Opila, gozoa	Suari-dariona	Jainko egiptoarra
	Adorea				Moduak	
	Prentsako langileak				Irrati-emanaldia	
	Ezinen erdian	Azkene-koa	Turkia	Eguneroko jaki		Oxigenoa
	Barazki-mota	Metal-mota	Irrista-korra	Bi		Kontso-nantea
Delibera-menduak	Txori-mota	Atabal-jolea				Nitrogenoa
Ihardes-pena	Argazkiko herria	Istu				Zenbaki bikoiti
			Bokala	Interjekzioa	Baldintzetan	
			Taberna	Kanpo	Alderdi karlista	
Legoa		Halaber			Omen	Musika tresna
Haran		Bokala			Ate, hitz elkarketan	
		Musika nota	Buztanak			Mila
		Aurpegiko ile	Zikina			Untziak gindatzekoak
Kitto!		Luzaz egoten da lo		Saila		
Ezeztza		Kontso-nantea		Aurka (aurizkia)		
	Sendo		Neba			Erbioa
	Nazioarteko garraioetan		Iodoa			Betekada
Ziri		Hika eta noka			Gernikako auzoa	
Kontxakoa esaterako		Errep., kontso.			Kontso. bikoitza	
		Modu atzizkia	Uranioa	Kolpeak		
		Bokala	50	Röntgen		
Lasterkari					Gai itsaskorra	

Argazkia: Bizkaiko herria

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

ANDONI EGAÑA

LAN EGITEKO MODUAK

Bi era dira nagusi kultur eremuan lan egiterakoan. Bata, niri naturalena gertatzen zaidana, zerbait eskatzen dizutenean egitean datza. Ideia gustatu, beharra antzeman, ezezkoa esaten asmatu ez...

edo arrazoi guzti horiek pila izan daitezke lana eragiten digutenean.

Beste era bat da, inoren eskerik gabe, norbere kabuz, zerbait sortzea erabaki eta aurrera jotzean datzana. Ekimena du erro lan egiteko era honek. Norbere ideia da ardagai. Bakoi-tzaren setaren neurriak ahalbideratuko du egitasmoa. Norbere ontasunean sinistea da oinarri ezinbestekoa.

Lehen taldekoa naiz ni ez bairik gabe, eta udak gogoetarako astia ematen duenez, bi jokatze moduen arteko azterketa apal hau nahi nuke argitara eman. Askotan harritzen bait naute, baita bekaitza sortzen ere, bigarren taldekoen zenbait ezaugarriak. Berea, bere berea, den lan hori prentsaurreko batean edo hedabideen aurrean aurkezterakoan, munduko gauzarik garrantzitsuenak bailitz agertzeko adinako gaitasuna dute, esaterako. Antzeztan ari direla otu zait inoiz edo behin. Baina ez. Egiantan ari dira.

Gai dira hedabideen aurreko mintzo isuri arras prestatu gabeak, hitz jario suharrean, begietara begira eta begiak irten beharrean, «nerebiziko ahalegina», «emaitza ezin hobea», «maiteminez aritu naiz» eta horrelako potolokeriak airtortzeko. Eta sinistea beste aukerarik ez zaigu geratuko, hain ari dira egiantan! Gero, hori bai, eskerrak emango dizkiote urliari, sandiari eta arandiari.

INBIDIA sentitzen dut, aitortu dizuet lehen ere, horrelakoan aurrean. Baina pasa egiten zait gero berehala. Ezagutzen bait ditut bigarren taldekoak ere asko. Eta badakit, ekimena sarritan asperrak sortua dela, beste ezer ez eskuen artean eta zerbait egin beharrak. Badakit, setosoa pelma bihurtzen dela askotan. Badakit, bere asmoa burutzeko hilabetetant deitu behar izan dutela telefonoz hona eta hara. Kutxako arduradunaren atzetik ibili dela ia egunero, hogeitaka aldiz hotsegin diola eta hiru-lau bider bisita egin. Jaurilaritzara joan zela bi aldiz Gasteizera eta gero Foru Aldundian ere egin dituela hainbat bisitaldi, berak

funtzionariak eta funtzionariak bera elkar zorabiatu duten arte. Jo behar izan du telebis-tara ere. Eta prentsara. Eta irratietara. Eta dena tapaki dotorez eta urrezko letra larrutan kalkeaz hornitutriko liburua argitaratzeko! Edo ez dakit zein klasiukoren berrargitalpena. Edo... edozein jenialitate bezala edozein kutizia txoro.

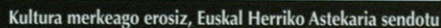
Telefono harremanez, bisitaldiz, pelmada emateaz, inprentaren hautuaz, frogan zuzenketaz, hedabideei kadu egiteaz... arduratzen den sortzailea ez dabil ongi. Promozioaz arduratu beharko du produkzioaz baino gehiago. Paperak egiten emango du eguna (proiektua aurkezteko, diru-laguntza eskatzeko, fakturak prestatzeko) eta garrantzia duten papereri, sormenaren emaitza diren haiei, ezin izango die behar hainbat arreta eskeini. Denbora faltako zaio azkenean. Askatasuna murriztuko diote. Eta paradoxikoki, berea zena nahia eta ideia aurrera atera nahi zuen harixe gehien.

LEHEN taldekoon lan egiteko erak ere baditu ardea bere ajeak. Besteek aginduriko trostan ibiltzen nazkatu egiten da pertsona. Zail da enkarguak eginez soilik asebetetzen. Harrapatuak sentitu garelako zerbait egin beharrak, txarrean gauzak gaizki eginaren ondorengo errealdira garamatza eta onenera ere, larrialdia nolabait salbatu izanaren harrotasun eplera.

Oreka handiagoa behar genuke batzuok eta besteek. Batzuok, aldiaren behin nahi dugun huraxe baino ez egitera behartu behar dugu geure burua. Besteek, ikasi behar lukete gutizia denak ez direla abian jarzeko modukoak, eta direnean ere, auzokoari pelmada ematea bekaturia dela, larria, norberaren lanarekiko asmo eta uste handiak ez bait du zuritzen telefono dei bakar batek.

Azken asteotan, lehen taldeko partaide zintzo, prentsaurreko pare bat ematea egokitu zait. Nire lana eginda eraman dut. Eta kazetari batek aspaldian itxarondako galdera egin zidan. «Nola moldatzen zara hainbeste lanetan sartzeko?». Erantzuna samur kanporatu zitzaidan «Nagusiki beste askori denbora gehien kentzen dieten lanez ez arduratuz. Ez diot inori telefonoz deitzen. Ez diot minutu bakar bat eskeintzen promozioari. Ez-eta kobratzeko fakturak egiteari ere» ●

“Bi era dira nagusi kultur eremuan lan egiterakoan. Bata, niri naturalena gertatzen zaidan, zerbait eskatzen dizutenean egitean datza. Ideia gustatu, beharra antzeman, ezezkoa esaten asmatu ez... Beste era bat da, inoren eskerik gabe, norbere kabuz, zerbait sortzea erabaki eta aurrera jotzean datzana”.

Kontu zenbakia

EUSKARA PIZTEN!

Albisteak, musika, kirola eta

informazio guztia

euskaraz jasotzeko ez

dago Euskadi Irratia eta

Euskadi Gaztea piztea

bezalakorik.

Horrexegatik, gero eta

gehiago dira gure ondan

daudenak, irratia bidez

euskara pizten

dugulako.

